

1999 - TAVASZ

ÁRA: 350 Ft

folkMAGGazin

VI. évfolyam, 1. szám

Megszökött menyasszonyok

Nyári táborok '99

A furulyás vagyona

XVIII. ORSZÁGOS

TÁNCHÁZTALÁLKOZÓ ÉS KIRAKODÓVÁSÁR

Gyöngyöspárta és szalmakalap

KOSSUTH-DÍJASAINK

Gyűjtőúton Szatmárban

English table of contents on page 34

Hattyúdal Színház (Fotó: Révész Róbert)

A TARTALOMBÓL:

- 3. Soós János: A furulyás vagyona
- 3 - 4. Takács András:
Gondolatok a Néptáncantológia kapcsán
- 5 - 6. Simoncsics János:
Gyöngyöspárta és szalmakalap
- 7 - 8. Kelemen László: Neti csárdása
- 8 - 9. Árendás Péter: Gyűjtőúton Szatmárban
- 10 - 11. Kocsán László: A mesélő huszárok
- 12. NYÁRI TÁBOROK
- 13. Falvy Károly:
Válasz Pesovár Ernő megnyilatkozásaihoz
- 14. Szigetvári József: Antológia '98
- 15 - 22. HÍREK, INFORMÁCIÓK
- 18 - 19. Népművészeti események, rendezvények
- 20. Asztalos T. Zoltán: Tikverőzés Mohán
- 21. H. Bathó Edit: Búcsú Szalóczy Miklóstól
K. Tóth László: Megszökött menyasszonyok
- 24 - 25. Szerényi Béla:
PADKAPOROS TÖRTÉNETEK
- 26. Szakál györgyné: „Kicsi madár hogy tudsz élni”
- 27. Retkes Attila: Bartók, a világzenész
- 28 - 31. LEMEZPOLC
- 32 - 33. KÖNYVESPOLC
Pávai István:
Demény Piroska – Aranyosszék népzeneje
Tímár Sándor: Néptánciskola
- 34. Sue Foy: Kivonatos angol nyelvű ismertető
- 36. Juhász Katalin, Szabó Zoltán:
Kossuth Lajos a „nemzeti király”

folkMAGazin

1999 – Tavasz, VI. évfolyam, 1. szám
Kiadja a Táncház Alapítvány
Megjelenik évente háromszor

Fenntartók:

Táncház Egyesület

Népművészeti Egyesületek Szövetsége

MMI Népművészeti Főosztálya

Muharay Népművészeti Szövetség

Főszerkesztő: Nagy Zoltán

Tervező-szerkesztő: Berán István

Főmunkatárs: †Bankó András

Munkatársak:

Bakonyi Erika, Gósi Anett, Héra Éva

Igyártó Gabriella, Tóth Kornélia

Szerkesztőség:

Budapest, I. ker., Corvin tér 8.

Levél cím: 1255 Budapest, Pf. 153.

Tel./fax: 214-3521

folkmag@c3.hu • www.c3.hu/~folkmag

Tücsi Nyomdaipari és Szolgáltató BT.

2132 Göd, Szódi út 41. • Tel./fax: 27/336-809

ISSN - 1218 - 912X

Annual subscription rates for one year:

20 US\$ (incl. p+p)

Bank account: OTP I. ker. fiók MNB 11701004

Táncház Alapítvány, B 82678

Ezen lapszámunk a Nemzeti Kulturális
Alap Népművészeti Kollégiuma támogatásával készült.

Címlapfotó: A tyúk szárnyalása (Asztalos T. Zoltán felvétele)

A furulyás vagyona

Az idős széki pásztorfurulyás, Kocsis „Bori” János bácsi, szentül hisz abban, hogy mindannyiunkat küldetésre is teremtettek, oda a magunk helyére. Sok-sok éve egyedül él, de nem magányosan.

Ha őt kérdeznénk, azt mondaná, semmiből nem szenved hiányt, sőt kimondottan „nagy bőségben” él, ám ha szemrevételeznénk élelmiszer tartalékait, nem fáradnánk bele a felsorolásba. Egy kevés száraz babot (fuszulykát), kukoricalisztet (puliszkának valót), hagymát, krumplit ha lelünk. Kenyéren kívül semmit nem vásárol — azt is csak hetente kétszer —, szinte csak azt fogyasztja, amit megtermel. Egyszobás házikójából még az áramot is kikapcsoltatta.

– Én soha sem vagyok egyedül! – mondja az egykori pásztozember, miközben bevizezi arcát, hogy ritkás borostáját könnyebben lekaparhassa saját tákolmányú borotvájával, ami egy bemetszett végű mogyorófa pálcikába ágyazott, félbetört borotvapenge éléből áll. Pirkadattól napestig neki zenél a minden lehetőséggel megáldott természet, és nap mint nap új ösvényeken jut el annak ékességeihez. Sötétedés után vele van a hold, és őrzik őt a fényes csillagok is. Hozzá nem

Fotó: Kása Béla

tört be a pénz. Ő már mezítlábas pásztorgyerekként is gazdagnak tudta magát, hiszen furulyát és botot kapott apjától vásárfiába, aminek fejében még éjszakára sem akarta magára hagyni a jószágot. Soha nem kért semmit, de mégis egy vagyont kapott. Életet, menedéket a veszedelem elől. Hiába égtek Sopron felett a Sztalin-gyertyák és hullottak a bombák, mert ott is akadt egy betongyűrű, ami megmentette a pusztulástól, s a bal karjába fúródott szilánk elmérgesedése törölte nevét a szovjet hadifogságosok listájáról. Számára nincs csapás, csak adomány, mert hite van, ami nem párosul a félelemmel, mint ahogyan a világhosszág sem a sötétséggel. „Ha az ember tud, akkor lát is...” „Tükör a világ, de csak ha látunk benne!” – mondja.

Ha elhisszük, hogy a világra való tisztánlátásunkban csak a tudáshiányunk korlátozhat, akkor mi is részesültünk a furulyás vagyonából. Szerény hajlékának kéményéből nem kigyózik a füst, mert ezen a télen sem futotta tüzelőre. Ajégvirágos ablakon keresztül nehezen látható, ahogyan vidám furulyaszóval élénkíti a petróleumlámpa félenken pislákoló lángját.

Soós János

Gondolatok a Néptáncantológia '98 kapcsán

Jó harminc éve, hogy a magyarországi művelődésügyi minisztérium illetékes intézményei, a néptánc-, az énekmozgalmak országos szövetségei útjára indították a néptánc-, a népszokás- és a népzene-kultúrát ápoló felnőtt és gyermekegyüttesek országos antológiáját, a nemzeti, nemzetközi megméretésben az adott évben kimagasló eredményeket elért alkotások: koreográfiák, zenekari művek, néphagyomány-műsorok, stb. három nagyobb műsorba szerkesztett gyűjteményes bemutatását.

Áldja meg az én gömöri istenem, akinek az agyában megfogalmazódott a gondolat.

A magyarországi néptánc- és népzenei mozgalom Közép-Kelet-Európában

már az 1950-es években példát mutatva tért hódított. Hozzánk (Cseh-) Szlovákiába '54-'55-ben jutottak el az első hírnökei, 1958-ban pedig sor került a Magyar Állami Népi Együttes köztársaságot bejáró vendégszereplésére. Prágában, a szakma kérésére még a Balladás műsorukat is (Barcsai szeretője, Orbán és az ördög, Kubikusok) be kellett mutatniuk.

Az amatőr csoportok országos fesztiváljain (Strážnice, Východná, Zselíz) műsoraikkal példát mutató magyar együttesek – különösen az évszázad harmadik negyedében – a cseh, a szlovák és a magyar nemzetiségi mozgalom részéről mindig nagyon keresettek és megbecsültek voltak. E sok pozitívum után érkezett hozzánk a Néptáncantológia híre. Nekünk,

szlovákiai magyar szakembereknek sikerült felkeltenünk a cseh és a szlovák szakemberek érdeklődését is az Antológia iránt. Egy-egy évfolyamára 50-150 érdeklődőt mozgósítottunk. Jött Štefan Nosál a szlovák Lúčna Művészegyüttes koreográfusa, a Szlovák Zeneművészeti Főiskola Tánc-katedra-vezetője, Juraj Kubánka a Szlovák Állami Népművészeti Együttes vezető koreográfusa, Cyril Zálešák a pozsonyi Népművelési Intézet táncosztály-vezetője, Štefan Zima, Palo Bútor, Helena Kubalová, Helena Medvecká, Heda Šimoneková, Dorottea Tóthová, Jozef Bakšay, Vlado Urban, Milan Hviždiak, Laco Bačinsky, stb. koreográfusok, az élvonalat jelentő szlovák táncgyüttesek és a mozgalom vezető személyiségei.

Ott voltak a Felvidék magyar együtteseinek vezetői is: Horváth Rudi, Varga Ervin, Halász Gyula, Katona István, Ádám Lajos, Kamarás Imre, Richtarcsik Mihály, Nagy Ildikó, Hodek Mária, Szbellai Rózsika, Keszeg István, Csurilla Erzsébet, Bors Éva, Valacsay István, Czinger László és mindenki, akinek jelentősebb műsorral bíró együttese, gyermek- vagy folklórcsoportja volt. A prágaiak és a brünniek sem maradtak otthon.

A Néptáncantológián látottak aztán egy-két évig vita tárgyát képezték, alkotói példát mutattak, hozzáállást segítettek kialakítani. Sőt, a 70-80-as években hasonló tartalmú és felépítésű szlovákiai műsorok szervezését is ösztönözték, pl.: a kassaiak évente rendszeresen megszervezték a kelet-szlovákiai folklór antológiáját, melynek a bemutatók mellett kétnapos szakmai szeminárium is része volt.

Mi volt a Szlovákiai mozgalom részére a Néptáncantológiában a példamutató?

– A hagyományos táncművelés színvonalának tisztázásának és zenei nyelvezetének. Az, hogy az alkotás hűen megőrizte az eredeti tánc, zene, ének, viselet jellegzetes vonásait, táji és nemzeti jellegzetességeit, előadásmódjában annak ellenére bontott átélését. Mi Csehszlovákiában, akkoriban éppen a szovjet minta majmolásának a divatját éltük. A nemzeti jelleg kidomborítása helyett a sablonosság, a mojszejevizmus nemzeti jellegű előadói táncostechnikával és úgynevezett „nemzeti táncfigurával” helyettesítő szenzációs népi táncos világnyelvet beszéltek.

– A koreográfiai alkotások sokszólamúsága. Egy-egy színpadi alkotáson belül mint ha Arany János Öldöklő angyala vessorai („Melyben ahány pár, annyi féle, A tánc alakja és szeszélye”) elevenedtek volna meg. Az alkotáson belüli többszólamúság, a páronként, soronként, körönként, csoportonként más-más megfogalmazásban megelvezendő tánc, ez által segítve a téma sokrétű megvilágítását. Nálunk akkoriban – és ez jelentős együtteseknél még ma is gyakran előfordul – az egyszólamú alkotói megfogalmazás volt az uralkodó. Azonos zenei részre mindenki ugyanazt a figurát táncolta a térben, a színpadon másuttól másutt elhelyezkedve. Az Antológián

látott magyar csoportok megmutatták, hogy nem csak a szovjet alkotói példa van a világon. Lett is belőle itthon egy kisebb forradalom, mert a vezető amatőr együttesek fokozatosan elkezdtek élethűen, többszólamúan megfogalmazva alkotni, táncolni. Lemérhető volt ez különösen a Gimnínél, a Dimitrovecnál, a Trenčannál, a Železiárnál, a Zemplínél, de a Nosál vezette Lúčnicánál is. Jelentős változásnak lehettünk szemtanúi a gyermekegyütteseknél is. Medvecká, a szlovákiai gyermektánc mozgalom központi szakirányítója elismerte a gyermektánc csoportoknál is a felnőtt táncok színpadra állításának lehetőségét. Mintának, példának az Antológián látottakat, a szlovákiai fesztiválok vendégszereplő

magyarországi csoportokat, valamint a felvidéki magyar csoportokat, mint az országos versenyeken is díjazott ekeli Tátikát, somorjai Csallit, szepesi Fehér Liliomszálat, a dunaszerdahelyi Istiglicet és más csoportokat állította.

– A témái sokrétűségét. Megerősödött a nézet, hogy a néptánc nyelvezete elég gazdag ahhoz, hogy sokféle, akár elvont témát is ki lehessen vele fejezni. Ehhez viszont szükséges a saját nemzeti néptáncnyelvezet tökéletes elsajátítása. Eredményeképpen az irányt meghatározó együtteseknél és gyermekcsoportoknál felerősödött a tisztán dolgozó sokrétű alkotói hozzáállás, és fokozatosan háttérbe szorultak az operatíven megfogalmazott, kevert táncnyelven előadott „néptánci” alkotások. Nem jelenti ez azt, hogy egycsapásra minden jóra fordult, hanem azt, hogy a szlovák mozgalom gazdagabb lett egy másabb alkotói irányzattal, hozzáállási lehetőséggel, és ezt a lehetőséget elfogadta, beépítette a saját mozgalmába. Ezen újabb irányzat elfogadása jelentette a szlovákiai

táncmozgalom – benne a magyar nemzetiségi táncmozgalom – megújulásának kezdetét. Mivel a felvidéki magyar táncos hagyománykultúra az egyetemes magyar táncművelésnek szerves része, vezetői és alkotói szorosabb kapcsolódást teremtettek meg az anyaországiakkal, így nála a megújulás, az új szemléletek átvétele, alkotói alkalmazása eredményesebb és sokrétűbb volt. Ezért vállalta, illetve vállalhatta a két kultúra közötti közvetítő szerepet is. És vállalása eredményes volt, mert idehaza Szlovákiában részese volt az országos versenyeknek, fesztiváloknak, ahol műsorával rendszerint példát mutatott. Erről sok élményt tudnának elmondani azok a magyarországi csoportvezetők, a mozgalmat irányító szakemberek

is, akik együttes kísérték szlovákiai fesztiválra, országos versenyre, illetve mint meghívott szakemberek néztek végig egy-egy országos versenyfesztivált, lehettek részesei az azt követő szakmai értékelésnek. Ezek a szorosnak mondható, harminc év alatt kifejlődött kapcsolatok ebben az évtizedben – sajnos – jelentősen fellazultak. A „báronyos” forradalom óta nálunk mániává vált a kulturális intézmények, fórumok át-

szervezése vagy likvidálása, és az elvakult „nemzetépítés”. Ennek természetes következménye, hogy mindenből az a legjobb, amit az országalkotó nemzet hoz létre – bele is fulladunk ebbe a nagy önbecsülésbe. Hovatovább a színpadra alkotott népi kultúrában is a külső máz, a talmi csillogás válik újból uralkodóvá.

Magyarországon olyan erősen gyökerezett volt a táncmozgalom, a tánc és a hagyományos kultúra színpadra állításának tudományos kutatásra, szakmai felkészültségre és közösségi, társadalmi igényre támaszkodása, hogy a '89 után bekövetkező társadalmi átalakulás, az egymást váltó kormányok sem tudták igazában megrengetni. Nekem ezt is példázták: a Néptáncantológia '98, a Kalácatánc, a Néptáncosok Bálja és a Gyermektáncantológia '98 január végén megrendezett műsorai, s örömmel láttam, hogy jelen voltak a Felvidék képviselői is, és nemcsak magyarok.

Takács András (Pozsony)

Gyöngyöspárta és szalmakalap

A szegedi néptáncfesztivál anatómiája

A történet...

Elődeink kutatásaiból tudjuk, hogy a szabadtéri játékok '30-as évekbeli indulásakor már fölmerült olyan néptáncfalalkozó gondolata, amely Délkelet-Európa népeinek folklóráját mutatta volna be több ország táncosainak részvételével. Nos, ez az elgondolás körülbelül harminc évvel később vált valóra...

Ahhoz, hogy 1966-ban létrejöhessen Szegeden egy néptáncfalalkozó – mert fesztiválnak még nem volt nevezhető – több körülmény szerencsés összecsapására volt szükség. Kellott hozzá egy már országiszerte ismert, nagy idegenforgalmi vonzerővel bíró nyári színház (a Szegedi Szabadtéri Játékok), kellett a néptáncmozgalom akkori, legerősebb együtteseit tömörítő szakszervezetek türelmetlen bemutatkozási, bizonyítási vágya, kellett egy jó házigazda (a Szeged Táncegyüttes), és kellett egy mindent önzetlenül vállaló lelkes szervező gárda (a Szakszervezetek Csongrád megyei Tanácsa munkatársai).

Ezen az első találkozón egyetlen külföldi együttes – a szabadkai Mladost délszláv tánci mellett a magyarországi együttesek táncolták a különböző határainkon kívül (vagy belül) honos nem-magyar táncokat is, az internacionalizmus jegyében. Hamar rá kellett jönni azonban arra, hogy jobb az, ha a kólót, a breu-t, a haidau-t vagy a macedón és bolgár táncokat azok táncolják, akik azt jobban tudják: vagyis a szerbek, a horvátok, a bulgárok vagy a románok.

Ez az igény lassan valóban nemzetközi seregszemplévé, fesztivállá növelte a korábban még jelentéktelen, három napos kis rendezvényt.

Ezekben az öntudatlan „gyermekévekben” a szemle, a kapcsolattartás volt a cél. Csak később – és nemzetközi nyomásra – vált bizony sokszor keserű versennyé a rendezvény. (A versenykiírás mai szemmel olvasva, némi túlzással leginkább egy bürtönszabályzathoz hasonlítható.)

Még szerencse, hogy külön versenyzetek a magyar és külön a külföldi együttesek. Bár így sem úszhatta meg a rendezőség a diplomáciai bonyodalmakat. Nem is egy igazoló jelentés készült egy-egy követségi megkeresésre: ugyan miért ez-és-ez az együttes nyerte el az első helyet, miért kapta amaz a fődíjat stb?

Ez a helyzet nem volt tartható sokáig, végül is megszűnt a verseny, és így van ez a mai napig is.

Közben azonban történt egy s más mind a néptáncmozgalom, mind a fesztivál szerkezetét, célját és rendszerét illetően.

A mozgalomban, a Timár Sándor vezette Bartók Béla Táncegyüttes – a táncházakon keresztül – elterjesztette az eredeti

Móttó:

Baszunk ketten három jánt,

Másfél pina esik ránk.

Tillóhaja, tillóhaja

Tillóhaja, pozdorja.

Lakodalmi csujogató Erdélyből
(Magvető Könyvkiadó,
Magyar Hírmondó sorozat,
MAGYAR ERATO, 118 oldal)

Jóakaróink azt tanácsolták, pontozzuk ki azokat a szavakat, vagy azok egy részét, amelyek (állítólag) nem tűrik a nyomdafestéket. Úgy azonban hiányosan, töredékesen a nem töltheti be hivatását! (Pedig azért választottam e csujogatót, mert szövege ugyanonnan ered, ahonnan a rendezvény is táplálkozik, nevezetesen a paraszti életformából, lelkiségből – a „csak tiszta forrásból” gondolatosság jegyében –, amit végső soron a néptáncfesztivál is tükrözni próbál a maga módján.)

táncolási módot. Erről helyszíre miatt s végletekig leegyszerűsítve csak annyit: ezután a néptáncos bármilyen színpadon előadandó tánchoz csak akkor fog hozzá, ha már megtanulta a szavakat (lépéseket), és mondatokká (motívumokká) tudja alakítani azt, végül beszélni is tud (rögtönözni, improvizálni) ezen a nyelven.

Ez az új táncolási mód adott lökést fesztiválunknak, mert csak az ilyenfajta táncos tudással vált lehetővé, hogy 4-500 táncos 8-10 nap alatt összehozza azt a produkciót, ami egyedülállóvá teszi a Szegedi Néptáncfesztivált Európában.

Korábban itt is, mint minden más fesztiválon szokás, az együttesek egy koncertszerű gálaműsoron szépen egymás után eltáncolták legjobb vagy legjobbnak vélt táncukat, szinte minden koncepció nélkül. Fesztiválunk 1972-ben szakított e koncertjelleggel.

A gondolat csírája a már elhunyt Szigeti Károlyé, de a kidolgozás, a megvalósítás Novák Ferencé volt. Ők egyékes, dramaturgiai fölépített táncjátékokban gondolkodtak. Olyanban, amely minden nemzet hagyományában megtalálható népszokást dolgoz föl. Ilyen pedig akad bőven: lakodalom, szüret, vásár, téli- és tavaszváró szokás, farsang, hitvilág stb.

Az együttesek meghívásának csak az volt az egyedüli hibája, hogy nem a szervezőbizottság választotta meg, hogy kit hív meg, hanem az adott baráti ország szakszervezeti

központja döntött arról, hogy kit küld! Így aztán néha előfordult az is, hogy egy táncsoport „egyéb”, mondjuk mozgalmi érdemeiért utazhatott Szegedre...

A meghívás szabadsága csak a magyar együttesekre vonatkozott. (Természetesen ma már kizárólag az alapkonceptió, illetve az adott együttes színvonala dönti el kit hívunk meg.)

Nézve a résztvevők listáját, legtöbbször természetesen a (korábban ÉDOSZ) Szeged Táncegyüttes lehetett vendégünk. A magyar néptáncosok erejét legjobban a Bihari Együttes és a Vasas Táncegyüttes mutatta meg. A stílust, az autentikusságra törekvő Bartók Béla Táncegyüttes képviselte leginkább. Nyert itt közönség díjat az Építők Vadrózsa, a Kertészeti Egyetem, a Választó, a DÉLÉP Napsugár és később a Borica Táncegyüttes is.

Főtebb már említettük, hogy a '70-es évek végére egy újabb koncepcióváltás következett be, leginkább e sorok írójának fesztiváltitkára való kinevezése után.

Már nem a versenyzetés, már nem a becsvágy kiélése a cél, hanem a bemutatkozás, a tapasztalatcsere, a barátkozás, a közönséggel való szorosabb kapcsolat és a szakmai fejlődés elősegítése, egy igazi FESZTIVÁL rendezése más szóval a fogalom eredeti értelmében a város polgárai, a hazai és külföldi turisták, a kifejezetten ezért ideutazók, valamint a szakmabéliek széleskörű szórakozni, fölüdülni és épülni vágyásának kielégítése ünnepi formában, a hétköznapiánál tarkább, hangosabb, és vidámabb külsőségek között. (Üzleti értelemben lásd a pénz... c. fejezetben.)

A fesztiválhangulat megteremtése érdekében – a szorosan vett szakmai programokon kívül – minden eseményt kivittünk az utcára vagy mindenkit beengedtünk oda, ahol rendezvényeink zajlottak.

A megnyitó ünnepséget áttettük a Tanácsháza elől a Tisza-partra. A lépcsősor, mint lelátó egyenesen kínálta magát s akár 5-10 ezer kíváncsi is odajöhetett. Jött is! (Időközben úgy odaszoktak, hogy amikor egy-egy megfontolásból a megnyitó ünnepség a Dugonics térre került, sokan megszokásból a Tisza-partra menve – bár az sem utolsó látvány! – „csak” az úszóházon napozó monokinis hölgyekben gyönyörködhetek.)

Ezekon kívül számos utcai helyszínt és alkalmat adtunk az együtteseknek arra, hogy műsorukat bemutathassák a város polgárainak, a turistáknak. Színpadot építettünk a Móra Múzeum elé, a Dugonics téri szökőkúthoz, a Nagyaruház lépcsőjéhez és az Alsóvárosi Búcsúra is.

Szegeden ekkor szerveztünk először Népművészeti Vásárt. A szép tárgyakra kiéhezett szegediek soha nem látott tömegben tülekedtek két napon keresztül az Aradi Vértanúk terén fölütött sátrai alatt.

A szakmai bemutatókra hagyományosan az Újszegedi Szabadtéri Színpadon került sor. (Sajnos épp e sorok írása idején kényszerülünk arra, hogy elhagyjuk a szeretett és megszokott helyszínt. E szabadtéri intézmény az elmúlt évtizedek során úgy tönkrement, hogy méltatlan minden kulturális rendezvény befogadására! Ezért az 1998-as szakmai bemutatókat már a Nagyszínházban tartottuk.)

Az együttesek számára ez a „nagy bemutatkozás”, ezekre az eseményekre jöttek és jönnek a szakmai táborok résztvevői, hazai és külföldi koreográfusok, más együttesek táncosai, énekesei, zenészei, szóval a szakma krémje. A video ekkor kezd terjedni: a sötét nézőtérben itt is, ott is, piros kis fények jelzik jelenlétüket.

Korábban ilyen, legalábbis szervezeten, nem létezett: táncház a Vigadóban! Annyi szék, asztal nem is volt, ahány résztvevő. Külön kellett bérelni padokat és máshonnan odaszállíttatni, ha le akartuk ültetni a vendégeket.

S nemcsak a főszálló portól, hanem a megkapó látványtól is könnybe lábadt a szeme annak, aki a körteraszról lenézett egy-egy tömeges, vidám fölszabadult táncra. (Ma már nincs Vigadó... de a táncház „intézménye” megmaradt. A szálláshelyen csütörtöktől a következő hét vasárnapjáig non-stop nyitva tartó korcsma egyben egy tíz napig tartó folyamatos táncház is!)

És, hogy az együttesek ne mindig csak táncoljanak, „kaptak” egy olyan napot is, amikor szabadon szórakozhattak, játszhattak, sportolhattak, fürödhetek Magyarország akkori legszebb kempingjében. Feledhetetlen focicsaták, sakkpartik, viccesen-komoly szellemi vetélkedők, a muzsikusból összeállott öröm-zenekar műsorai, ivászatok és „győzelmi-torta” evések zajlottak ott. (E hagyomány – bár szerényebb körülmények között – egy-egy sportpályán ma is él és virul.)

Alkalmat kaptak az együttesek teljes, nagy műsoruk bemutatására is, de nem Szegeden. A város ekkor telített folklór-műsorokkal, ezért e műsorokat „kiközvetítettük” más megyékbe, más városokba. Vendégeink is örültek ennek, hiszen többet láthattak Magyarországból. (Sajnos anyagi okoknál fogva – drága az üzemanyag! – ma már csak megyén belül utaztatunk.)

Az előző évek tapasztalatai (és telt házai) azt eredményezték, hogy a Szabadtéri Játékok Igazgatósága már nemcsak egy, hanem kettő, sőt három alkalmat adott a Gálaprodukció bemutatására. Nem járt rosszul: a régi, nagy nézőtérben legalább 16 ezer jegyet adott el a három előadásra! Máig nem értjük, miért csak két előadásnak adnak helyet újabban...

Az érdeklődők tudhatják, hogy a nemzetközi rendezvényre csak minden második évben kerül sor. Ez részben anyagi (egy ilyen tizenkét napos rendezvény sokba kerül), részben kultúrpolitikai kérdés. A közbülső években ugyanis a hazai néptáncgyütteseknek kell fórumot

biztosítani a megmérettetésre és a szakmai kérdések tisztázására.

A történehez hozzátartozik, hogy amikor a rendszerváltozás idején a szakszervezeti mozgalom megrendült, és a vagyoni kérdésekben káosz uralkodott, a SZOT lemondott intézményei fönntartásáról, így a Nemzetközi Néptáncfesztiválról is. A hopen maradt kb. nyolcvan intézmény - önvédelemből - egy labilis egyesületbe tömörült, amely egyesület évekig a '89-es szinten kapta csak az állami támogatást.

Mi más lehetett a sorsa a benne tömörülteknek, amelyek intézmény igazgatója benne volt az egyesület vezetőségében az fönntmaradt, amelyiké nem, az megszűnt.

Így járt a Néptáncfesztivál is 1994-ben. Szerencsére Szeged önkormányzata, elismerve az addigi tevékenységet, a rendezvény megszervezését a Bartók Béla Művelődési Központon keresztül továbbra is e sorok írójára bízta.

A témaválasztás...

Az ilyen típusú rendezvényeknek, amelyek évente, vagy két évente egy bizonyos időszakra koncentrálnak, nagy tömegeket mozgatnak és ráadásul a világ négy sarkából jöveket – hosszú szervezői időre van szükségük.

Évekkel előre kell meghatározni azt a gondolatvilágot, illetve azt a koncepciót, amelyet meg szeretnénk valósítani.

Ez lehet egy évforduló, egy alkalmas és valamiért aktuális hagyomány, egy nagy személyiség szellemi hagyatéka stb. Minden olyan dolog, amely a mindenkori döntéshozókat ellenállhatatlanul arra ösztönzi, hogy támogassák az eseményt. Középtávú tervünknek (lásd: A Szegedi Nemzetközi Néptáncfesztivál rendezvényei a következő években c. melléklet) jelentősége abban van, hogy egy szempillantásra látható belőle: a rendezvénynek koncepciója, múltja és egyben jövője is van. (Már most, hat évvel korábban látható, hogy például Bálint Sándor születésének centenáriuma, a tiszteletére rendezett néptáncfesztivál lesz a gerjesztője más szakágak rendezvényeinek is, mint az Értelmiségi Nyári Egyetemnek, a Dugonics Társaságnak, Bálint Sándor emlékkiállításának és könyveinek újra kiadásának stb.)

Az arculat...

Már a kezdetektől igen fontos volt egy minden mástól különböző embléma (logó) megformálása. Horváth Mihály a Szabadtéri Játékok korábbi igazgatója rajz-szakos tanár lévén vállalkozott ennek megtervezésére. A 60-as évek stílusának megfelelő stilizált táncospár rajza került a meghívókra, a műsorfüzetekre, a plakátokra, a zászlókra sőt, gyufacimkékre, papírvágó késekre és kendőkre is.

A hetvenes évek végén új vezető került a fesztivál élére, s mint az ilyenkor lenni szokott, azonnal új arculat kialakításába fogott. Hamarosan egy másik grafika, Lapis András rajza került előtérbe: egy copfoshajú

táncoslány, pergő szoknyával jelképezte a néptáncosok világát. Ez az embléma is több éven keresztül volt használatban. Elsősorban a résztvevőknek osztott pólókon és börjelvényeken jelent meg. Az ilyen pólók elterjedésére jellemző volt, hogy még Spanyolországban is láttuk ezeket – francia fiataloknál!

Később, a '80-as évek végére egy egyszerű, szerényebb, a néptáncosok lelkületéhez közelebb álló jelkép került a korábbi helyére. A magyar népművészet egyik legszebb viseletének, a kalotaszegi népviseletnek két szép darabja: a gyöngyöspárta és az ünnepi szalmakalap lett fesztiválunk jele. Mai szemmel nézve ennek egyszerűsége, tiszta jelképsége felel meg leginkább annak a szellemiségnek, amit a néptáncfesztivál képvisel.

Kapcsolódások...

A fesztivál több más művészeti ággal is szoros kapcsolatban állt és áll. A gálaműsorok versein, szövegein keresztül olyan írőkkel, költőkkel álltunk kapcsolatban, mint Ágh István, Csoóri Sándor, Csukás István, Nagy László, Polner Zoltán. Ez, Novák Ferenc szavaival élve, irodalomtörténeti tény! Mint ahogy színháztörténeti tény az, hogy a mindenkori főszereplők sorában koruk legjobb fiatal művészei: Jobba Gabi, Hegedűs D. Géza, Bubik István, Helyei László, Ráczkevei Anna, O. Szabó István szerepeltek a gálaest plakátján. Díszleteinket többek mellett Csikós Attila, Fehér Miklós, Nagy András, Székely László készítették.

Természetesen, szakmánk legnagyobbjai Berecz András, Halmos Béla, Sebestyén Márta, Sebő Ferenc, Szvorák Katalin énekesek-zenészek állandó szereplői fesztiválunknak.

A rendező-koreográfusok között a már említett „szülőatyja” Novák Ferenc mellett Diószegi László, Foltin Jolán, Stoller Antal és Zsuráfszki Zoltán nevét kell megemlítenünk. Megtehetnénk, hogy a fölsoroltak neve mellé odairjuk, de szószaporítás elkerülésére csak fölsoroljuk, mintegy ömlesztve: József Attila-díj, Jászai Mari-díj, Liszt Ferenc-díj, Munkácsy-díj, Európa-díj és Kossuth-díj...

Korábban, gazdagabb időkben minden résztvevő együttes egy bronz plakettet vihett haza rendezvényünkről. E plaketteket városunk legjobb szobrászai készítették, köztük Tápai Antal, Tóth Sándor, Lapis András.

Plakátjainkat legtöbbször szegedi vagy szegedi illetőségű képzőművészek, grafikusok készítették. Bár csábító a magyar népviseletek színes világát a plakátokon megjeleníteni, mégis inkább a puritánabb és szikárabb, a paraszti életmódot jobban tükröző színvilágot választunk. Ezért van, hogy plakátjaink legtöbbször nem színesek. Vagy ha igen, akkor a barnák, a drappok és a zöldek az uralkodó színek. (Csak másodlagos szempont, de nem elhanyagolható: az egyszínű plakát ráadásul olcsóbb is!)

Simoncsics János
(Folytatása következik.)

NETI CSÁRDÁSA

— Képzelt riport —

Fodor Sándor „Neti” a kalotaszegi népzene nagy öregje. 77 évesen is muzsikál, tanít, a népzenei táborok, kurzusok állandó vendége. Számátalan helyszíni gyűjtés és egy újabb CD – felvétel, „Kicsi” Aladárral közösen, őrzi muzsikáját, amely, úgy tűnik, kifogyhatatlan: minden találkozáskor megörvendeztet egy-egy újabb, soha nem hallott dallammal. Alacsony, tömzsi ember, mozgékony szemekkel és nagyon plasztikus arckifejezéssel. Mikor először láttam muzsikálni, rögtön feltűnt, hogy arcával, testével, egész lényével muzsikál, közvetíti a zenét. Akkoriban, mikor megismertem, egyetemista voltam, gyűjteni jártam Kalotaszegre. A gyűjtés szünetében kezembe vettem én is a brácsát, együtt muzsikáltunk. Ennek folytatásaként aztán meghívott, muzsikáljunk lakodalmakat is együtt, én meg elvállaltam, mert ilyenformán belülről tanulhattam, követhettem a még élő kalotaszegi zenét. Kapcsolatunk Magyarországra telepedésem után sem szakadt meg, rendszeresen meghívjuk az Ókrös zenekarral turnézni, lemezfelvételekre. Hosszú ismeretségünk alatt sok érdekes történetet hallottam tőle a régi Kalotaszegről, zenészekről, küzdelmes, változatos életéről.

Ő mesélte, én most leírtam.

– Gyaluban (Kalotaszeg, Felszeg) születtem, de nem sokáig éltem ott, mert anyám elvált apámtól s elköltöztünk Szucsákba. Egész életemben költözködtem Kalotaszegen,

laktam még Magyargyerőmonostoron, Bogártelkén, Egeresen, Bácsban, attól függően, hogy a sorsom hogy alakult, még Magyarországon is laktam, Székesfehérvár mellett, mikor a háború elől menekültünk. Nagyon szegények voltunk, muszáj volt dolgozni, 12 évesen már egyedül muzsikáltam lakodalmat prímásként. Apám is zenész volt, de nem törődött velünk, a nevemet is anyámtól kaptam, őt hívták Netinek. Nagybátyám ajánlott be Csipás Ferihez, a Balkezeshez, tőle tanultam,

a saját fiával együtt. Az öreg volt a legelismertebb zenész a vidéken, Bánffyhunyadon muzsikált a szálloda éttermében. Minden hónapban kapta Pestről a legújabb kottákat, még filmre is rákerült (Kalotaszegi madonna). Nagyon szigorú volt, kemény. De a legkeményebb leckét a lakodalmak jelentették, ahova Csipás minket is elvitt: ott ültünk a zenészpadról és figyeltük a muzsikát. Mikor aztán hazamentünk, el kellett játszani, hogy mit jegyeztünk meg. Sokszor szidtak, soha nem felejttem el: „Sanyi, nem lesz prímás belőled soha!” – hát azért is az lettem! A zenészpada alatti, reggeli ébredésekre is jól emlékszem, tele voltunk a táncból porral, de annyira, hogy nem tudtuk a szemünket kinyitni, úgy kellett előbb kimosni. Hát ilyen iskolát jártam én, de jó iskola volt, mert ma is ebből élek. A fiamnak már más

sors jutott: zeneiskolába járt, minden hangszert megvettünk neki. Ő tud ezeken az újfajta hangszereken játszani, én már meg nem tanulok soha, de mostanában sokszor kísér orgánán, mert a világ megváltozott. Az idén egy brácsakíséretes esküvőt sem muzsikáltam, csak elektromost.

Mikor veletek megismerkedtem, csodálkoztam: miért akarják ezek a fiammal egykorú fiatalok a régi kalotaszegi zenét megtanulni, régi fajta hangszereken? Miért nem mennek a saját zenéjük után, miért nem játszanak gitárral, dobbal, orgával, mint a többi fiatal? Aztán megértettem, s örvendek, hogy át tudom valakinek adni, ami a fejemben, kezemben van, úgy, ahogy én is megtanultam Csipáséktól, a régi zenészektől. Nálam otthon sokan megfordulnak, ilyen fiatalok, mindenkit szívesen látok és még senki sem ment el tőlem útravaló nóta nélkül. Ceausescu alatt meg volt tiltva, hogy nálunk külföldi megszálljon, ráadásul én a policokkal szemben lakom. Már akkor is jöttek hozzám vendégek, másnap jött a szekus, hogy megbüntet, mert nálam külföldiek aludtak. Én megmondtam neki is, hogy ez nem rendes dolog, hogy az ember a saját házában nem láthat valakit vendégül. Szó szót követett, megkínáltam egy pohár pálinkával, muzsikáltam, a végén azt mondta, – Sanyi bácsi, jöhet, aki akar, csak szólj, hogy behunyjuk a szemünket – és elment. Azután nem is zargattak, pedig sokan jöttek, még japánok, amerikaiak is. Aztán vége lett Ceausescunak, most már én is járkálhatok a világban. Kolozsvárra is be szoktam

járni a táncházba, segíteni. Szeretek a fiataloknak muzsikálni, mert ezek a régiséget keresik, szívesen tanítom őket, hogy megmaradjon ez a zene. Minden évben megyek Magyarországra, táborokba tanítani, vagy csak muzsikálni. Míg bírom, megyek szívesen. Nehéz, mert öreg vagyok és már mindenem fáj, de beteg keveset voltam életemben, pedig gyerekkorom óta cigarettázom, izom-eszem. Mások reggelre eszik ezeket a magokat, müzliket, hogy egészségesek maradjanak, nekem

reggel az első egy jó pohár pálinka, kávé, cigaretta.

Mikor fiatal voltam, sokat jártam gyalog, nem volt taxi (a személygépkocsit hívják taxinak a kalotaszegiek), a vonat is drága volt, sokszor a két-három napos, kimerítő muzsikálás után gyalog mentem haza, a harmadik faluba. Szucsákban laktunk, elkezdtem járni muzsikálni, először egy ottani zenésszel, Málé Ferivel, majd mind többet külön, a saját bandámmal. Ha megnézed a térképen, Kalotaszeg egy kis pötty, jó, ha van 100 km a kerülete, 40 falu, de ezen belül micsoda változatosság! Ott van először a három nagy rész: Felszeg, Nádasmente és Alszeg, hogy a románokról most ne beszéljünk. Mind más és más zene! Ott vannak a kismemes-falvak: Szucsák, Bodonkút, az is más zene, vagy a katolikusok, Jegenye és Bács – megint más. Hát

Sándor Fodor & Kelemen László

Photo By: Frank A. White

ezeknek a zenéit kellett nekem megtanulni, ahhoz, hogy hívjanak, hogy mindig legyen muzsikálásom. Volt is, mindig. A románok is szerettek, sokat hívtak, a cigányok is, bálba, keresztelőbe, esküvőre. A városi romák nem szerettek, mert túl parasztosan játszottam, „csűrös cigánynak” csúfoltak, mert annak idején falun az esküvőket csűrőkben tartották. Mostanában pedig én szoktam kikísérni őket, mert nálunk az a szokás, hogyha egy zenész-cigány meghal, a kollegák zenével kísérik ki. Ilyenkor virrasztó énekeket, halottkísérő keservest, halotti marsot szoktunk játszani. Sajnos, mind kevesebben vagyunk, kollegáim sorra meghalnak, eltemettük Árus Ferit, Hitlert (Nonika Miklóst), Samuékat. A muzsikálások sem olyanok már: régen 500-600 fős esküvők voltak, napokig építették a sátrat a lakodalomnak a ház udvarán, a lakodalom is két-három napos volt. Ma már nem tartanak otthon lakodalmat, túl drága és túl sok munka van vele, bemennek az emberek egy városi étterembe, este 11-kor bezár az étterem, vége a lagzinak.

– Sanyi bácsi, te sokat megéltél, háborút, kommunizmust, kapitalizmust. Mi a véleményed, változott-e a világ?

– Hát, sok minden változott és mégse semmi. Mikor gyerek voltam, nagy szegénységben éltünk. Az embereknek sem volt pénzük, így a muzsikáért inkább terményben, búzával, krumplival, vagy munkával fizettek. A mai fiataloknak mindenük megvan, mégis, sokszor nem becsülik meg magukat. Meg minket, zenészeket sem! Ma már mindenhol inkább ez a diszkó megy: az könnyű zene, könnyű tánc, csak bekapcsolják a magnót, leoltják a villanyt, senki nem törődik vele, ki hogyan táncol. Sokszor olyan „malac” bandákkal megyek, hogy már én szégyellem: szaxofon, dob, „orga” (organ). Az öregek elhúzódnak, mondják: „Te Sanyi, te Sanyi, milyen bandát hoztál?”. De ha a fiataloknak ez kell?! A világ így változik.

A zene viszont most is hatalom, de csak akkor, ha szolgálsz. Ki kell az embereket szolgálni, kedvükre kell tenni.

Egy jó táncosnak egy zenész nem sokat okoskodhat, odaáll eléd egy kaptatos ember, villog a szeme és parancsol: ezt húzzad! A nótával mutatja meg magát a többieknek és jaj annak a zenésznek, aki őt akkor lustaságból, fáradságból vagy önérzetességéből kifolyólag megsérti, nem szolgálja ki. Voltam olyan lakodalomban, hogy a zenész rossz viselkedése miatt verekedés tört ki. Ilyenkor egy zenésznek inkább csillapítania kell a felhevült embereket, elterelni a figyelmet, oldani a feszültséget, nem ellenkezni, vitatkozni. Én is tudom, hogy mit kellett játszani Jóska bácsinak Bodonkúton vagy „Dohány”-nak, Cucusnak Méréában, ha feláll táncolni, hogy elégedett legyen. Minden jó táncosnak megvan a „saját” csárdása, legényese, s ha ő áll a zenekar elé táncolni, a zenésznek azt kell húznia, hogy kiszolgálja őt. Még a kommunistákat is ki kellett szolgálni, ők is szerették a jó zenét: elmentem a kaolingyárba kazánfűtőnek, mert ott jó meleg volt, jól lehetett aludni, kellett a munkahely is... Ha viszont a főnökök szóltak, hogy „Sanyi bácsi, gyere muzsikálni”, akkor ott voltam, fizetség nélkül is. Cserébe szabadnapokat kaptam.

Megbecsültek, a zene miatt, ma is megbecsülnek... De én is tanulok, mind a mai napig. Tőletek is sok nótát tanultam. Nem kell sok idő, meghallom egyszer-kétszer és már tudom is. Sokat is tanítok, mert minél többen tudják a muzsikádat, annál többen emlegetnek. Szegény Csipás, már több, mint tíz éve halott, mégis ismerik, mert a muzsikája tovább élte. Vagy Kömöst, Türeből, a nótájáról még ma is emlegetik, pedig valamikor a múlt században volt primás. Nekem, ha már lehetőségem van rá, hogy kiléphetek a világba, ezeknek a rég meghalt zenészeknek a nótáit is vinnem kell, meg kell mutatnom: ez „Buráló” legényese, ez „Csipás” csárdása vagy „Hitler” virtitája. Ők mindig velem vannak, vezetik a kezemet, fogják a vonómat, ha muzsikálok. Ti pedig talán egyszer, ugyanígy, emlegetni fogjátok: ez Neti legényese, csárdása volt.

Kelemen László

GYŰJTŐÚTON SZATMÁRBAN

A táncházmozgalom elindulása óta egyre több fiatal foglalkozik magyar népzenevel, s a zenészek többsége a minél autentikusabb játéktípus elsajátítását tűzte ki célul. Az elmúlt 20-25 évben folyamatos fejlődésnek lehetünk

tanúi: a „táncház-zenészek” egyre pontosabban reprodukálják az „adatközlők” hangszerjátékát, egyre inkább odafigyelnek a dialektusok, falvak, sőt a kiváló zenészegek közötti különbségekre. Sajnos azonban a fejlődés nem egységes. Míg

régebben csak mezősi létezett, ma már „főbenjáró bűn” egy táncrendben összekeverni pl. a magyarpalatkai, ördögösfüzesi és buzai zenét, vagy összevegyíteni Csipás Ferit Neti Sanyival – emellett azonban a magyar nyelvterület más részeivel (pl. Felvidék, Szatmár, Dunántúl) közel sem foglalkozunk ilyen részletesen. Habár az erdélyi zenék és táncok nagy „divatja” – archaikus jellegük, változatosságuk miatt – teljesen érthető, de véleményem szerint az arányok eltolódtak.

Ezzel szorosan összefügg az a tény, hogy sokkal több erdélyi felvétel került kiadásra és több gyűjtés forog közkezen, mint például Szatmárból. Pedig az 1950-es évektől többek között Martin György, Halmos István, később Vavrincez Andrásék számos felvételt készítettek különböző szabolcsi, szatmári zenekarokkal. Ezekből csak a „Szatmári bandák” című lemez (Hungaroton SLPD 18154.) és két tiszakóródi kazetta jelent meg (valamint néhány antológia-lemezen egy-egy szám). A „mellőzöttségnek” az is oka lehet, hogy talán kicsit félünk a különböző felvidéki és szatmári zenekarok játéktípusát pontosan átvenni. Hiszen itt jóval nagyobb arányban találunk új stílusú népdalokat (sőt műdalokat), a bandák

Mező Ernő (1927) és bandája, Tárpa

hangzása is közelebb áll az „éttermi” cigányzenekarokéhoz (pl. hangszer-összeállításban, harmonizálásban, hegedűjátékban stb.). Hiába muzsikál majd minden táncház-zenekar szatmárit, az esetek többségében ez egy aránylag szűk dallamanyagra korlátozódik, és stílusbeli különbségeket nem találni (tisztet a kivételnek). Harmonizálási rendszerük sokszor erdélyies (kalotaszegies), a lüktetésről, tempókról nem is beszélve. A táncházmozgalom nem ismer szatmári „sztár-zenészeket”, akik neve közszájon forog, és akikre hivatkoznánk (mint pl. Kalotaszegről, vagy Mezőségről), pedig nem akármilyen zenészek muzsikáltak ezen a vidéken is.

Tavaly szeptemberben ezekkel a gondolatokkal indultunk útnak zenekarommal, a Tükrös együttessel és Vavrincez Andrással, hogy a Művészeti és Szabdművelődési Alapítvány támogatásával felkeressük azokat az idős (már már elfeledett, vagy meg sem kerest) zenészeket és leszármazottaikat, akik még ismerhetik a hagyományos szatmári tánczenét. Minden ilyen gyűjtőút, a hely léggöre,

Samu Mihály (1934) és zenekara, Nyírmada

az emberekkel való találkozás olyan töltést ad, amely nélkülserintem lehetetlen hitelesen autentikus népzene-t játszani.

Kora hajnalban hagytuk el Budapestet, és dél körül begördültünk Nyírmadára. Az itteni banda muzsikált az 1974-ben készült „Magyarországi néptáncok” című TV-sorozat nyírségi epizódjában. Az ott még nagybőgőn játszó Samu Mihályt hamar megtaláltuk (most ő a prímás), kedvesen, nyitottan fogadott minket, és néhány óra elteltével együtt volt a zenekar Rózsa Ferenc cimbalmos házában (ő a régi híres prímás fia). Először mindig el kell magyarázni, hogy nem azt a zenét szeretnénk felvenni, amit Pesten is játszanak az éttermekben, hanem amit csak ők tudnak. Miska bácsi hamar meg-

Varga József „Pipás” (1945) és zenekara, Fehérgyarmat

értette, mit akarunk, és néhány pohár ital után igazán jó hangulat kerekedett. Muzsikált, énekelt, a banda szépen szólt együtt, a fél cigánysor összegyűlt a szokatlan(!) esemény kapcsán. Megható volt, amikor meghallgatták az 1956-ban készült felvételt (a mostani zenészek szülei ekkor még fiatalok voltak), és bizony könny szökött a szemükbe. Úgy váltunk el, hogy hamarosan viszontlátjuk egymást.

A tarpai zenekarról eddig még nem hallottam. Pedig ahogy megérkeztünk, a tarpai kocsmában rögtön a cimbalmos Náciról meséltek, aki úgy játszik, hogy gyakran egyedül is elszórakoztatja a kocsmában ücsörgőket (cimbalmos-

prímás). Így először őt kerestük fel, akinél rövidesen össze is jött a banda. Itt szintén el kellett mondani, miért is jöttünk, hogy bizony Budapesten és más városokban sokan muzsikálják ezt a zenét, milyen nagy érdeklődés van ez iránt – egyszóval Tárpán mégsosem hallottak a táncházmozgalomról! (Tanulságos...) A napsütötte udvaron sok felvétel készült magnóra és videóra, és – habár a dallamkincs nagyon hasonló volt – máshogyan játszottak, mint a nyírmadaiak. A késő este már Tivadar falu kocsmájában ért minket, ahol Farkas Károly kisari brácsás (és hegedűs) elképesztő stílusban előadott történeteit is érdemes lett volna felvenni.

Harmadnap Fehérgyarmaton voltunk, ahol a szatmárökörítői zenészek leszármazottai muzsikálnak. Varga József „Pipás”-ék sokat foglalkoztatott zenekar, mobiltelefonon beszéltek meg érkezésün-

ket. Nagy örömünkre, itt játszik Oláh Lajos, a környék egyik legkiválóbb cimbalmosa is. A 61 éves Varga Károly egyszerű, ízléses brácsázása ugyanúgy lenyűgözött minket, mint a bőgős saját készítésű, 20 köbcentis modell-autója. Együtt zenélni velük pedig leírhatatlanul tanulságos volt számunkra. A muzsika mellett sok régi fényképet is mutattak, és számtalan még élő, idős zenésztől meséltek nekünk. Tehát lenne még kitől gyűjteni...

Félreértés ne essék: hiszem, hogy az erdélyi tánc-és zenekultúra Európában egyedülálló, és hogy szépsége, gazdagsága joggal nyugtázza le a magyar kultúra iránt fogékony embereket. De talán több figyelmet érdemelne a magyarság északi, északkeleti területeinek zenéi, zenészei is.

Remélem, az „Utolsó Óra” program felvidéki folytatása ezen is segít majd egy kicsit.

Árendás Péter

(A szerző és Liber Endre fotói)

A mesélő huszárok

*Nézd a bakát, mikor masírozik,
négyesivel sorába,
büszke káplár utána,
iceg-biceg a baka a nagy sárba.*

*Én meg csak úgy huszárosan, csinosan
Csizmám szára lagosan,
sarkantyúm tallérosan,
Ölelem a babámat huszárosan.*
Bartók Béla gyűjtése (Jánoshida, 1918.)

Gaal György, a magyar népmesegyűjtés úttörője az 1800-as évek elején Bécsben állomásozó jász kun Máriássy-huszárezredben gyűjtött meséket. Felmerült bennem a kérdés, hogy ezek a mesék – melyek nyomtatásban 1822-ben Bécsben németül jelentek meg (Marchen der Magyaren, bearbeitet und herausgegeben von Georg von Gaal, Wien, 1822.) –, mennyire tartoznak, mennyire kapcsolódnak a jászok hagyományaihoz. Nem vállalkozom arra, hogy itt és most meséről mesére boncolgassam a gyűjteményt, csak arra, hogy egy kicsit megvilágítsam az érdeklődők számára, ezek a mesék jász emberek sorsát, életét, örömeit, bánatait, kívánságait tárják eléink. Ortutay Gyula a következőket írja a Magyar népdalok (Budapest, 1970.) című kötetben: „*Sajátos ironiája népköltészetünk történetének, hogy előbb jelent meg nagyobb gyűjteményben a magyar népmese németül és angolul a magyar népdal, mint idebaza magyarul.*”

Ahhoz, hogy bizonyosságát adhassuk annak, hogy a mesék nagy része jász mese, vissza kell pörgetni az időt a török megszállás utáni évekre. A Jászság mocsaras vidéke jobban megvédte az itt élő embereket a török uralom ideje alatt, ezzel szemben a Kis- és Nagy-kunság sík vidékein élő kunoknak kevés természetes búvóhely állt rendelkezésükre. A török idők elvonultával az Alföld és a Kunság szinte elnéptelenedett. Ekkor indult meg a viszonylag sűrűbben lakott Jászságból a kitelepülés az elhagyott, elnéptelenedett vidékekre. Az első jelentősebb kiköltözést a következőképpen írja le Dr. Fodor Ferenc a Jászföld (Budapest, 1942.) című kötetében:

„Az első jelentékenyebb szervezett kiköltözés mégis Apátiból történt 1719-ben. Ezt a kitelepülést a következőképpen beszélte el Radics István, a kiköltözők vezetője 1761-ben, amikor azután okmányba is foglalták Kunszentmártonban: «A Jászapátiban az elszaporodott lakosság a nagy teher miatt és a föld szűk volta miatt kitelepedett egy részében. Az előljáróság 6 tagja lóháton ment új hazát keresni. Jártak Tiszasülynél, azután Tiszabó pusztára mentek, s azt karók leszúrásával elfoglalták maguknak, de azután megtudták, hogy az egy uraság földje. Ezért elmentek a kunok földjére, hogy földesúr igájától mentesek maradjanak. Így választották Csorba pusztát, ahol a puszta templom mellett megszállottak, de mivel vizet nem találtak, ott hagyták, elmentek a Turi szállások között a Mesterszállási puszta felé a Turi Kalapos-balomhoz, de a Mesterszállási pusztát a Körös mellett kicsinek találták. Innen Szolnok felé

mentek, majd a Jenei-pusztára, mely az Alattyánban lakó Nagy János barátok tisztartójának gondjára volt bízva, akivel nem tudtak megegyezni a puszta megszállására, azért hazamentek. Három év múlva egy koldus tanácsára a Körösön túl fekvő Szent Márton kun puszta megvizsgálására mentek. Megfelelőnek találván, megindították a kiköltözést Apátiból. Megszállók voltak: Tóth Mátyás, Radics Gergely, Nagy Miklós, Faragó Péter, Baktai Márton, Rendte István, Józsa János, Kiss Balázs, Szilvási Márton, Kovács János, Jubász Gáspár, Gyenes Albert, Gyenes János, ezenkívül más szegény sorsú emberek. A megszállás volt 1719 pünkösdkor.» E romantikus kitelepülés valóban pompásan jellemzi, hogy milyen üres volt a törökvilág után az Alföld, s hogy miképpen ment akkor annak új betelepülése. Jellemző arra is, hogy a letelepedésben milyen fontos szerepet játszott az ivóvíz kérdése. Mindenesetre azonban kétségtelen, hogy a török alatt teljesen elnéptelenedett Nagy-kunság Apátiból kezdett betelepülni, s hogy Kunszentmárton törzslakossága a város kun neve ellenére sem kun, hanem jász. ... Az első szervezett kitelepülés tehát a kunszentmártoni volt, s a nagy-kunságba irányult, de azután csakhamar követte ezt a szintén teljesen elnéptelenedett Kis-kunság betelepítése is. ... Érdekes, ha meggondoljuk, hogy századokig észre sem vették őket a kunok között, most éppen megfordult a helyzet: ma a kunságok vannak tele jászokkal...”

A Kiskunságra történő jász betelepülést megemlíti Kósa László és Szemerkenyi Ágnes az Apáról fiúra (Budapest, 1973.) című kötetben a következőképpen: „Sokan jöttek a Tiszántúl északi feléből, még többen a Jászságból, például a Kiskunfélegyháziak...” Ezeket a körülményeket figyelembe véve elmondhatjuk, hogy a mai kunság lakosságának legalább 60%-át, már az 1719-es évtől kezdődően, jász emberek alkotják. Ezt a számítást alkalmazhatjuk Gaal György Máriássy-huszáraitra is; tehát Gaal György huszárainak legalább 60%-a jász származású ember volt, míg a fennmaradó részt alkották a kun emberek és más betelepülők. Így van ez a mesékkal kapcsolatban is; a mesék legalább 60%-a jász, a fennmaradó rész kun és más betelepülők meséi.

Ortutay Gyula a következőket írja a Magyar Népmesék (Budapest, 1960.) című kötetben Gaal György gyűjtéséről: „A Magyar Tudományos Akadémia kéziratárchájában ott van a Máriássy-huszárezred katonáinak lejegyzése, akik óbesterük parancsára nehézkes vonásokkal leírták emlékezetből meséiket. Némelyik mese aztán így kezdődik: «Vitéz Óbester úrnak Kovács János közbuszár alássan jelenti, hogy Hol volt, hol nem volt...» Könyvének előszavában maga is megírja, hogy tíz év nehéz munkájába telt, amíg gyűjteményét összeállította.” Furcsa elképzelni mai világunkban a harcias, keménykötésű, nagybajszú huszárokat, amint jelentik parancsnokuknak, hogy tudnak mesét mondani. Soltész István a következőket írja Szoross poroncsolat eljött (Budapest, 1986.) című könyvében a mesék jelenlétéről a katonák világában: „A sajátos tapasztalatcserének igen nagy kobói voltak maguk a katonaközösségek, hiszen viszonylagos zártságuk, az egymásra utaltság még jobban összehozta tagjait. Magam is emlékszem a régi világ katonaeletéből például arra, hogy a takarodó utáni lefekvéskor, lámpaoltás után a szobaparancsnok, őrvezető,

tizedes barsány és megfellebbezhetetlen utasítást adott estéről estére, sorba baladóan az ágybanfekvőknek: «Keressen mesét!» Az illetőnek ingben-gatyában kellett az ágyak alatt kúsznia, amíg nem jelentette: «Alázatosan jelentem, megtaláltam!» Ekkor visszafekhetett az ágyába és mondbatta a mesét, történetét, «trufá»-t, amit tudott, amit bazulról hozott, vagy amit kitalált.»

Rüdiger Hitzkoffszászsoldoskatonamagakáromlása (Lengyel Balázs: A török Magyarországon, Budapest, 1975.), aki az Alföldön és a Kiskunságon át vonult – Buda visszafoglalása után a török hadsereget kergetve – Zentáig, 1686 őszén: „...Mert vizet inni balál. Búze van ennek a

Jászárókszállási vőfély
(Budai Rudolf gyűjteménye)

víznek, és kút persze sehol. És ha mégis akad kút, egyikét bulla abban is oszladozik, biztos lebesz benne... De útszélen, bozótban, erdőben táborozva, hogy főzzön vizet is az ember? Mert Buda óta véges-végig az úton se város, se falu, se tanya. Semmi, de semmi! Néhány romfalu, vagy romtemplom. Egy falu- vagy városféle ha volt, de az meg üres. Végigvonultunk rajta, egy kutya el nem ugatta magát, egy kakas nem kukorékolt. Aki élt elfutott előlünk... Így értünk vagy tizednapon valami palánkös-nyomorúságos faluféléhez. Szegednek vagy mi fenének hívták.”

Szabó István *A falurendszer kialakulása Magyarországon* (Budapest, 1971.) című kötetében a következőket írja a falvak pusztulásáról: „Egy-egy vidéken vagy országrészben különösen akkor volt nagyméretű a falvak elnéptelenedése, ha az ellenséges hadjárás és bódítás tartós volt. Ha az ellenséges dúlás vibarként vo-

mult keresztül valahol, utána hamar visszatért az élet, s az üres falvak is feléledtek. Ha azonban a harci zaj s vele az idegen bódító bosszú időre meglepedett valahol, egyre inkább elterpeszkedett és állandósult a puszta, mint utóbb a harmincéves háborúban Németországban s a XVI-XVII. században Magyarország nagy részében.”

Ez a két kis részlet is hüen tükrözi, hogy a török világ után mekkora volt az elnéptelenedés az Alföldön.

A Magyarországról külföldre vezényelt huszárok énekekkel, dalokkal, táncokkal és mesékkel múltatták az időt, ezeken keresztül gondolva otthonukra, szeretteikre. Nem volt ez másképpen a jászkun huszároknál sem, akik kisebb megszakításokkal mindig állomásoztak a bécsi és más külhoni kaszárnyákban. Elekes Istvánné a következőként írja le a huszárokat, a verbunk bécsi térhódítását, és a katonaevek múlását megmutatva (Magyar Néptáncok, Budapest, 1947.): „A többi verbunkos táncos és általában véve az ezredbeli huszárok is majdnem kivétel nélkül a deli magyar parasztlegényekből kerültek ki, éspedig különösen az Alföld tájáról, hiszen ott vannak a híres ménesek, ott vannak a lovakhoz értő kitűnő lovas magyar legények, akik szőrín ülik meg a lovat, ott vannak a jó fekete televény földek, ahol ölesre nyúlik fel a kalász, és az aratólegénynek ugyancsak meg kell fogni a kaszanyelet, hogy el ne maradjon a többi mellett. Ezek az acélos izmú parasztlegények a táncban is az elsők, és mint katonák a harcban is az elsők, ha édes hazájuk szabadságát, függetlenségét kell védelmezni. ... A Bécsben állomásozó huszárezredek verbunkos katonái a bécsi mulatóhelyeken muzsikáló magyar cigányok zenekíséréte mellett gyakran bemutatják a bécsieknek a magyar verbunkost. Itt ez annyira népszerűvé válik, hogy 1790. január 23-án a bécsi opera balletmestere az udvari balletkarral magyar verbunkost mutat be Bécsben. ... A magyar parasztlegények ugyanis, akiket a toborzó csapatok magyarországi kaszárnyákban helyeznek el, de különösen azok, akiket osztrák tartományokba visznek katonai szolgálatra, a falujukból hozott magyar dalokkal és táncokkal iparkodnak elviselhetővé tenni a nehéz katonai szolgálatot, és a külföldi kaszárnyákban szolgáló katonák a honvágytól gyötrődő lelküket is ezekkel akarják megnyugtani.” A Gaal György által gyűjtött mesékre is vonatkoztathatók a fenti megállapítások. A verbunk bécsi térhódításában, tényként vehetjük alapul, szerepük volt a huszárokon keresztül a Jászságnak is.

Végezetül álljon itt az 1849. június 13-i győztes csornai ütközet leírása, ahol a jászkun 12. Nádor-huszárezred harcolt: „A vakmerő csornai attakról Degré Alajos főszázados (16. Károlyi-huszárezred) is megemlékezett: «Bámulatos volt a csornai lovasroham is; midőn az Olaszországból megérkezett Császár-dzsidásezred, az osztrák hadsereg leghíresebb lovassága kikérte magának, hogy a Nádor-huszárok ellen őt bocsássák, s a ló szügyéig erő buzában lépést mentek egymás ellen. ... Négyszer visszaverték a Nádor-huszárok a dzsidásokat, kik ötödször is sorakoztak megmérközni. Ezen ötödik összeütközésnél mindkét részről az osztályokat már altisztek vezényelték, mert valamennyi főtiszt a földön volt.»” (Babucs Zoltán: Jászkun alakulatok az 1848/49-es magyar függetlenségi háborúban, Jászberény 1995.)

Kocsán László

Táborok és kurzusok

II. Moldvai csángó furulya- és tánckurzus
Budapest, február 19 - április 20.
Közel 30 tánc, valamint tánczene tanítása furulyán és kavalon. Muzsikálni tanít: Legedi László István moldvai furulyás
A táncokat Tündik Tamás tanítja
Részvételi díj: 4.600,-Ft
Információ: Tündik Tamás
2040 Budaörs, Szivárvány u. 8. X/59
tel.: 23/422- 019, 20/9 214- 675

Magyarbódi Napok
Martonvásár, május 29-30.
Táncitanítás, énektanítás magyarbódi hagyományörzőkkel közösen
Felvidéki népviseletek kiállítás dr. Méry Margit és Jókai Mária segítségével
Táncokat tanít: Furik Rita, Richtarcsik Mihály
Muzsikál a Marton zenekar
Helyszín: Martonvásári Művészeti Alapiskola
Információ:
Polgármesteri Hivatal 22/460- 004
Németh Ildikó 22/467- 615

Néptáncos-kézműves gyermektábor
Tiszadob, június 28-július 5.
Tábori programok: népi játékok, dalok, táncok tanulása moldvai gyerekekkel.
Vezetik:
Csatai László (Csidu) és Tündik Tamás
Kézművesség: hangszer- és játékkészítés
Részvételi díj: 7 éves kortól: 7.000,-Ft
3-6 éves korig: 3.500,-Ft (étkezés nélkül)
Szállás: sátor, osztályterem vagy apartmanok a kastélyban
Információ: Tündik Tamás 2040 Budaörs, Szivárvány u. 8. X/59. tel.: 23/422- 019, 20/9 214- 675 v. Pánczél Tamás 20/9 251- 650

SUVADÁS '99
Kézműves tábor és Folklorálalkozó
Arló, július 2-9.
Népi mesterségek, tánc és ének oktatás, tánccházak (Ghymes, Kabóca, Gőzerő)
Házigazdák: Gajdos és Csik zenekar
Részvételi díj: 1.800,-Ft/fő/nap
Étkezés: 600,-Ft/fő/nap
Gyermek-, csoportos és családi kedvezményeket biztosítunk!
Információ: Arlói Népfőiskolai Egyesület
3663 Arló, Zombori út 3.
tel.: 48/444-190 (7.30-16.00 óráig)
48/444-156 (16.00 óra után)

Nyíres Ifjúsági Sátortábor
Pírince, július 2 - augusztus 20.
négy egymás utáni turnusban
Állandó zenekar: Nyíres zenekar
Részvételi díj: tíz napos turnus esetén 12.000,-Ft, egyéni jelentkezők: 1.200,-Ft/fő/nap. Saját sátor szükséges
Jelentkezés: 1999. március 31.
Információ: Lajtiné Szabó Adrienn
tel.: 20/9 791- 464

MÉTA Tábor
Balaton-Felvidék, július 3-11.

Marosszéki népzene és néptánc tábor
Jobbágytelke (Simbrias), Maros megye, Románia, július 11-18.
Táncoktatás (nyárádmenti táncok) naponta kezdődnek, haladóknak, apróknak (László Csaba, Fazakas János, Fazesi Albert), népdaloktatás (Kerekes Boglárka), zeneoktatás (péter-laki zenészek, Vavrincez András), tánccház.
Napi háromszori étkezés, szállás iskolában,

saját sátorban vagy családnál
Részvételi díj:
A tábor teljes időtartamára 200,- DM
Magyarországi, felvidéki, kárpátaljai, illetve vajdasági résztvevőknek 70,- DM/fő
Információ: OP.2 CP.279, RO-4300 Tirgu Mures, Telefon: 0040.94/699 -915
Czerán Csaba (turbo-t@netsoft.ro)
0040.94/857 -144
Takács Zoltán: folkc@netsoft.ro
http://www.netsoft.ro/folkc

II. Maros-Küküllőmenti népzene és néptánc tábor
Magyarlapád (Lopadea Nouă, RO), júl. 11-18.
Magyarlapádi, magyarórádi magyar és Enyed környéki román táncok tanítása (Könczei Árpád, Plugor Judit, Könczei Csongor, Szabó Mária, Bajnóczi Zoltán, Dóka Annamária)
Muzsikálnak: a magyarlapádi Piros pántlikás, szászcsávási zenekar, Major Levente és zkr-a
Részvételi díj:
nyugati állampolgároknak 200,- DM
magyar állampolgároknak 80,- DM
Jelentkezési határidő: 1999. július 1.
Információ: Németh Ildikó
3400 Cluj, str. Gh. Dima nr. 22, bl.E3.
Tel.: 0040.64/121388
fax: 0040.64/198813
Belvárosi Ifjúsági Ház - Ötvös Györgyi
1056 Budapest, Molnár u. 9.
Tel.: 317-5928, 266-9349

Szlovákiai Tánccház tábor
Gombaszög, július 14-18.
Magyarszlovákiai táncok és zene tanítása (Bakonyi Erika és Richtarcsik Mihály, Magyarszlovákiai zenészek és a Tükrös együttes), kézműves foglalkozások, „tábori ovi”
Információ: 00421.903/627197
00421.903/209615

Tisza-Folk Alapítvány - Tiszakécske Nyári Népzenei és Néptánc Tábor
július 24-31. az I., aug. 1-8. a II. turnus
Hangszerek oktatása (citera, furulya, tekerő, koboz), népdaléneklés, néptánc (bonchidai, madocsai táncok), kézműves foglalkozások.
Jelentkezés június 15-ig.
Információ: Urbán Zoltán táborvezető
6060 Tiszakécske, Szabadság tér 1.
tel.: 76/442-069, 30/9 986 -666

XIII. Harangodi Kis Téka Tábor
Nagykálló, július 7-15.
Népi kismesterségek, tánc- és énektanulás, esti tánccház, ismerkedés a népszokásokkal, kenyérsütés, tábortűz, tábori műsor, kisház
Részvételi díj (teljes ellátás):
14 éves korig: 14.000,-Ft sátorszállással, 12.000,-Ft saját sátorral
14 éves kortól: 16.000,-Ft sátorszállással, 14.000,-Ft saját sátorral
Jelentkezési határidő: május 17.
Információ: Téka együttes - II. Rákóczi Ferenc Művelődési Központ, 4320 Nagykovács, Bátor út 1. tel.: 42/263 -141, fax: 42/263 -309

Téka Tábor
Nagykálló, július 17-25.
Népi mesterségek, tánc- és énektanulás, tábortűz, tánccház, népzene tanulás, kirándulás
Részvételi díj felnőtteknek: 9.000,-Ft + étkezés, 14 éven aluli gyerekeknek: 6.000,-Ft + étkezés, 4-6 éves korig: 3.000,-Ft + étkezés

Legedi László István a Budai Vigadóban
Tündik Tamás felvétele

Szállás: saját vagy előre megrendelt sátorban.
Jelentkezési határidő: május 31.
Információ: Téka Együttes - II. Rákóczi Ferenc Művelődési Központ
4320 Nagykovács, Bátor út 1.
tel.: 42/263 -141, fax: 42/263 -309

Nemzetközi Tánccház és Zenésztábor
Jászberény, július 24 - augusztus 1.
Bonchidai táncok (Vincze Zsuzsanna, Zsuráfszki Zoltán), Küküllő - menti táncok (cigány, román/ (Urbán Mária, Szűcs Gábor), Rétközi táncok (Németh Ildikó, Szabó Szilárd, énektanítás (Juhász Erika, Agócs Gergely), zenetanítás, esti koncertek, tánccház, kézműves foglalkozások
Felnőtteknek: 9.500,-Ft + étkezési költség
6-14 éves korig: 6.500,-Ft + étkezés
6 éves korig: térítésmentes + étkezés
Szállás: saját sátorban, vagy kollégiumban (800,-Ft/fő/éjszaka)
Jelentkezési határidő: június 1.
Információ: Jászság Népi Együttes
5100 Jászberény, Víz u. 1. Pf. 116.
tel/fax: 57/411-294
Szűcs Gábor: 20/9691-963
Kocsán László: 30/9981-851

II. Moldvában rendezett csángó tábor
Külsőrekecsin (Fundu Racaciuni), Bákó megye, Moldova, Románia, augusztus 1-8.
Moldvai táncok, énekek tanítása, hangszeres oktatás, kézműveskedés házaknál (szövés, fonás), esti közös programok
Szállás: saját sátorban, osztályteremben vagy családnál napi 200,-Ft-ért
Díj: 6.000,-Ft, étkezés 600,-Ft/nap
Információ: Tündik Tamás
2040 Budaörs, Szivárvány u. 8. X/59.
tel.: 23/422-019, 20/9214-675

FLANDERS ETHNO
Fiatal Népzeneészek Tábora
Tevuren, Belgium, augusztus 2-8.
Várnak minden 15-25 év közötti fiatal népzeneészt és énekest, akik szeretnek tanítani és tanulni. Program: foglalkozások, kirándulások, koncertek. Az záróesemény a híres DRA-NOUTER FOLKFESTIVÁL keretén belül rendezett koncert. Részvételi díj: 110,-USD (szállás, kirándulások és étkezések költsége).

Az útiköltséget Belgiumig a résztvevő fedezi. A szállítást biztosítják a brüsszeli reptérről. Fiatal zenészek jelentkezését várjuk a Magyar Művelődési Intézet Népművészeti Főosztályán (201-4492) április 30-ig. Ösztöndíj szerzésében a jelentkezőknek igyekszünk segíteni.

Kalotaszegi népzene- és néptáncbátor
Kalotaszentkirály, augusztus 1-8.
Díj: nyugati állampolgárokra 200,- DM,
magyar állampolgárokra 80,- DM
Jelentkezési határidő: július 1.
Információ: Ethnika Kulturális Alapítvány, Ma-
gyarlapád, tel.: 0040.58/819381
Németh Ildikó, 3400 Cluj, str. Gh. Dima nr.
22, bl.E3. t.: 0040.64/121388, fax: 0040.64/
198813
Belvárosi Ifjúsági Ház - Ötvös Györgyi
1056 Budapest, Molnár u. 9.
Tel.: 317-5928, 266-9349

VIII. Mezőségi népzene- és néptáncbátor
Válaszút, augusztus 8 -15.
Táncoktatók: György Károly és Nagy Tímea,
András Mihály és párja, Nagy Zoltán József
és Balogh M. Ágnes, zeneoktatók: Mane-
szes Márton, Sinkó András, Kostyák Alpár,
Palatkaai adatközlők, népdaltanítás: Kallós
Zoltán és adatközlő énekesek, mesemondó:
Berecz András, valamint adatközlő zenészek,
táncosok, énekesek. minden este táncház
a Téka (Budapest), a Palló (Nagyvárad) és
Szőkös táncház zenekarokkal
Információ: Ethnika Kulturális Alapítvány, Ma-
gyarlapád, tel.: 0040.58/819381
Németh Ildikó, 3400 Cluj, str. Gh. Dima nr.
22, bl.E3. t.: 0040.64/121388, fax: 0040.64/
198813
Belvárosi Ifjúsági Ház - Ötvös Györgyi
1056 Budapest, Molnár u. 9.
Tel.: 317-5928, 266-9349

CIGÁNY FOLKLÓR TÁBOR
Komandó, július 4 -11.
Előadók: Nagy Olga, Albert Ernő, Bari Kár-
oly, Szabó Judit , Dr.Pozsony Ferenc, Tamás
Ferenc, Rományi Rotá együttes Néptánc
oktatás /szászcsávási és öröki cigánytáncok/
táncokat tanít: Orza Călin, Keresztes Edit, Ivá-
cson László, Ivácson Vera, közreműködnek a
szászcsávási és sepsiszentgyörgyi zenekarok
Népdaloktatás, előadások, videofilmek,
dokumentumfilmek, esténként táncház.
Részvételi díj: 200 DEM a nyugati országokból
érkezőknek, 80 DEM ma-gyarországiaknak, 60
DEM-nek megfelelő lej romániaiaknak
Jelentkezési határidő: június 20.
Jelentkezés és információ:
Deák Gyula Levente, 4000 Sepsiszentgyörgy,
str.Stadionului nr.15 bl.19 ap.34, Románia,
tel.: 00-40-94-307027, 00-40-67-315418., e-
mail: hame@cosys.ro

I. Tiszaalpári
Nemzetközi Tekerőfesztivál
Tiszaalpár, július 29 - augusztus 1.
Elhelyezés háromszobás (hat ágas) faháza-
kban, amelyekhez fürdőszoba és konyha tar-
tozik. A részvételi díj a szállás és az oktatás
költségeit tartalmazza. Étkezéséről mindenki
maga gondoskodik, de lehetőség van ebéd-
befizetésre is.
Jelentkezési határidő 1999. május 31.
Részvételi díj: 4000 Ft.
Ebédbefizetés a helyszínen: 550Ft/fő/nap
Információ: Szerényi Béla Bp. 1037 Fergegeteg
u. 11. Tel: 250 7988

VIII. GYIMESI TÁNCBATOR
Gyimesközéplek, július 25 - augusztus 1.
Gyimesi és felcsiki táncok kezdőknek és hal-
adóknak (András Mihály és Mihály Pirocska,
Bodó-Bán János és Bodó-Bán Enikő, László

Csaba és Bartha Ildikó, Szalay Zoltán és Antal
Rozália), Sándor Judit és adatközlő énekesek
népdaltanítása. Népzeneoktatás: Sinkó András,
Timár Viktor, Dezső Miklós Alfréd, Antal Zoltán
(Vak) , Szabó Zsolt valamint más adatközlők.
RÉSZVÉTELI DÍJ: 200 DEM (támogatás
nélkül), 75 DEM (támogatással, csak a volt
szocialista országokból érkezőknek)
Jelentkezési határidő: Július 1.
Információ és jelentkezés: Bodó-Bán János,
2038 Sós-kút, Hegy u. 45, Magyarország;
tel: (0)6-23-348036 vagy (0)6-30-9529761
(mobil)
Szalay Zoltán, 4100 Miercurea-Ciuc, Bul.
Timișoarei nr. 28/3, Románia; tel.: 00-40-66-
172760 vagy 00-40-94-843695 (mobil)
e-mail: szalay@iiszta.org.soroscj.ro

V. SZÉKELYFÖLDI TÁNCBATOR
Felsősófalva, július 18 – 25.
Sóvidéki és kisküküllőmenti táncok kezdőknek
és haladóknak. (László Csaba , Dimény Ibolya,
László Zsolt, Bartha Ildikó, Mátéfi Csaba,
Dónáth Zita), népdaloktatás: István Ildikó, Bar-
tha Ildikó, népzeneoktatás: vonós hangszerek
(irányító: Sinkó András), muzsikálnak: szent-
erzsébeti és szászcsávási hagyományörző ze-
nekarok, a Csalóka, a Palló, az Úszitűrű és az
oktatók. Meghívottak: Barabás László, Berecz
András, Fülöp Hajnal.
Részvételi díj:
200 DEM (támogatás nélkül),
75 DEM (támogatással)
Jelentkezési határidő: július 1.
Bodó-Bán János, 2038 Sós-kút, Hegy u. 45,
Magyarország; tel: 06-23-348036 vagy 06-30-
9529761 (mobil)
László Csaba, 4180 .Cristuru Secuiesc, str.
Kossuth Lajos, B11/18, Románia, tel: 00-40-
66-218147 (kedd-péntek, 9.00-14.00) e-mail:
cslaszlo@fto.org.soroscj.ro

Válasz Pesovár Ernő megnyilatkozásaihoz

Az indulat nem mindig jó tanácsadó. A gyulai verbunk versenyről írott kritikámban Pesovár figyelmét teljesen elkerülte az irodalomtörténész-tánc-történész párhuzam. Mielőtt az inkriminált és nevével fémjelzett kérdés elhangzik, ez a két mondat áll: „Ma már úgy látom, bocsánatot azoktól a fiataloktól kell kérnem, akiket a Nagy László: Menyegző színpadi átdolgozása kapcsán keményen megbíráltam. Az irodalomtörténet segítségé és tájékoztatása nélkül mit tehettek?” Ezután hangzott el a kérdés párhuzamában: Pesovár Ernő sem érezte fontosnak Czuczor Gergely verbunkos leírását közreadni..., ami korántsem a nyolcszor közölt idézetet jelenti, hanem a kétszáz évvel ezelőtti – nagyapától hallott – Czuczor emlék magyarázatát, értelmezését. Azaz: hiába a nagylászlói vers és a Czuczor idézet pontos ismerete, ha azt mai szakzerű magyarázat nem követi. Olyan, mintha meg sem jelent volna! Egyszerűen szépnek érezzük, de értelmezni nem tudjuk, mint ahogy azt az idézett verspárhuzam vonatkozásában nagy tanulmányban mutattam be a Nyelvünk és kultúránk c. folyóirat 1998 márciusában megjelent 101. számában, fél évvel a megjelent kritikám előtt.

A hazai történészek közül R. Várkonyi Ágnes figyelt föl először, hogy középkori tudás nélkül nem lehet értelmezni a köz-
épkori ember magatartását és gondolkodását. A törzsi kultúrát ki-
válóan ismerő E. Pritchard ugyanezt fedezte fel a korszerű néprajz
számára. Ez az ismeretanyag nagyon széles és teljesen eltér a mai
látás- és gondolkodásmódtól. Fáradságos elsajátítani, de ugyanakkor
hallatlanul időszzerű gondolatokat sugall.

Évtizednél több kutatómunka után írtam meg 1983-ban Rítus
és tánc c. tanulmányomat. Szerkesztője: Kaposi Edit a következő
megjegyzéssel vállalta közlését a Táncudományi Tanulmányokban:
„Látom, milyen kitartóan, komolyan foglalkozol ezzel a kérdéskörrel,
én az egyetemen nem tanultam ilyet, de az eddigi munkád hitelesítheti
törekvéseidet.”

Újabb munkámhoz szükségem volt Domokos Pál Péter Moresca
tanulmányára, melyet Ernő készséggel bocsátott rendelkezésemre, aki a
kaluser tanulmány szerkesztője is lett. Ő már lektoráltatta a tanulmányt
Hoppál Mihállyal, aki felhívott és közölte: ha tudok készíteni egy
modellt a kultuszról, egyetért a tanulmánnyal. Elkészítettem, és
örökre hálás vagyok figyelméért, mert ennek alapján dolgozhattam
ki kórtáncaink természet-elvű rendszerét, mely újabb gondolatok
kiindulása lett. Az újabb tanulmányt Pesovár már szó nélkül fogadta
be, sőt kérésére írtam le: „Kívánatosnak látszik az egyetemi oktatás
néprajzi vonatkozásait asztrológiai és vallásfilozófiai (főleg keresztény
és iszlám vonatkozásokban) kibővíteni, hogy további tartalmi kérdések
is megvilágíthatóvá váljanak.”

Egyik utolsó látogatásom alkalmával örömmel mutatott nekem
egy ajándékba kapott tarokk kártyakönyvet, ami a játék asztrológiai
értelmezését dolgozta föl. Akkor tudtam meg, hogy Ernő nagy
kártyajátékos. A két évtizedes erőfeszítéseim eddig válasz nélküli
megmosolygást és évtizedes hallgatás után most feszültséget jeleznek.
Pedig az akkor még szokatlan szellemiség évtizedek után éppen ebben
az irányban oldódott.

Valami hiánya a táncoktatók erőfeszítéseiben ugyanakkor egyre
világosabbá válik, de még nem tudják megnevezni. A néptáncművészet
szellemisége, gondolatokat ébresztő középkori, de ugyanakkor nagyon
emberi, – s ezért ismét korszerű – világszerű érzékletes ismeretének
hiánya.

Tanulásként meg fogom írni legszebb, közösséget és természet-
et egyaránt képviselő férfítáncunk szellemiségének üzenetét. Pesovár
Ernőnek fogom ajánlani. Ez a székely és nem „székelyes” válaszom.

Budapest, 1999. február 12.

Falvay Károly

Mint ahogy évek óta megszoktuk, ez év elején is néptáncosok vették birtokukba az Erkel Színházat, illetve az Almássy téri Szabadidőközpontot. Hiába no, január az antológiák idősze. Hosszú évek óta először alakult úgy, hogy mindhárom rendezvénynek élvezője lehettem, ráadásul mindhárom műsort alkalmam volt a nézőtérrel szemlélni. Mivel a Folkloresztívalok Szövetsége meghívására (Héra Éva kezdeményezésére) Budapesten tartózkodott Tomassini úr, egy észak-olaszországi fesztivál igazgatója – akit volt szerencsém kalauzolni –, így fokozott kíváncsisággal vártam a bemutatókat. Saját kíváncsiságomon túl az is izgatott, vajon neki és feleségének hogy tetszik majd a rendezvénysorozat. Néminemű hozzáértésüket az is sejtette, hogy a házaspár fiatalabb korában táncos volt, sőt több alkalommal találkoztak magyar együttesel is. Tomassini úr első kérdése az volt, hogy mi újság a Mucsival? (Mucsi János a Bihari együttes hajdani legendás táncosa volt. A szerk. megj.) – merthogy 1970-valahányban találkoztak vele egy spanyol fesztiválon... Mindezek után mondanom sem kell, hogy az Erkel Színházban találkoztak vele...

Szóval kíváncsi voltam, hogy mit szól egy hajdani táncos, egy nemzetközi fesztivál-igazgató a mi néptánc antológiánkhoz. Tomassini úr már akkor is el volt ragadtatva, amikor az Erkel Színház felé bandukoltunk, látva a színház felé hömpölygő tömeget. A következő meglepetés akkor érte, (meg engem is) amikor a szomszédos páholyban felfedeztük Göncz Árpád köztársasági elnök urat. Miután áhitattal közöltem vele, hogy az a kedves úr az elnök úr, először azt hitte, hogy talán valami véletlenül volt jelen: egyik lánya a Kertész Táncgyűjtő szénior csoportjában táncolt.) Szóval jó hangulatban, családias légkörben végre elkezdődött a felnőtt együttesek műsora.

Röviden és tömören: régen láttam ilyen jó felnőtt antológiát. Azt hiszem, a zsűri jól válogatta össze a műsrot. Természetesen ki-ki a saját ízlésének megfelelően véleményezte a látottakat – ám úgy vélem, túlnyomó többségük valóban „antológiás” szám volt. Örömmel töltött el, hogy a fiatal alkotók milyen fantasztikusan igényes műveket hoztak létre. Ennek az antológiának véleményem szerint ez volt a fő erénye: fiatalok, igényes és kézzel foghatóan mélyreható ismeretanyaggal készített művei, rengeteg ötlettel, jól szerkesztetten, kiváló együttesek lábán. Nagyon tetszett Hlinyánszky Tamás koreográfiája, amelyet az Ajka-Padragutó Táncgyűjtő adott elő. Szép térfórmák, jó arányok, mértékartó és izléses előadásmód jellemezte a látott zempléni táncokat. Gálber Attila mezőföldi táncaira (Képmelék a Mezőföldről) szokták mondani, hogy nem gyakran születik ilyen remekmű. Ezt a koreográfiát a tavalyi Szekszárdi Néptáncfesztiválon már volt alkalmam megcsodálni, akkor is ámulatba ejtett, most is csak gyönyörködni tudtam benne. A koreográfus elképzeléseit a mindannyiunk öröme megújult pécsi Mecsek Táncgyűjtő gyönyörű kosztümökben (Imrik Zsuzsa) rendkívül fegyelmizetten, parádés táncudással adta elő. Minden esetre Gálber Attila jól feladta saját magának a leckét, már ami a további munkásságát illeti. (Telitalálat volt valamennyi szólista kiválasztása, kiváltképpen a kalapos-üveges fiú.) Kiváló volt az ötletektől sziporkázó zenei kíséret is (Kovács Márton). Szintén Szekszárdon láttam először a Jászság Együttes műsorszámát: Bennünk él címmel. Torokszorító volt, ahogyan az alkotó (Szűcs Gábor) testvérenek emléket állított, és ebben tiszteletreméltóan partnerre lelt együttesében. A jászságiak mindig ámulatba ejtettek hihetetlen táncudásukkal, de az utóbbi években valami fantasztikus alkotóműhely alakult ki náluk, amely minden megjelenésüket emlékeztetéssé tette számomra. Csak a legnagyobb elismerés hangján tudok szólni Szűcs Gábor, Kocsán László és barátaik munkájáról.

A délelőtti egyik leg-legje volt számomra az Igrice Táncgyűjtő Nyíregyházáról. Bistey Attila, régi, kedves barátom, valami elképesztő dolgot alkotott. Azt sem tudtuk, hogy létezik egy Gagybátor nevű falu, és tessék: egy fiatal, lelkes, kiváló szakember felfedezte nekünk. És milyen tiszteletre méltó szándékkal, milyen hihetetlen alázattal, és odaadással! Remélem, hogy az égi díszpályában ilye Martin György látta az Igrice együttest, velünk együtt örülve, hogy vannak, akik a munkáját folytatják. Aztán az ámulatba esésnek még itt sem volt vége. Az örökös aranygyöngyös és aransarkantyús táncosokat látva különös érzés fogott el. Néztam a színpadon táncoló gyönyörű asszonyokat, akiket egymástól csak az különböztetett meg, hogy melyiknek hány gyermeke

van (mondanom sem kell, a sorban a legkevesebb is három, soknak ennél is több volt). Akaratlanul is Hevesi Sándor szavai jutottak eszembe, aki szerint a hagyományokat nem spártai katonaként kell őrizni, hanem féltve, ahogy a Vesztá szüzek óvják a tüzet. Mikor a Kertész Táncgyűjtő szénior csoportja lépett a színpadra, férfiaság ide, vagy oda, bevallom, meghatódtam. Mert bizony akiket a színpadon láttam, egytől-egyig az én ifjúságomat jelentették: egy generációban táncoltunk. Láttam Bazsó Csongort (alias „Müszí”), akivel együtt a szegedi István király alkalmával (anno 1983) Tata megrovásban részesített, mert pont akkor nem bírtuk abbahagyni a röhögést, amikor annak semmi helye nem volt. Kemendi Lacit, aki akkortájt kezdte az egyetemét, Pavelka Árpádot és Lelkes Lajost, akik a mi generációnk számára a „leg-enda nagyokat” jelentették. Csonka Boglárkát, aki saját együttesemnek volt énekes szólistája, és persze a sort napestig folytathatnám. Egytől egyig mind régi barátok. Ha úgy akartam volna, láthattam volna bennük vezérgazdátokat, tanszékvezető egyetemi tanárokat, vállalatvezetőket, kiadóigazgatókat, azonban ezek a „mellékes körülmények ott a színpadon valóban mellékesek voltak. Mert ott megint a régi kertészeket láthattuk. Persze mindehhez kell az a szellemiség, ami a „Kertészeket” mindig is jellemezte. Foltin Jolán, aki túl azon, hogy zseniális koreográfus, (borászoknak, kertészeknek Pincejárás címmel műsorszámot készíteni!) fantasztikus közösség-szervező, aki olyasvalamit tud adni táncosainak, ami még évtizedek múltán is összetartja őket: hitet, lehetőséget, szeretetet. A Martin Szövetség díját ebben az évben Lelkes Lajos, Skaliczky Andrea és Rácz Attila kapta.

A gyönyörűséges délelőtti után, amelyet a Martin Szövetség rendezett, az Almássy téren folytatódott a Kalákatánc. Ez már a Muharay Szövetség szervezése volt. Különös hangulata van a hagyományörzők összefövetelének. Valami olyasmit tudnak, amit a mai fiatalok valahogy még nem ismernek: a sok mindent látott és tapasztalt idősebb generáció derűt, optimizmust és határtalan jókedvet sugároz. A leginkább magával ragadó műsorrész számomra – és sokunk számára – a Fülöp Ferenc-díjas szólótáncosok bemutatója volt. A szövetség díját ebben az évben Töreki Imre vehette át.

Az antológiák sorát az Örökség Gyermeke Népművészeti Egyesület műsora zárta. Számomra – elnökségi tag ide, vagy oda – ez a műsor jelentette a kétnapos rendezvény koronáját. A magyar néptáncmozgalom jövője biztosított. Gyönyörűbbnél gyönyörűbb művek, parádés színpadi megjelenések, hihetetlen táncudás jellemezte a fellépő csoportokat. A műsrot Foltin Jolán szerkesztette, s a bemutató legnagyobb fájdalma Tóth Ferenc hiánya volt. A kalocsai Gyermekbokrétá előadása közben sokan elszorult szívvel gondoltunk rá, a kiváló pedagógusra, barátunkra, aki tavaly márciusban tette át székhelyét az égi próbatereembe. Kiváló koreográfiát láthattunk (Rétközi táncok) a százhalmobattai Ifjúsági Együttes előadásában (koreográfus: Lévai Péter). A délelőtti leginkább szemet gyönyörködtető műsorszám a martonvásári gyerekek által előadott, Foltin Jolán: Májusi királyok című műve volt. A koreográfus Foltin Jolán nem csak mint elnök asszony áldozza életének nagy részét a gyermek táncmozgalomnak, hanem mint alkotó is. A Kis Csepel táncgyűjtő gyönyörű viseletben mutatkozott be Kókényi Richárd Zsámboki táncában. Maródi Attila valami olyat tud, amit nagyon kevesen, vagy talán senki sem az általam ismert kollégák közül: komoly felnőtt táncanyagot (nyugalmazási) úgy a gyermekek lábára adni, olyan élményszerűen, tökéletes technikai tudással, lehangoló előadással, ahogy ezt tanítványaival teszi. A nyíregyházi Margaréta Táncgyűjtő rendkívül ötletes és szívet melengető produkcióval lépett színpadra: Kácsor István és Csűrűk Ildikó – szépművészi utánpótlásai a gyermek néptánc koreográfusoknak – Gyermekborsza című művével. Kitűnőek voltak. Az Örökség fiatal alkotói díját ebben az évben ők nyerték el. A pedagógusi díjat pedig a berettyóújfalui Bak Istvánné kapta.

Mondanom sem kell, olasz barátunk egyik ámulatból a másikba esett, azt sem tudta, hogyan kerekíts a száját, hogy valamennyi elismerés kiférjen rajta. Az Örökség-műsor végén azt mondta, hogy biztos benne, valami olyasmit tudunk, amit valamennyi nyugat-európai országnak megismernie és modelleznie kellene.

Kimondhatatlanul hálás szívvel gondoltam Martin Györgyre, Tóth Ferencre és a többiekre, akik nem lehetnek velünk, de munkájuk keze nyomát évtizedek múlva is láthatjuk majd. Kodály mondja: „A kultúrát nem lehet megörökölni. Az elődök kultúrája egy-kettőre elpárolog, ha minden nemzedék újra meg újra meg nem szerzi magának.” Látva, végigélve ezt a gyönyörű hétvégét, úgy gondolom, Martin, Tóth, Rábai, Pesovár és természetesen Kodály, büszkék lehetnek a mai magyar néptáncosokra, zenészekre, arra a nemzedékre, amely az általuk megkezdett munkát szívvel-lélekkel folytatja.

CIOFF hírek

A CIOFF 2000-ben tartja második alkalommal, Japánban a világszervezet összrendezvényét Folkloriada címmel. Az elsőt a hollandiai Brunsumban tartották 1996-ban. A rendezvényen magyar néptáncegyüttes szereplésére is számítanak. Az együttes kiválasztására a CIOFF magyarországi szervezete a Martin györgy Néptáncszövetséget kérte fel. Diószegi László, a szövetség elnöke elmondta, hogy a szövetség meghívásos pályázatot írt ki, amelyben az 1998-as év minősítésében 140 pont feletti együtteseket szólították meg. A döntés március hónapban várható.

A CIOFF Magyarországi Szervezete január végén az Antológia '98 kapcsán Budapesten látta vendégül Tomassini urat és feleségét, az észak-olaszországi Aviano Néptáncfesztivál igazgatóját. A találkozónak több célja volt: 1999-ben Avianóban a fesztivál különleges eseménye az az évforduló, amely Aviano Szent Tamás boldoggá avatásához kapcsolódik. Aviano Tamás volt az a hadvezér, aki Budát és Bécsset a török uralom alól felszabadította. Ezért Tomassini úr hangsúlyozottan emelte ki magyar együttes részvételének fontosságát a fesztiválon. Földrajzi közelségünk újabb téma felvetését tette lehetővé: évenkénti ütemezésben magyar és olasz gyermekcsoportok közötti úgy nevezett „hosszú hétvégés” – költségekímélő csereprogramok szervezését. Hasonlót egyébként a cseh társ-szervezetnél is kezdeményeztünk.

A CIOFF Magyarországi Szervezete – figyelembe véve a hazai együttesek nemzetközi fesztiválokról szóló beszámolóit – széleskörű felmérést készít. Ennek elsődleges célja a magyar együttesek érdekvédelme, a részvételre alkalmatlan fesztiválok kiszűrése, valamint a külföldi fesztiválokról való naprakész információk gyűjtése. A kérdőív több mint 80 kérdést tartalmaz, a szállás, az ellátás, a programok technikai körülményeinek sajátosságait feszegetve. Első tapasztalat, hogy az érdekelt és megszólított együttesek bizony nem túl aktívak. A kérdőíveket – tisztelet a kivételnek – a többség sajnos nem küldi vissza. E jelenséggel szemben értetlenül állok, hiszen közös érdekünk, hogy egy fesztivál kiajánlásánál a dátumon és a célország nevén túl több információval lássuk el a kiutazó együttest. (Ezt általában igényelnék is, eredményt azonban csak a kérdőívek odaadó kitöltésével lehetne elérni.) Ezúton is kérem az érdekelteket, hogy a felmérés elkészüléséhez küldjék vissza az adatlapot.

(Százhalombatta, Május 1. tér 5.)

Pályázati felhívás

A százhalombattai Magyarok Öröksége Alapítvány Forrás Néptáncegyüttes pályázatot hirdet repertoárjának gazdagítása céljából a magyar táncdialektusok nyugati és tiszai tánc típusaiból létrehozható koreográfiákra. A pályázati anyag (lehet páros, férfitanckari vagy női tánckari koreográfia) betanítása és koreográfiai megformálása tartalmazza a legújabb kutatási, szakmódszertani és feldolgozási szemléleteket.

A pályázatnak tartalmaznia kell a koreográfia vázaltos leírását, várható időtartamát, zenei elképzeléseket és mellékleteket, a betanítás ütemezését, munkatervi mellékletét (hány stílusgyakorlatos próba, hány koreográfiát betanít, tisztázó próba), valamint a pályázó munkájáról szóló referenciát, illetve referencia képes személy vagy együttes nevét.

A pályaművek megcélzott korosztály felnőtt együttes (átlag életkor 20 év, képzett táncosok), a nevezhető szereplő létszám: 12-14 pár. Pályázatokat elsősorban autentikus formában megfogalmazva, a következő tájegységek táncanyagaihoz várunk: Kalocsai Sárköz, Dél-Alföld, Rábaköz, Szilágyság, Gömör - Keleti Felvidék.

Szívesen várunk tematikus művekről szóló pályázatot is, ahol az alkotói fantáziát semmilyen tekintetben nem kötjük meg. A pályamunkákat az együttes művészeti tanácsa bírálja el.

A nyertes pályázók műveiket betaníthatják. Munkájuk díjazása megállapodás tárgyát képezi. A betanításhoz és a bemutatáshoz szükséges technikai háttérrel (zenekar, hangstúdió, jelmeztár, kelléktár, színháztermi próba és technikai háttér, stb.) a Magyarok Öröksége Alapítvány biztosítja.

A betanított koreográfiák minőségének függvényében az együttes országos találkozók, a legjelentősebb versenyfesztiválokon is kész bemutatni, azzal nevezni.

A pályázat határideje: 1999. május 31.

A pályázatokat a következő címre várjuk:

Magyarok Öröksége Alapítvány
2440 Százhalombatta, Május 1. tér 5.

Népzeneoktatási Konferencia harmadszor!

A Zenetanárok Társaságának népzene tanári szekciója 1999. április 23-án pénteken Gödöllőn a Művelődési Házban rendezte meg a

III. Országos

Népzeneoktatási Konferenciát.

Tervezett program:

10.30 - 13.00

Előadások a népzene tanítás helyzetéről a művészetoktatásban

Meghívott előadók:

Devich János főosztályvezető (NKÖM)

Földes Imre főiskolai tanár

F. Tóth Mária (NKÖM)

Gonda János zeneszerző, főiskolai tanár

Kovács Kálmán

vezető szaktanácsadó (FPI)

Szűcsné Hobaj Tünde

főtanácsos (OM)

Ébédszünet

14.00 - 18.00

Szakmai előadások és vita

Meghívott előadók:

Berencz András, Balogh Kálmán,

Eredics Gábor, Halmos Béla,

Jánosi András, Vakler Anna

valamint a határon túli magyar

népzeneoktatás képviselői

Részvételi díj nincs,

szállás és étkezés igényelhető.

Jelentkezni lehet:

Óbudai Népzenei Iskola

1034 Budapest, Nagyszombat u. 27.

tel/fax: 437-0498

e-mail: oni@mail.matav.hu

Frederic Chopin zeneiskola

2100 Gödöllő, Ady E. sétány 1.

Kobzos Kiss Tamás
Óbudai Népzenei Iskola igazgatója

Pályázati felhívás

A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma,
a Magyar Művelődési Intézet,
a Népművészeti Egyesületek Szövetsége,
a Kézműves Alapítvány,
a Magyar Kézműves Kamara,
a Pályakezdő Fiatalok Esély Alapítványa,
valamint a kézműves kategóriákat gondozó intézmények meghirdetik a

III. Országos Ifjúsági Népi Kézműves Pályázatot
11 - 25 éves fiataloknak!

A pályázattal a meghirdetők lehetőséget kívánnak teremteni a Magyarországon és az ország határain túl élő, a hagyományos kézműves tevékenységekkel foglalkozó magyar fiataloknak a bemutatkozásra, a megmérettetésre, illetve hagyományápoló tevékenységük továbbfejlesztéséhez.

Pályázni az alábbi kategóriákban és helyszíneken lehet:

1. Fafaragás (kéreg, fa, szaru, csont):

Baranya Megyei Kulturális és Idegenforgalmi Központ Szakiskolája
7623 Pécs, József A. u. 10. Tel.: 72/311-036, 72/211-792 (iskola)

A pályázat gondozója: Nagy Andrea

A pályamunkák beadási határideje: 1999. szeptember 29-30.
Kiállítás megnyitó, díjátadás, szakmai program: 1999. október 15-16.

2. Fazekas:

MMIK Szakiskolája

8900 Zalaegerszeg, Kisfaludy u. 7-11. Tel.: 92/314-580

A pályázat gondozója: Prokné Tirner Gyöngyi

A pályamunkák beadási határideje: 1999. július 5-10.

Kiállítás megnyitó, díjátadás, szakmai program: 1999. augusztus 27-28.

3. Fonható szálás anyagok (gyékény, szalma, vessző, sás, csuhé):

Megyei Művelődési Központ és Kézműves Szakiskola
5600 Békéscsaba, Luther u. 6. Tel.: 66/325-598, 66/442-122

A pályázat gondozója: Kócseiné Balázs Mária

A pályamunkák beadási határideje: 1999. július 5-10.

Kiállítás megnyitó, díjátadás, szakmai program: 1999. július 19.

4. Szövés (gyapjú, vászon) és nemez:

Kézműves Szakiskola, 7150 Bonyhád, Széchenyi tér 2. Tel.: 74/451-455

A pályázat gondozója: Juhász Józsa

A pályamunkák beadási határideje: 1999. szeptember 20-25.

Kiállítás megnyitó, díjátadás, szakmai program: 1999. október 1-2.

5. Himzés, csipke, viselet, népi ékszer

Balatonalmádiért Alapítvány, 8220 Balatonalmádi, Széchenyi sétány 1.

A pályázat gondozója: C. Tóth Hajnalka

A pályamunkák beadási határideje: 1999. június 23-25.

Kiállítás megnyitó, díjátadás, szakmai program: 1999. július 2-3.

6. Bőrműves (szíjgyártó, bőrtárgykészítő...):

Grassalkovich Művelődési Központ és Kézműves Szakiskola
3000 Hatvan, Grassalkovich kastély, Tel.: 37/346-125, 37/342-383

A pályázat gondozója: Horváth Tibor

A pályamunkák beadási határideje: 1999. augusztus 30-szeptember 4.
Kiállítás megnyitó, díjátadás, szakmai program: 1999. szeptember 17-18.

7. Népi gyermekjáték és tojásfestés, gyertyaöntés, mézeskalács

Bihari Népművészeti Egyesület

4100 Berettyóújfalu, Kossuth u. 36. Tel.: 54/402-194, 54/402-390

A pályázat gondozója: Török Istvánné

A pályamunkák beadási határideje: 1999. szeptember 13-17.

Kiállítás megnyitó, díjátadás, szakmai program: 1999. szeptember 24-25.

Eke Péterné sz. Simon Mária, Eke Péter

BUZAIAK BUDAPESTEN

1999. március 27–30.

A mezőségi Buzából
az ESZTERLÁNC zenekar
vendégeiként:

Eke Péterné Simon Mária – ének
Takács Attiláné Samu Anna – ének
Ripa Sándor – hegedű
Búzából (Mezőség)

március 27. (szombat), 21.30
Belvárosi Ifjúsági Ház
V. ker. Molnár u. 9.

március 28. (vasárnap), 14.30
Táncháztalálkozó – kamaraterem
Budapest Sportcsarnok

március 29. (hétfő)
látogatás a Válaszút táncegyüttesnél

március 30. (kedd), 21.00
FONÓ Budai Zeneház
XI. ker. Sztregova u. 3.

(Előző számunkban a buzai képek már
megjelentek – elcsereült képaláírással. Az
érintettektől és olvasóinktól elnézést kérünk.)

Balla Sándor „Dogány” és felesége

Tíz évesek lettünk!

A tíz éves fennállását ünneplő

Magyar Dudazenekar és barátainak

jubileumi előadása
április 17-én 19 órakor

lesz az FMH-ban.

(1119 Budapest, Fehérvári út 47.)

Jegyrendelés: 203-3868

A koncert után éjszakába nyúló össznépi multság.

Borozóablak

Pattantyús Gergely munkája

Fotó: Boldizsár Zoltán

Archív felvétel (Bodor Ferenc hagyatéka – Selyemgombolyító)

Csizmám kopogó, táncom ropogó

Az év elején látogatást tettünk a Balaton-felvidék kisvárosában, Tapolcán. Itt él, és tevékenykedik Tanka Tamás és testvére Bárány Szilveszter, akik egy kihalóban lévő mesterség képviselői. Tánchos csizmákat és cipőket készítenek a hagyományokhoz hűen, kézi technológiával.

– Hogyan választották ezt a ritka szakmát?

– A cipésztséget tulajdonképpen mi úgy örököltük. Nagypapánk, a sokak által ismert Kondor bácsi, cipésmester volt. Már gyermekkorunkban a szabadidőnk nagy részét az ő műhelyében töltöttük. A szakma szeretete ott kezdődött el. A bőrös szakmának is vannak speciális területei, amit két nagy csoportra lehet osztani, a gépi és a kézi technológiára. A gépi gyártásnál a folyamat végig speciális masinákkal történik. Ezzel ellentétben, az úgynevezett kézműves módszernél a szabástól a kikészítésig minden kétkezi munka eredménye.

– Mi a kézi technológia előnye?

– A kézi technológiánál a belső merevítő anyagok, mint például a belső talp (ez a cipő alapja), az orrmerevítő, a kéreg plusz még a talp és a rakott sarok is kizárólag jó minőségű természetes bőrből készül.

Ennek ellenére a cipő, vagy csizma nem kerül többé egy hasonló gyári terméknél.

– Ti ezen belül milyen cipőket illetve csizmákat készítenek?

– A régi hagyományokat megőrizve különböző fajta táncokhoz készítünk: karakter cipőt, karakter bakancsot, menyecske csizmát, női illetve férfi puha és keményszárú csizmát is.

– Vállaltok gyermekek részére is lábbeli készítést?

– Nálunk méretbeli megkötések nincsenek. Az egész kicsitől a nagyig, átlagos, vagy méret után is vállalunk munkákat.

– Ha írásunk valakinek felkeltette az érdeklődését, hogyan érhet el benneteket?

– Személyesen és telefonon is megtalál minket kis üzletünkben.

Címünk

8300 Tapolca, Sümegi út 20.

Tel.: (87)321-304

Nyári táborok

- Máj. 14-27.
Fafaragó tábor
Vöröstó
Veszprémi Kézm. Műhely
Luktor Ferenc /88/ 326-167
- Jún. 18-27.
Kosárfonó alkotótélp
Székesfehérvár Fejér Megyei N. Egy.
Voitkó Istvánné /22/ 313-175
- Jún. 27-Júl. 6.
IV. Fafaragó alkotótábor
Berettyóújfalú Bihari Népművészeti Egy.
Török Istvánné /54/ 402-194
- Júl. 5-11.
Nemez tábor
Zalaegerszeg, Zala Megyei N. Egy.
Skrabut Éva /92/ 314-120
- Júl. 12-17.
Csipkekészítők tábora
Kecskemét
Duna-Tisza K. N. Egy.
Barcsikné T. Ibolya /76/ 324-767
- Júl. 19-24.
Gyöngyfüző tábor
Szeged, Dél-Alföldi N. Egy.
Jellinek Márta /62/ 425-433
- Júl. 19-25.
Hímző tábor
Békéscsaba, Békés Megyei N. Egy.
- Júl. 26- Aug. 2.
Nomád kézm. tábor
Tiszamente
Pál Milósné /66/ 442-122
Szolnoki Szakképző Isk.
/56/ 377-199
- Júl. 31- Aug. 7.
Komplex népművészeti tábor
Eger, Heves M. N. Egy.
Varga Csaba /36/ 411-077
- Aug. 2-8.
Szerb, horvát tánc tábor
Pomázi Faluház
Bajovits Rózsa /26/ 325-558
- Aug. 2-8.
Bőrműves tábor
Debrecen, Hajdú-B. M. Népm. Egy.
Hubert Erzsébet /52/ 413-977
- Aug. 2-8.
Kézműves gyermektábor
Balatonkenese, Veszprém M. N. Egy.
(Cz. Tóth Hajnalka) /88/ 338-956
- Aug. 7-14.
Kézműves gyermektábor
Velemi Stúdió
Kolnhofer Judit /94/ 362-445
- Aug. 8-14.
Gyékényes tábor
Szeged, Dél-Alf. N. Egy.
Jellinek Márta /62/ 425-433
- Aug. 14-22.
Kézműves és lovas tábor
Szigetköz
Győr-Moson-Sopron M. N. Egy.
Baross Éva /96/ 326-522
- Aug. 16-19.
Nemzetközi tábor
türkmén szövők, ékszerkészítők,
faragók és magyar alkotók részvételével
Kecskemét - Duna-T. K. N. Egy.
Barcsikné T. Ibolya /76/ 324-767

T. Asztalos Zoltán: Busó

Programok

- Ápr. 17-18.
III. Békés Megyei Gyermekek
Kézműves Pályázat zsűrizése
Békéscsaba
Békés m. Népművészeti Egyesület
Pál Miklósné /66/ 442-122
- Ápr. 24.
Népművészeti akadémia
Budapest
NESZ
Igyártó Gabriella 214-3523
- Ápr. 24.
Szent György napi vásár
Berettyóúj-falu
Bihari Népművészeti Egyesület
TörökIstvánné /54/ 402-194
- Ápr. 30.
Fazekas konferencia
Budapest
dr. Kresz Mária Alapítvány
Csuporné Angyal Zsuzsa 407-1502
- Máj. 1.
IV. Fazekas majális
Budapest
dr. Kresz Mária Alapítvány
- Máj. 1.
„Mesterségek Utcája“
Szerencs
Hegyaljai Mesterek N. Egy.
Schneider Imréné /47/ 398-131
- Máj. 15.
Népművészeti akadémia
Budapest
NESZ
Igyártó Gabriella 214-3523
- Máj. 16.
Tavaszköszöntő
Velem
Velemi Stúdió N. Egy.
Kolnhofer Judit /94/ 362-445
- Máj. 22-24.
Pünkösdi sokadalom
Szentendre, NESZ
- Jún. 20.
Velemi búcsú
Velem
Velemi Stúdió N. Egy.
Kolnhofer Judit /94/ 362-445
- Jún. 24-27.
Borsodi fonó
Diósgyőr
Borsod-Abaúj-Zemplén m. N. Egy.
Molnárné Forrai Marianna
/46/ 474-171

Tavaszi Búcsú – Kétnapos Táncház a BS-ben 1999. március 27-28.

A második Budapesti Tavasz Fesztivál óta évről évre tízezrek látogatnak el az egyik tavaszi hétvégén a Budapest Sportszarnokba, új és jól ismert dalokat énekelni, kedvenc és újdonságot jelentő táncokat táncolni, művészek és közönség egymást feltételező egységét.

Az immár világszerte legendás hírnévnek örvendő Táncháztalálkozó – nevéhez illően – úgy vált a legrangosabb hazai művészeti fesztivál jelentős programjává, hogy közben megőrizte valódi találkozó-jellegét: művészek és közönség egymást feltételező egységét.

A XVIII. Országos Táncháztalálkozó és Kirakodóvásár a Budapesti Tavasz Fesztivál záróeseménye, március 27-én 11 órától 28-án éjfélig tart. Nem csak a népművészet egyre terebélyesedő szerelmeseinek szórakoztatását szolgálja, hanem egyben szakmai seregszemle is, amelyen iskolások, műkedvelő és hivatásos előadók vesznek részt: szárnyaikat bontogató vagy már világhírű szólisták és zenekarok, gyermek- és felnőtt néptánc-együttesek egyaránt.

A már megszokott Aprók bálja, a tánctanítással egybekötött táncházak és a BS összes zegét-zugát betöltő népművészeti vásár mellett az idei év különlegessége a 25 éves fennállását ünneplő Vujicsics együttes koncertje és a Változatok címet viselő Néptáncgála.

A legnagyobb érdeklődésre kétségteljesen hagyományörző népművész vendégeink számíthatnak, akik a hazai vidékek, a határainkon túli magyar tájak és a Kárpát-medence népeinek képviselőiként adnak ízelítőt abból a csodából, amely mindannyiunk számára a „tisza forrást” jelenti. Ez alkalommal nem csupán a színpadon gyönyörködhetünk előadásukban, hanem közvetlen beszélgetések keretében személyes élményeket is szerezhethetünk.

A Táncháztalálkozóra megjelenő CD-lemezek sokaságából az Etnofon és a Fonó újdonságaira, a „Táncház-Népzene” és az „Új élő népzene” sorozatok legfrissebb tagjaira hívnám fel a figyelmet. Bizonyára sokan várják a folkMAGazin tavaszi számát is, hiszen olvasható majd benne a nyári népzenei táborok teljes listája.

Szeretettel várja Önöket a Táncháztalálkozó létrehozói nevében: Berán István

(Megjelent a Fesztiválváros 1999. februári számában.)

KIÁLLÍTÁSOK

- Március 5. - Május 23.
Tordai János - szoborfaragó kiállítása
Nyíregyháza
- Március 19 - Április 30.
„Bemutatkozik a Bihari Népművészeti Egyesület”
Kecskemét
- Március 26. - Április 20.
Húsvéti „Játék- és Babakiállítás”
Nyíregyháza
- Március 26. - Április 30.
Úrírmzések, festett tojások
Debrecen
- Március - Április
Fotó kiállítás
Magyarlukafa
- Március - Április
Faragó kiállítás
Eger
- Április 14-30.
Szóttes kiállítás
Lancsár Etelka, Csapó Sándorné, Csapó Angéla
Kaposvár
- Április 23 - Május 11.
Varga Zoltánné vászonszövő kiállítása
Nyíregyháza
- Április - Május
Térségi fás kiállítás
Mátészalka

- Május 5-19.
Somogyi Zsuzsanna fazekas kiállítása
Kaposvár
- Május 15-Június 22.
Tiszavidéki keresztiszemes és vagdalásos hímzések
Nyíregyháza
- Május - Június
Nemez kiállítás
Magyarlukafa
- Május 18.
Élő népművészet Biharban
Berettyóújfalun
- Május 21- Június 14.
Vászonszóttések bemutatója
Debrecen
- Június 25 - Július 27.
Nemzetközi Fazekas Alkotótélep
Nyíregyháza
- Július - Augusztus
Sztainai kézművesek kiállítás
Magyarlukafa
- Július - Augusztus
Kocsor Imréné és Tóth Sándor népi iparművészek kiállítása
Győr
- Július 9.
A magyar népművészet történeti korszakainak továbbélése
Zalaegerszeg
- Július 23. - Augusztus 31.
A kalaposság Balmazújvárosban
Debrecen

T. Asztalos Zoltán képei

Tikverőzés
Moha, Fejér megye

Megszökött menyasszonyok

Az Utolsó óra keretében a mezőkölpenyi Ruszi Sándor zenekarával is készült felvételek a Fonóban. A 65 éves primással a többi zenész – Ruszi Lajos primás (a zenekarvezető fia), Lumprdem András brácsás és Ötvös János bőgős –, illetve két kölpényi táncos – az 55 éves Feri Irén (Ruszi Sándor felesége) és Szabó Károly – jelenlétében beszélgettünk.

Ruszi Sándor: Apámtól kezdtem tanulni, hatéves voltam, mikor már muzsikáltam. Abba születtem. Nyolc éves voltam, amikor az első lakodalmat muzsikáltuk Reken-cén, ekkor már bírtam a tempót. Bálokat, esküvőket, névnapokat, keresztelőket játszottunk. Volt koszorúvitel az aratás végén, oda is hívták a zenészeket. Dalárdából is volt a kórustagoknak és a családjuknak, meg kosarasból. Magyaroknak, románoknak muzsikáltam, volt három zsidó család, azoknak is. Egy zsidó nótát most is ismerek. Nagy bálok voltak Szilveszterkor a kultúrban. Megtörtént, hogy egyik ezt a nótát kérte, a másik másikat, egyszerre akarták, aztán összeverekedtek. Pedig megbecsült emberek voltak. Pénzt adtak, de volt, hogy nyári kalákában gabonát. Húsvétkor vagy Pünkösdkor kezdődött a kaláka, és egész Szent Mihály napig tartott. Vasárnap volt kaláka, akkor értek rá. Fiúk, lányok együtt kapálták harmincan-egyvenen a kukoricát, mi meg muzsikáltunk. Két óráig elvégezték, aztán egész estig táncoltak a csűrben. A muzsikaszó volt a fizetés. Voltak régen igen jó táncosok, tudott mindenki, aki csak akart. Már aki konfirmált, az már kalákás lehetett. Ment a csűrbe táncolni, akkor már azt mondták, hogy lány. Hét-nyolc óránál többig nem maradhattak, aztán a lányokat kísérték haza a fiúk. Aztán ha többet beszélgetett, kapott a hátára seprűvel.

Feri Irén: Kinn ültek a vénasszonyok a padon. Aztán amikor volt a kaláka, pletykáltak, hogy bújik a fiúhoz, a szoknya fel van kapódva: magasabb az eleje, mint a hátulja. Biztos lucernát evett a lány, meg van puffadva. Bálba pedig a lány nem mehetett el az anyja nélkül, az ott volt mellette.

Ruszi Sándor: Muzsikáltam olyan lakodalmat, hogy a menyasszony román volt, a vőlegény magyar. Kellett muzsikálni magyarul is, románul is – egy pár ilyet, egy pár olyat. A magyarok is járták a románt, a románok is a magyart. Régen volt menyasszonysírató szombatnap egész éjjelig, aztán a lakodalom vasárnap tíz órától hétfő reggelig. Elmentünk először a vőlegényhez, aztán a menyasszony után, onnan a templomba. Amikor feljötték az asszonyok a lányos házból, a vőlegény házához – legtöbbször ott volt a lakodalom –, kezdődött a tánc. Előtte már mulattak az asztaloknál. Aki nyáron csinált lakodalmat, több embert meg tudott hívni, mert a csűrben tartotta, s ott többen elfértek. Régebbi székéren vitték a menyasszonyt, ökrökkel, lóval, szépen felcsengettyúzve. Most nem látja a nép, most már autóval viszik, a vendégeket meg busz. A zenészek is fel voltak ülve a szekérre, muzsikaszóval

mentek végig az utcán, míg a vőlegényes házhoz értek. Ha közel volt a vőlegény, mentek gyalog is, de volt, hogy a harmadik faluba is elgyalogoltak három kilométert. Megtörtént, hogy ellopták éjjelkor a menyasszonyi cipőt. A násznagynak kellett ügyelnie, hogy ne lopják el, ha mégis ellopták, neki kellett megkeresnie. A menyasszony odatartotta a lábát, hogy kiváltsák, aztán még verekedés is volt sokszor, mert sokat kértek a tolvajok. Aztán verekedtek a násznaggal, hogy nem vigyázott a cipőre. Mezőmadarason a menyasszonyt is ellopták, úgy elvitték, hogy a vőlegény nem is kapta meg többet. Az első szerető megbánta, hogy elengedte a menyasszonyt, s lovaskocsival megszöktette. A lány nem szerette a vőlegényt, a másikat szerette. A vőlegény ott maradt az étellel, itallal, csoda, hogy nem akasztotta fel magát. A menyasszonyt mindenki szidta, hogy ne ígérte volna oda magát. Az ital nem veszett kárba, az ételeket is elosztották a szomszédoknak. A menyasszony hozzámment a másikhoz, aztán a vőlegény is kapott másik asszonyt szegényen, most jól vannak. Aztán volt olyan vőlegény is, aki sírt, nagy csúfság volt ez. Volt, hogy a szülők összevesztek a lánnyal, az apa bottal vert a hátára.

Szabó Károly: Meg is érdemelte.

Feri Irén: Igen, de a másik közmondás mit mond? Hogy a bíró nem parancsol a szerelemről. Idővel meg kellett békülni.

Szabó Károly: Volt, hogy kibékültek – én nem beszéltem volna vele többé. Ha nagyvárosban történik ilyen, szól a revolver.

Ötvös János: Volt olyan, hogy a lakodalomban tényéroztak, összeszedték a pénzt meg az ajándékokat, aztán összevesztek, és a menyasszony elment a másikkal. Azelőtti napokban volt találka, aztán összeegyeztek.

Ruszi Lajos: Volt olyan, hogy a vőlegény megcsalódott, aztán többet nem házasodott.

Ötvös János: Tudok cifrábbat is: az egyik megszerette a másik feleségét, a másik megtudta, az meg az ő feleségét. Asszonycsere volt, összejárnak. Megesküdtek-e vagy vadon éltek, azt nem tudom. Ez városban történt, ott elsimul az ilyesmi, nem ismerik egymást az emberek.

Szabó Károly: Falun karóval verekednének. Vitte volna csak el valaki az én feleségemet...

Lumprdem András: Kölpényben nem történtek ilyenek, ott becsületes asszonyok vannak. Nem csalják meg az urukat. Persze Madaras háromszor akkora, mint Kölpény.

Ruszi Sándor. A fiam megszületett, s átvette a muzsikálást. Lajika hét éves korában már muzsikált velem.

Feri Irén: A nagyobbik lányunk is harmonikált, ő kilenc éves volt, amikor megvette a harmonikát. A fiú mellett öt lányunk van és tizenégy unoka.

Ruszi Sándor. Most muzsikálás nincs, egy esküvőt muzsikáltunk tavaly. A vonózenekar ki van halva Erdélybe'. A fiataloknak nem megy, csak a könnyű. Régebb csak ebből éltem, a muzsikálásból. Minden héten ment a muzsikálás, kettő is. Apám nem is dolgozott, azt mondta, akkor nem járnak úgy az ujjak, ahogy kell. Hatodszor járunk Magyarországon, s örvendünk, hogy meghívtak, s van hol muzsikálnunk.

Lejegyezte: K. Tóth László

Búcsú Szalóczy Miklóstól

Az elmúlás mindig szomorú és fájdalmas, még jobban az, ha egy fiatal élet törik ketté. Szalóczy Miklós zenetanár, népzeneész még csak 49 éves volt, amikor január 5-én végleg elment közülünk.

Miskolcra érkezett Jászberénybe az 1970-es évek elején, ahol a Palotás János Zeneiskola tanáraként harsonát tanított. Igen korán kapcsolatba került az akkortájt megalakult Jászsági Népi Együttessel, és mint zenekarának művészeti vezetője dolgozott hosszú évekig. Az együttes sikerei, valamint az egyre jobban kibontakozó néptánc- és táncmuzika mozgalom hatására, Miklós végérvényesen elkötelezte magát a népzene felé. Munkahelyet változtatott, s a Déryné Művelődési Központ munkatársaként életét a népzene szentelhette. Vezette az együttes népi zenekarát, a Napsugár Citerazenekart, koreográfia zenéket készített és táncmuzikában muzsikált. Kiválóan játszott számos népi hangszereken: citerán, brácsán, nagybőgőn, töröksipon és tekerőn, de emellett rendszeresen zenét is tanított. A táncegyüttessel, de külön a zenekarával is sok hazai és külföldi siker részese lehetett. 1977-ben az a megtiszteltetés érte, hogy egy rádiófelvétel alkalmával megszólaltathatta a legendás Lehel kürtöt, amelyen ő játszott először hosszabb dallamokat. Majd 1995-ben ugyancsak általa harsant fel a jászok híres kürtjének hangja a Jászberényben megrendezett „Jászok Világtalálkozója” megnyitóján. Az 1990-es évek elején elvállalta a tiszafüredi zeneiskola igazgatói állását, így a Jászságból a Tisza-parti városba költözött. A füredi zeneiskolában ekkor indították be a művészeti képzés keretében a néptánc és népzenei tagozatot, amelynek egyik fő szervezője Szalóczy Miklós volt. A magyar népzene utánpótlás nevelésében a füredi iskolát ma is példaként tartják számon. A zeneiskola adta elfoglaltságok mellett a nyíregyházi Tanárképző Főiskola népzene tagozatán is oktatott, valamint haláláig tagja volt az országos hírű Morotva együttesnek. Neve és művészeti munkássága közismert az ország népzene és néptánc mozgalmaiban.

Szépen ívelő pályáját azonban ketté törte a kegyetlen betegség és a váratlan halál. Tervei, elképzelései, álmai már nem válhatnak valóra, örökre elment, maga után hagyva szeretteit, barátait, sok-sok emléket és azt a fájó érzést, amelyet hiánya jelent. Szalóczy Miklós elment, de emléke örökké velünk marad.

Hortiné dr. Bathó Edit

– APRÁJA –

Karsai Zsigmond festőművész kiállítását tekinthették meg az érdeklődők a Kék Iskola Galériában.

Az elmúlt év novemberében „A Magyar Népzene és Népköltészet Hete” című műsorozat egyes darbjait a Magyar Rádió mindhárom adóján hallgathattuk.

Szintén novemberben volt Szócs Anna - képzőművész és Balogh Sándor - hangszerkészítő népi iparművész alkotásaiból rendezett kiállítás a Magyar Művelődési Intézet Népi Iparművészeti Titkársága bemutatótermében.

Moldvai, csíkszentdomonkosi, visai, szováti, torockói, magyarlapádi hagyományörző csoportok működtek közre február 12-én a kolozsvári Brassai Sámuel Elméleti Líceum dísztermében megtartott FARSANGI BÁL-on.

25 ÉVES A VUJICSICS EGYÜTTES Jubileumi koncert volt 1999. március 20-án a szentendrei Városháza dísztermében.

Sváb és szerb népzene – Budakalászlóról. Akik pedig az újonnan megjelent Kalászi örökség című kazettát megveszik, többek közt a Budajenői Hagyományörző Dalkört, a Budakalászi Tamburazenekart, a Jávor kórust, valamint a Wassermann Fúvószzenekart hallgathatják.

I. Sárospataki Bornapok
Június 25-27.

A háromnapos rendezvény elsősorban a tokaj-hegyaljai bort kívánja népszerűsíteni. A látogatók megismerkedhetnek a hagyományos szőlőművelési és borkészítési eljárásokkal, azokkal a tradicionális eszközökkel, ősi mesterségekkel, melyek ezekhez a tevékenységekhez kapcsolódnak. Zempléni Fejlesztési Társaság Alapítvány

Vajdasági hírek

Középiskolások Művészeti Vetélkedője

A vajdasági magyarok immár 33. alkalommal várják a középiskolásokat népdal, népzene, és néptánc versenyükre – szóló és csoportos kategóriában. Szervező a Szirmai Károly Magyar Kultúrkör, házigazda az Ifjúsági Otthon

Időpontok:

Április 22-én: vetélkedő

Április 23-án este: népzenei est és táncbál Bacsán

Április 24-én 18 órakor kerekasztal beszélgetés a versenyről

Cím: Szirmai Károly M.M.E. 21235 Temerin, Petőfi Sándor u. 19.

Koncert Csókán

A szenttamási Szökös népzenei együttes Csókán tartott hangversenyt január 29-én a kultúrteremben. A közönség kiválóan szórakozott a mintegy másfél órás műsoron. A zenekar csodálatosan szép, igazi magyar népi muzsikát játszott. A műsor később táncbál formájában folytatódott. A csókáról és környékéről egybegyűlt fiatalok igazán kitáncolhatták magukat a kitűnő zenészeknek köszönhetően.

Táncgyűttes vezetők egymás közt

A Vajdasági Magyar Folklor Központ december 13-án tartotta a vidékünkön működő magyar táncgyűttes vezetők első szakmai tanácskozását a következő témákban:

1. A néptánc csoportok és együttesek zenei kíséretének gondjai
2. A megjelenítés és a viselet kérdésköre a fellépéseken.

Tanulmányi kirándulás

A Vajdasági Magyar Folklor Központ december 19-én Raj Rozália és Nagy István vezetésével egynapos tanulmányi kirándulást szervezett Budapestre, elsősorban a hímezésekkel aktívan foglalkozók számára. Először a Népi Mesterségek és Művészetek Szakközépiskolájába, majd a Néprajzi Múzeumba látogattak el, ahol a Kalotaszeg felfedezése és a magyar nép hagyományos kultúrája c. kiállítást tekintették meg dr. Szacsвай Éva, a kiállítások egyik rendezője vezetésével.

Cifraszúr 10 éve

A kanizsai Ozoray Árpád M.M.E. Cifraszúr népdalkórusa 1998. november 21-én ünnepelte fennállásának 10. évfordulóját.

1998 eMeRTon-díjasa a MÉTA

Jó értelemben véve felemás jubileumi tizenötödik évet tudhat maga mögött a Méta. Miközben nem sikerült betöltenünk a Berán István távozásával megürült helyet állandó negyedik taggal, csak-csak eljutottunk '98-ban Angliába, Olaszországba, Szlovéniába, Argentínába és Uruguay-ba. Vasárnap esténkénti táncbálunk a „Somogyiban” épp úgy folytatódik, mint népzene-tanári munkánk a budafoki Nádasy Művészeti Iskolában és a nyíregyházi főiskolán. Sőt, a Portoroz-ban rendezett európai rádiós fesztiváli szereplésünk után – ahol Balogh Kálmánnal és Csávás Attilával kiegészülve képviseltük Magyarországot – az 1998. évi eMeRTon-díj zsűrijétől „Az év folkzenekara” címet kaptuk. (A képen épp ennek örülünk.)

Mohácsy Albert

„Tedd ki a pontot...”

III. Nemzetközi legényes verseny
1999. április 24.
Budapesti Művelődési Központ

A verseny célja:

A rendezőség segítséget kíván nyújtani a legényes tánc minél magasabb színvonalú elsajátításához

és továbbéltetéséhez. Az évenként megrendezett versenyen a Kárpát-medence kiváló legényes táncosainak anyaga kerül sorra Kalotaszegről, a Küküllő mentéről és a Mezőségről.

A verseny két részből áll:

I. Kötelező: Karsai Zsigmond rögzített táncfolyamataiból a rendezőség által kijelölt három folyamat (videó-és táncírásmellékletet igény szerint biztosítunk).

II. Szabad tánc: Lőrincrévi pontozó (8–12 pont terjedelmű rögtönzés). A versenyző szabadon építhet a kötelező folyamatokból és/vagy más lőrincrévi táncosok anyagából is.

A versenyre a 18. életévüket '99. Szent György napjával bezárólag betöltött férfiak jelentkezhetnek.

Nevezési határidő: március 27–28.

(XVIII. Országos Táncbáztalálkozó és Kirakodóvásár)

Nevezési díj: 1 500.-Ft

A felkészüléshez szükséges videofelvételt – hozott kazettára – és táncírást a rendezőség ingyen bocsátja a versenyre jelentkezők részére, kizárólag a nevezési díj befizetését igazoló szelvény másolatának bemutatását követően.

A táncosokat öttagú szakmai bizottság értékeli

Tervezett díjak: I. – 50.000.- Ft
II. – 30.000.- Ft
III. – 20.000.- Ft

A nevezés módja:

A jelentkezők postautalványon, külhoniak nemzetközi postautalványon – országuk pénznemében – adhatják fel a nevezési díjnak megfelelő összeget. A kitöltött nevezési lapokat a nevezési díj befizetését igazoló szelvény fénymásolatával együtt kell visszaküldeni.

Címeink:

Budapesti Művelődési Központ

Bartók Táncgyűttes Alapítvány

H-1518 Budapest Pf.: 145.

Tel.: 36/1/203-4646/26, Fax: 36/1/203-4632

e-mail: bartokta@c3.hu

Kedves, Tisztelt folkMAGazin!

From: gmisi@gw.cdk.bme.hu

To: folkmag@c3.hu

Date: Thu, 11 Feb 1999 11:12:14 +0100

Subject: szomorú hír a filmszemlerol

Csángó Bál '99

1999. február 8-án hétfőn délelőtt a Petőfi Csarnokba látogatott a BTF művelődésszervező szaka. Beléptünk a nagyterembe és a villany halk zizzenéssel lassan fénnel töltötte meg a teret. Csend és üresség körös-körül. Ahogy körbenéztem, hirtelen friss emlékek, képek villantak fel bennem.

...Igen, itt két napja egy óriási bál volt. Csángó Bál. A színpadon moldvai csángó zenészek, énekesek és táncosok Szépvívről, Klézsből, Pusztinából és Bogdánfalváról. Dresch Mihály és zenekara, a Tatros, a Zurgó. Széksorok futottak, még állóhely is alig akadt. Színvonalas műsor volt, azután táncház. Legedi László István klézsei furulyás fújta a prímét, a Zurgó, a Tatros és a Mokányos együttes felváltva játszott. ...Közben csoportom már az előtérben járt, a büféknél. A felirat még mindig kint volt. "Dobozos sör: 250.-" Emlékszem, a külsőrekecsini fiatalok közül valaki megjegyezte: "— Se folyó bor, se csapolt- se üveges sör! Mit isznak az itteniek?" De felrémlett néhány jó hangulatú beszélgetés is ott hátul a telefonok mellett, régi táborokról, táncházakról, kirándulásokról.

...Visszatértünk közben a kihalt ruhatárhoz. Akkor is félhomály volt, de nem csak az előtérben, hanem már kint is. Hajnalodott. Fél öt körül kisebb csoportok még a fagyos villamos megállóban is dúdolták az ismertebb dalokat. Jól éreztük magunkat. Közben véget ért a látogatásunk is, köszönjük a vendéglátást mindkét alkalommal!

Benkő András

A Civil Rádió népzenei (világzenei) rovatai

szerda 18,00-19,00 Androgün

szerk.: Dobos Réka

csütörtök páros hét 13,00-14,00

Hakuna Matata – az afrikai kultúra magazinja

szerk.: Miriam, Pákay Viktória

csütörtök páros hét 18,00-19,00 Kelta zenei óra

szerk.: Farkas Báborka

csütörtök páratlan hét 18,00-19,00

Csonthárfa – a hagyományos ír zene története

szerk.: Kovács Gábor

péntek páros hét 18,00-19,00 Népzenei barangolások

szerk.: Várnagy Anikó

péntek páratlan hét 18,00-19,00 Magyar népzene

szerk.: Bottlik Zoltán

szombat páros hét 18,00-19,00 Népzenei óra

szerk.: Bottlik Zoltán

szombat páratlan hét 18,00-19,00 Indián népzene

szerk.: Lukácsy Dorottya

civilrádió 98
budapest MHz

Egy előfizető vagyok, nem vágyom újságírói babérokra, de a következő pár sort szívesen látnám megjelenni, azt hiszem, így tömören elég sokkoló lehet, és kritikus ránc, a néptáncos társadalomra, bár érzelmeket nem, csak tényeket írtam a hírbe: A 30. Magyar Filmszemlén bemutatták Viczkó Tibor filmjét, Áttáncolt élet – Pesovár Ferenc emlékére címmel. Egyedül ültem a mozi nézőterén...

Misi Gábor

Bársony Mihály levelei

A padkaporos történetek című sorozatban Bársony Mihályra, a népművészet mesterére emlékezünk. Tíz éve hunyt el a muzsikus-hangszerkészítő mester, hátrahagyva egy óriási, rendkívül értékes hagyatéket. Ennek a hagyatékknak igen érdekes részét képezi a levelezés. A hetvenes években híhetetlen energiával elinduló táncházmozgalom apraja-nagyja kapcsolatba került Mihály bácsival. Közéjük tartozik Bartha Z. Ágoston, aki volt szíves ezeket a személyes leveleit rendelkezésemre bocsátani.

Tiszaalpár, 1980.VII.24., Bartha Ágoston részére

Kedves Bartha Úr! Kérésére válaszolom, hogy a Nyitrai a tekerőt nem mint hangszert tekintette célpontnak, hanem a nagyobb jövedelmet, dísztárgy, muzeális anyag, stb. volt az elképzelése. Ezért nem törődött a hangszer anyagának a megválasztásával, még kevésbé a hangjával és a vele való zenélés lehetőségével.

Sajnos, nem tudom jó játszásra átvarázsolni, mert ismerem a készítményeit és hamarosan, de a későbbi időben sem tudok vele foglalkozni, mert bizonytalan a helyrehozása.

Tisztelettel: Bársony Mihály

Tiszaalpár, 1984.I.13., Bartha Z. Ágoston részére

Kedves Ágoston!

Levelére válaszolom, hogy egyelőre beírom önnek a tekerőt, de az elkészülését nem tudom pontosan megjelölni, mert a 12-14 órás munkanapok összezsugorodtak 7-9 órára. Hiába, a kor az döntő hatással van. Kb. a nyár vége felé lehet rá számítani. Ára: 12.000 Ft. Kérem türelmét,

Üdvözlettel: Bársony Mihály

Tiszaalpár, 1984.VIII.4., Bartha Z. Ágoston részére

Kedves Tanár Úr! Nagyon örülök, hogy ilyen népi hangszer tanítására szánta Magát. Tudtommal Maga az egyetlen tekerős, aki hagyományos módon játszik a tekerőn, nem franciául meg belgául. A tekerő vásárlás azonban problémás, mert iskolák, kultúrházak és egyéb intézmények nem vásárolhatnak egyéni vagy amatőr hangszerkészítőtől hangszert, mert nincs iparengedélyük és bélyegzőjük. Így csak bizományin keresztül tudják a vásárlást megoldani. Ez azonban számomra elfogadhatatlan, mert az egyik iskola tekerő vásárlása folytán a bizományi áruház gyalázatosan átvett. Azóta én nem vállalom a fent nevezett intézményektől megrendelést. Ígéri az iskola, hogy átvételkor kifizeti az árat, de amikor erre sor kerülne, akkor csak a bizományin keresztül tudja megoldani. Ami kevés tekerőt én még készítek, azt bizományi nélkül is meg tudják venni.

Ami az árat illeti, én már tíz, vagy még talán több éve sem emeltem a tekerő árát annak ellenére, hogy egyéb áruk állandóan emelkednek. Mivel van már sok tekerő készítő, javasolom, hogy kerül a sok közül olyan, akinek van iparengedélye is, meg bélyegzője is. Továbbá megtalálhatók némelyik készítőnek a tekerőjei a bizományi áruházakban is. Természetesen nem 12 ezer forintért, hanem jóval többért. Ajánlanám Mandel Róbertet a tekerőkészítőkkel kapcsolatosan, mert Ő tudja az egész országban föllelhető készítőket. Mandel és Leskovszki ezekkel is foglalkoznak. Jó egészséget kívánva vagyok hálás üdvözlettel:

Bársony Mihály

Tiszaalpár, 1984.VIII.6., Bartha Z. Ágoston részére

Kedves Zoltán! Már úgy volt, hogy megírom Magának a tekerő elkészülését, de ami még jobb, megelőzött. Valóban kész van a tekerő és bármikor jöhet érte. Ha tudná jelezni érkezését az jó lenne, hogy idehaza találjon.

Üdvözlettel: Bársony Mihály

Budapest, 1988. júli. 29.

Igen Tisztelt Mihály bátyám!

Szeretném, ha az itt küldött pénzért küldene nekem a tekerőmhöz zászlócskákat, mert a hangolás miatt egyik-másik letöredezett, és a tartalékokból már kifogytam. Dupla dallamhúros a tekerőm, úgyhogy lehetőleg aszerint küldjön. Segítségét előre is köszönöm. Most hallottam, hogy ott Alpár környékén van egy másik tekerős, akiről még eddig nem hallottunk. Állítólag valamilyen tősi erdő felé lakik. Megköszönném, ha véletlenül tudná a nevét, meg hogy pontosan hol is lakik. Szeretném, ha minden tekerőst ismerhetnék. Az ősszel úgys tervezem, hogy leutazom. Addig is minden jót, de különösen jó egészséget kívánok:

Bartha Z. Ágoston

Tiszaalpár, 1988.VIII.8., Bartha Z. Ágoston részére

Tisztelt Ágoston! Levelét megkaptam a tartalommal együtt. Sajnos kérését nem tudom teljesíteni, mert férjem kórházban van, remélem, hogyha hazajön, ő majd elintézi, találtam zászlócskákat, de ennek egy lába van, és úgy emlékszem, hogy a két dallamosnak két lába van, de nem vagyok benne biztos. Ha ideje van, meglátogathatja, a Korányi szanatóriumban van, 12 kerület, tüdő osztályon, ő többet tud mondani, és ha jó az egy lábas zászló, akkor küldök.

Tisztelettel: Bársonyné

Tiszaalpár, 1988.VIII.16., Bartha Z. Ágoston részére

Kedves Ágoston! Küldöm a húr érintőket. Már hazajöttem a szanatóriumból, de sajnos még pihenni kell, mert nagyon legyengültem. Ami a másik alpári tekerőst illeti, névszerint Tanczos Istvánnak hívják, és szikrai lakos, a Töserdő közélébe lakik. Leskovsky Albert Kecskemét, Marx tér 9. népi hangszerkészítő és gyűjtőnél van belőle példány, és ott meg lehet nézni a népzenei találkozó alkalmával. Ugyanis a tekerő nagyon kezdetleges, durva és formátlan. Játszani nem lehet rajta. Ettől függetlenül, ha ideje lesz, győződjön meg róla személyesen. Ezzel búcsúszom, kívánok jó egészséget és sok sikert munkájához.

Üdvözlettel: Bársony Mihály

Tiszaalpár, 1988.szept.28., Bartha Z. Ágoston részére

Kedves Ágoston! Nagyon szomorúan közlöm önnel, hogy az én drága jó Édesapám szept. 2-a óta Kiskunfélegyházán van a kórházban. Sajnos nem tudnak rajta segíteni, tüdőrák támadta meg. A múlt héten vércserén tanakodtak az orvosok, mert elfogyott a vörösvérsejt, vagy csak minimális van, de az is elképzelhető, hogy csak hazudoznak neki, hogy bizakodjon. Volt Pesten is kórházban, de 1 hét után panaszmentesen hazaengedték. Igaz, ezek olyan gyógyszerek voltak, amelyek megszüntették a fájdalmakat. Azóta a testvérem volt abban a kórházban és érdeklődött, de ott is azt mondták, hogy nem műthető. Vinnénk mi minden felé, de azt mondták, hiába. A szívidegeket támadta meg, tüdőből indult a szív felé.

Elég gyenge, sokat sírdogál, de mi is. Haza nem kívánczik, azt mondja: „mit csinálnátok velem ilyen betegen?”. Minden nap látogatjuk, egész testünkkel remegve gondolunk arra a napra, amikor már soha többé nem látjuk őt. Egyébként az a bizonyos mély hangú hangszer Kuncz Lászlóé, a címe biztosan az Édesapa műhelyében van, ha nagyon fontos, akkor megkeresem. A másik NSZK-ban van. Többet nem csinált.

Üdvözlettel: Bársony Rózsa

I. NEMZETKÖZI TEKERŐFESZTIVÁL

Tiszaalpár, 1999.

Tiszaalpár község önkormányzata és a Magyar Tekerőzenekar jóvoltából 1999. július 29. és augusztus 1. között rendezünk egy olyan tekerőfesztivált, amelyre Magyarországon eddig még nem volt példa. Úgy gondoljuk, hogy az idén „csak” Tiszaalpár területén megrendezendő fesztivál néhány év alatt regionális eseménnyé fejlődik, bevonva a térség errefelnyitott településeit. Az ez évi program a hagyománybörlesztés és felélesztés szándékával jött létre. A négy napos rendezvény egy hosszú távú elképzelés alapjait kívánja letenni. Ennek lényege, hogy a Dél-Alföld hagyományos zenéjét, tekerő-klarinet-duda felállású zenekarát szeretné funkciójába visszahelyezni, illetve a ma már nagyon magas színvonalú bourdon hangszeres színpadi produkciókat a nagyközönség számára is bemutatni.

Az I. Tiszaalpári Nemzetközi Tekerőfesztivál várja mindazokat, akik intenzíven, elmélyülten, stílusosan akarnak tekerőn tanulni. Várja mindazokat, akik minden este padkaporos bálban akarnak mulatni. Várja mindazokat, akik idős zenészeketől akarják hallani a

régmúlt eseményeit. Várja mindazokat, akik kiváló előadásokra és koncertekre vágyanak. Várja mindazokat, akik négy kellemes napot kívánnak eltölteni „Alpár mezején”, a holt-Tisza partján, Csongrád, Szentés, Kiskunfélegyháza gyönyörű környékén.

RÉSZLETES PROGRAM:

I. Tekerőoktatás

Idei téma a tíz éve elhunyt Bársony Mihály repertoárja és stílusjegyei. A tanítást négy napon keresztül, délelőtt és délután két-két óra időtartamban, három csoportra osztva tartjuk.

1. csoport (kezdők, tanulók): tanít Romhádi Krisztián és Bálint Károly
2. csoport (aktív zenészek, tanárok): előad Szerényi Béla és Bartha Z. Ágoston
3. csoport (külföldi résztvevők): beavat Havasréti Pál

Ha igény mutatkozik rá, akkor klarinétosokkal Berán István, dudásokkal Vaskó Zsolt foglalkoznak, citerabemutatót Bársony Rózsa tart. Énektanulás dolgában Juhász Erikához, Kóta Judithoz, Tárnoki Beához lehet fordulni.

II. Előadások, minden este, 20 órától:

Július 29-én „A Dél-Alföld zenei hagyománya”

– Szerényi Béla
Július 30-án „Tekerőmuzika Szentésen”
– Rózsa Gábor muzeológus, Szentés
Július 31-én „Zenészek a háború előtt” – beszélgetés, gyűjtés.

Vendégeink: Tari Rókus 86 éves bokrosi klarinétos, özv. Bársony Mihályné, Bársony Rózsa

Augusztus 1-én 19 órától Szabadtérikoncert Tiszaalpár Árpád-kori földvárának színpadán: Magyar Tekerőzenekar – „Vitézek az végeknél” című programja.

Bársony Mihály ismeretlen hangfelvételei

Tíz évvel az „utolsó óra” után...

A Bársony-hagyaték rendszerezése, földolgozása során a múlt év őszén kezdtem el a családi kazetták és magnószalagok végighallgatását. A 32 kazetta és 7 magnószalag jórészt érdektelen rádióműsor-felvételeket tartalmazott, de közöttük igazi kincsek bukkantak elő: Mihály bácsi saját, otthon készült hangfelvételei! Ma már nem nagy szenzáció, ha egy „adatközlő” saját hangfelvételt készít, de bizony a hetvenes évek elején igen kevés tanyasi parasztember dicsekedhetett magnetofon készülékkel. A felvételek külön értéke, hogy saját célra készültek, mentesek minden külső behatástól. Közvetlenül engednek betekintést Bársony Mihály műhelymunkájába, zenei kísérleteibe. A szalagokon jórészt szóló tekerő, vagy citera vagy klarinét hallható néhány perces zenei folyamatokban. Emellett a hagyományos tekerő-klarinet zenekar is fölbukkan. A zenésztársak: Bársony Rózsa, a bokrosi Kovács „Kúresz” Márton, a félegyházi „Cselédes” Varga Mihály és feltételezhetően a báty, Bársony József is. Van ezen kívül néhány házi felvétel a tiszaalpári Tiszatáj citerazenekar repertoárjából, és néhány ének-hangszer duó, ahol Bársony Mihályné és Juhász István

énekel. Ezek a felvételek a hagyományos előadásmódot képviselik. Nagyon érdekesek azonban az előbb említett zenei kísérletek: a kvart és kvintpárhuzamban megszólaltatott citerák és dupla dallamhúros tekerők. Ami aztán végképp hab a tortán: a két magnóval készült felvételek! Ennek eredménye, hogy van olyan „zenekar”, ahol a tekerőn és a klarinéton egyaránt Mihály bácsi zenél! Előfordul még ugyanígy készült citera-tekerő, két citera, két tekerő, klarinét-tekerő-citera és klarinét-mechanikus basszus összeállítás is. Ez utóbbi esetben a basszuskíséretet egy villanymotorral meghajtott tekerő képviselte!

Bársony Mihály öngyűjtései tehát tele vannak meglepetésekkel, és túlzás nélkül állíthatom: szenzációsak. És ami szintén nem mellékes, meglepően jó minőségűek. A felvételeket Bartha Z. Ágoston barátom szakértő, gondos segítségével, heroikus munka árán digitálisan archiváltuk és CD lemezekre másoltuk. A több mint tíz órányi tiszta Bársony-muzsika kilenc darab CD formájában a MTA Zenetudományi Intézetébe került. Ebből az anyagból hamarosan egy válogatás készül, és reméljük minél előbb kereskedelmi forgalomba kerülhet. Bársony Mihály igazán megérdemelné. Legalább így, tíz évvel halála után...

Szerényi Béla

„Kicsi madár, hogy tudsz élni?”

Tíz évvel ezelőtt a Kiskunhalasi ÁMK Általános Iskolájába beírtak egy kislányt a szülei. Erdélyből, Székelyföldről, Csíkszeredából telepedett át városunkba a Bakó család. Kati, a csillogó szemű, érdeklődő, csendes gyermek hamarosan kitűnt társai közül. Énektanára, Franciáné Kékesi Zita felismerte tehetségét, műsorokon, népdaléneklők versenyein szerepeltette, és rendre el is hozták a pálmát.

Ahogy múlnak az évek, mi – a korábbi tanítói – figyelemmel kísérjük sorsát, népdalénekesi pályafutását. Öröm tölti el szívünket, hogy elismert művész lett belőle, a Népművészet Ifjú Mestere, akire már nemcsak városunkban és hazánkban, de az ország határain túl is felfigyelnek. A 10 éves évforduló alkalmából 1998. november 28-án Kiskunhalason Bakó Katalin előadóestre hívta a népművészet kedvelőit a Csapkeházba. Sorrendben ez a harmadik előadóestje volt Halason. Minden alkalommal együtt lépett fel barátaival, énekesekkel, táncosokkal, zenészekkel. Jelenleg a legfőbb támogatója a város Civil Alap Közalapítványa és a Bács-Kiskun Megyei Közgyűlés. A jubileumi est védnöke Tóth Zoltán, Kiskunhalas város polgármestere volt. Ő köszöntötte Kati, elismerve eddigi tevékenységét, és további sikereket kívánt neki. Felidézte, hogy, milyen döbrent csend lett a nézőtérben, amikor először hallottuk őt énekelni. A régi magyar történelmi hangulatát teljes hitelességgel jelenítette meg, úgy, ahogyan mi addig itthon nem hallottunk dalolni.

Bakó Kati műsorát úgy építette fel, hogy a dalokkal, táncokkal, zenével elvitt bennünket a történelmi Magyarország különböző tájegységeire. A táncok, a viselet, a dalok mind összhangban voltak. Csodálatos hangja betöltötte a termet, és családias,

bensőséges hangulatot teremtett. Felcsíki dallamokat énekelt Szádeczki Boglárka és Császár Eszter a kisszállási Lámpás zenekar kíséretében. Ebben a zenekarban ketten szintén Csíkból valók.

„Nem úgy van most, mint volt régen...” – énekelt Kati az örök igazságot a Bácska Banda kíséretében. A bajai zenekar saját műsorszámával is színesítette az estet. Magyarszentbenedeki táncokkal következett Havas Csilla és Doktor László szegedi páros. Vladár Károly „amerikás” dalokkal szórakoztatta a nagydíjazott, majd az ő dudakíséretével felvidéki dudánótákat énekelt Kati. Új hazájához való kötődését igazolta a szépen előadott halasi dalokkal, az Ördögös zenekar kíséretében. Utána Dél-alföldi táncokat mutatott be Balogh Ildikó és Fantoly Gyula Kecskemétről. A közönség soraiból hallottam valakitől, hogy „... boldog volna Vásárhelyi Laci bácsi, ha látná ezt a táncot.”

A következő részben szilágysági menyasszonykísérőt, székelyföldi, majd gyimesi dalok hangzottak fel, Újvári Gábor, Kati ifjú férje furulyázott és Bőjte Zoltán ütőgardonozott. A befejező részben az Ördögös zenekar számát, valamint egy budapesti vendég, Navratil Andrea énekét hallgathattuk. Végül az együtt zenélés szép példaként a műsorban szereplő két zenekar játszott, Kati az „Édesanyám rózsafája...” kezdetű dalt énekelt. A változatos, gazdag estet a közönség szűnni nem akaró tapsal köszönte meg.

Büszkék vagyunk Bakó Katira, régi kedves tanítványunkra. Kívánjuk, hogy istenáldotta tehetségével még nagyon sokáig gyönyörködtessen bennünket. Szükségünk van az ilyen lélekemelő találkozásokra.

Szakál Györgyné – Kiskunhalas, 1998. december 6.

„Szécsényben komoly hagyományai vannak a néptánc kultúra ápolásának, és örömmel adunk otthont e rangos eseménynek” – mondta Varga Béla, Szécsény alpolgármestere, mikor a Nógrád Megyei Közművelődési és Turisztikai Intézet, valamint a szécsényi Művelődési és Művészetoktatási Központ szervezésében megrendezett VIII. Nógrád Megyei Néptáncantológia résztvevőit köszöntötte.

Bögös Tamás, Nógrád Megye Közgyűlése Kulturális és Művelődési Bizottságának elnöke megnyitó beszédében kiemelte a népi kultúra ápolásának fontosságát a szórakoztató ipar elburjánzó, kommersz áll-értékei között. Az előadást megtisztelte jelenlétével Varga Edit, az ÁFEOSZ kulturális tanácsosa és Szigetvári József, a százhalombattai Forrás Táncgyűttes vezetője, akik a program megtekintése után szakmai tanácskozársra invitálták a résztvevő együttesek vezetőit. A műsoron fellépő csoportok: Szécsényi Általános Iskolatanulói, Szécsényi Roma Gyerekek csoportja, Gyöngyösbokrétá Hagyományörző Együttes (Rimóc), Ipoly Néptáncgyűttes, Tücsök Zenekar (Mihálygerge), Hagyományörző Együttes (Kétbodon), Rozmárin Szlovák Nemzetiségi Hagyományörző Együttes (Vanyarc), Dúvó Zenekar, GaliBanda (Salgótarján), Nógrád Táncgyűttes (Salgótarján), Palóc Táncgyűttes (Szécsény)

1998. november 28-án ünnepelte fennállásának 30. évfordulóját a fülekpüspöki (Szlovákia) Palóc Táncgyűttes. A helyi CSEMADOK szervezésében megrendezett műsoron közreműködtek az együttes alapító és jelenlegi tagjai, Agócs Gergely, és a salgótarjáni Dúvó zenekar. A csoportot Bodnár Henrietta és H. Nagy Anikó készítette fel. Hájas Tibor szerkesz-

Hírek Nógrád megyéből és a határon túlról

tette a műsort, melyet hajnalig tartó mulatság követett. Hazánk többi területéhez hasonlóan Nógrádban is átalakulóban vannak a felnőtt és gyermekcsoportokat fenntartó, támogató intézmények. Az állami támogatás szűkülésével a népi kultúrát éltető szervezetek, együttesek továbbélése számára nélkülözhetetlen az új szervezeti keretek felállása. Úgy tűnik, hogy a társadalmi összefogás eredményeképpen újonnan létrejött különböző struktúrák megfelelő alapot nyújtanak népi kultúránk értékeinek továbbörökítéséhez. Megyénk több településén működik – más és más szervezeti keretekben belül – hagyományaink ápolásával foglalkozó csoport, kisegyüttes. A Kincés zenekar 1994-ben alakult, Karancslapujtó egyik nevezetes területéről kapta a nevét. Tagjai főleg középiskolás diákok, akik a helyi zeneiskolában sajátítják el a népzenei, oktatójuk, Szabó István vezetésével. A palóc népzene kincs mellett a Kárpát-medencében

fellelhető népzenei hagyományok tanulásával foglalkoznak. Rendszeres résztvevői az országos és megyei népzenei találkozók, versenyeknek. Tevékenységüket megalakulásuk óta a Karancslapujtóért Alapítvány segíti, melynek támogatásával ez évben jelentetik meg első műsoros kazettájukat „Félre bánat, félre bú” címmel. A kazetta a zenekar legkedvesebb dalait, feldolgozásait tartalmazza. Több alkalommal bemutakoztak külföldön és belföldön

egyaránt, jártak Törökországban, Franciaországban és Lengyelországban. 1996-ban a Zeneiskolások Országos Találkozóján Nívódíjat kaptak. A GaliBanda 1997. nyarán alakult, salgótarjáni zenészekből. Kísérő zenekara a szécsényi Palóc Táncgyűttesnek, de több alkalommal kísérték más Nógrád megyei táncgyűttest, hagyományörző csoportot. Tagjai: Szabó István (bögő, kontra, hegedű), Balázs Barna (cimbalom), Gelencsér János (kontra), H. Nagy Anikó (hegedű).

Az alapfokú művészetoktatás az 1998/99-es tanév elejétől kezdődően Karancseszi községben a néptánc oktatás bekerült az Ady Endre Művelődési Ház és Zeneiskola falai közé, ezzel szinte az egész Karancs-völgye gyermeknéptánc oktatás központjává vált. Hasonló kezdeményezés kidolgozásán fáradoznak más nógrádi kistélepüléseken is, ahol több éves hagyományra tekinthet vissza az általános iskolai művészetoktatás.

H. Nagy Anikó és Hájas Tibor

BARTÓK, A VILÁGZENÉSZ

Muzsikás együttes: Bartók album

Fotó: Kása Béla

A Muzsikás együttes (Sipos Mihály, Éri Péter, Porteleki László, Hamar Dániel) Bartók-albuma már hetekkel megjelenése előtt a reveláció erejével hatott a világzenei (world music) hanglemezipiacon. Hiszen a múlt év novemberében a londoni Royal Festival Hallban tartott bemutatót élénk nemzetközi sajtóvisszhang kísérte és a CD kiadója, a Muzsikás felvételeit hosszabb ideje megjelentető Rykodisc által nyugat-európai és tengerentúli újságíróknak, kritikusoknak, rádiós szerkesztőknek kiküldött demópéldányokat is lelkesen fogadta a szakma. A világ legtekintélyesebb hanglemez-folyóirata, a londoni Gramophone máris elismertő kritikát közölt a Bartók-albumról, míg az ugyancsak a Gramophone által megjelentetett, kifejezetten világzenei kiadványokkal foglalkozó periodika, a Songline februári számában az ír kultuszzenekar, a Chieftains mellett a Muzsikásé a vezető sztori.

Az együttessel kezdettől fellépő – és a world music világában a Deep Foresttel közösen előadott Martha's Song illetve Az angol beteg című film zenéje óta jegyzett – Sebestyén Márta énekesnő és a román származású, Angliában élő hegedős-zenekarvezető, Alexander Balanescu közreműködésével készült album különlegessége, hogy gyökeresen eltérő értékeket hordoz és más-más üzeneteket közvetít a magyar hallgatók számára, mint a külföldiek

felé. Egy nyugat-európai vagy észak-amerikai zenebarát, aki lemezfelvételtől vagy a hangversenyteremből már korábban megismerte Bartók életművét – vagy legalábbis annak legmarkánsabb, emblemikus darabjait – most közelebb juthat a forráshoz és rácsodálkozhat a kelet-közép-európai népzene egyszerre rejtélyes, misztikus és sodró lendületű, magával ragadó világára. A magyar hallgató viszont – akire egy népdal már nem az újdonság erejével hat – a lemez hallgatása közben azt a különös folyamatot kísérheti figyelemmel, amelynek során a parasztzene ősi rétege fokozatosan korszerűsödött, beépült a XX. századi műzenébe, majd – az ötvenes évek néptáncutatói lázának és a húsz évvel később indult táncházmozgalomnak köszönhetően – ismét eredeti formája felé közelített, de közben már magán viselte a bartóki oeuvre megkerülhetetlen hatását éppúgy, mint a modern városi kultúráét. Hiszen a tánczási muzsikások többsége a városi fiatalok közül került ki.

A Muzsikás albuma mindemellett annak is szép példája – és ezt a magyar és külföldi hallgatók is értékelhetik –, hogy Bartók – a szó legtágabb értelmében legalábbis – maga is világzenész volt, ahogyan ezt 1931-ben, egy levelében meg is fogalmazta. „Az én igazi vezéreszmém – írta Bartók – a népek testvérré válásának eszméje, minden háborúság és minden viszály ellenére. Ezt az eszmét igyekszem – amennyire erőmtől telik –

szolgálni zenémben; ezért nem vonom ki magam semmiféle hatás alól, eredjen az szlovák, román, arab vagy bármiféle más forrásból. Csak tiszta, friss és egészséges legyen az a forrás.”

A Bartók-album kivételes értéke a sokrétegűség: Bartók és a népzene kapcsolatának árnyalt, kifinomult, differenciált bemutatása. Ezt szolgálják az eredeti fonográf felvételek (amelyeket a Néprajzi Múzeum bocsátott az együttes rendelkezésére) éppúgy, mint a 44 hegedűduó keletkezésének hátterét megvilágító „műhelydallamok” s persze maguk a duók, amelyeket Balanescu és a Muzsikás hegedűse, Sipos Mihály szólaltat meg. „Most, hogy együtt dolgozom a Muzsikás együttesel – nyilatkozta a felvételek idején Balanescu – , érzem, hogy fontos dolog történik velem. Egyre inkább érzem, hogy milyen sokat jelent számomra a kulturális háttér, ahonnan származom.” Valóban: Balanescu játékában ezúttal nyoma sincs a rá jellemző kísérletezésnek, polgárpukkasztó ötleteknek vagy műfaji keveredéseknek. Egy kelet-európai világpolgár őszinte, mélyen átélt vallomása ez, egyetlen felesleges gesztus vagy hangsúly nélkül, kizárólag a zenére, a folklorisztikus dallamok fájdalmas szépségére koncentrálván.

A diósi Phoenix, illetve a londoni Livingstone és Chop Em Out stúdióban világszínvonalú technikai körülmények között rögzített lemez esetében a sokrétegűség, a gondos, körültekintő megközelítés a műfajválasztásra is érvényes. Lassú csárdás és szapora, pász-tornóták hosszúfurulyán, legényes, ritka magyar, kanásztánc, botos tánc, öreges csárdás, ugrós és friss – e szavaknak nemcsak az íze, zamata különleges, de zenei szempontból is speciális jelentéstartalmat hordoznak. Tovább színesíti (s egyben hitelesíti) a hangzást, hogy a dunántúli ugrósokban és friss csárdásokban a Muzsikással együtt játszik Kovács János (Köles) bogyszlói tamburás, aki nagyapjától tanulta meg az autentikus előadásmódot, s aki zenekarával folyamatosan műsoron tartotta azt a repertoárt, amit Bartók egyik legfontosabb gyűjtése során, Felsőíregen hallott és lejegyzett. Köles szerepeltetése a Bartók-album egésze szempontjából is szimbolikus jelentőségű: a bogyszlói muzsikusként egy ősi kultúra avatott tolmácsolója, hiteles követe a XXI. század küszöbén.

Retkes Attila

(Magyar Hírlap, 1999. január 30.)

Bonchida-Válaszút

Észak-mezőségi magyar népzene

Bonchida és Válaszút két szomszédos falu a Kis-Szamos völgyében, Kolozsvártól 26-30-km-re. Bonchida a Szamos jobb partján a Köteleni-patak torkolatában, Válaszút a Szamos bal partján a Borsai-patak torkolatában. Néprajzilag még idesorolható öt falu: Kendilóna, Kolozs-borsa, Magyarmacskás, Fejérd és Telekfarka. Egy kisebb tájegység a Mezőségen belül. Mind a két falunak régi viselete, nagy egyezést mutat a bukovinai székelyek népviseletével.

Az első okleveles források Bonchidáról az 1263-as években tesznek említést. Románkori temploma viszont egy régebbi időből tesz bizonyosságot. A templom minden valószínűség szerint 1130-ban épült és az 1241-es nagy tatárjárás idején leégett. 1703-ban a két helység kirablásával végződő kuruc-labanc csata színhelye. Válaszút határában a Bánffy-réten, ma is jól kivehető a tömegsirt jelző domb, a vasúton belül. 1717-ben az utolsó tatár betörés elpusztítja mindkét falut. Említésre méltó a bonchidai Bánffy-kastély az „erdélyi Versailles”. Ma romokban hever.

Válaszút az első okiratok 1325-ben említik. A helyi szájhagyomány szerint Vereczke felől jöve a honfoglaló magyarok átkelve a Meszes-hegységen, a Kis- vagy Nagy-Esküllön, egy újabb megszerződést kötöttek. Innen leereszkedve a Borsai-patak völgyén, Válaszútra érve, három felé váltott a sereg. Egy része ment Kolozsvárnak, másodrésze Désnek és a harmadik része a Mezőségnek. Innen eredne a Válaszút név. 1499-ben egy esküllői birtokos halastava, átszakítva a gátat, kétszer is teljesen elpusztította az egész falut. 1658-ban, II. Rákóczi György sikertelen lengyelországi hadjárata után, újból tatárok égették fel a falut. A válaszúti templomot a falain elhelyezett felirat szerint Bornemissza Kata „építtette meg, régi romlásából.” 1677-ben. A régiből csak az északi fala maradt meg. Ugyancsak elevenen él a nép emlékezetében a Válaszúti György unitárius lelkész által leírt református-unitárius hitvitát tartalmazó dráma a „Válaszúti komédia”. Helyi közmondás: „Azt akarják, hogy

legyen még egy válaszúti komédia?"/ Mindkét falu lakossága vegyes. Mintegy 2/3-ad román, 1/3-ad magyar. Kis részben vannak még cigányok is.

A bonchidai felvételeket hallgatva meggyőződhetünk róla, hogy az egymás mellett élő, mindhárom nép közötti kölcsönhatások, csak gazdagították és szebbé tették ezt a zenét. Népzene és néptánc szempontjából a mezőségi kutatások nagy jelentőségű és meghatározó szerepet játszanak a magyar közművelődésben. A 70-es években kezdődő népzene és néptánc megújulás, a táncmozgalom bázisa az utóbbi években gyűjtött és feltárt mezőségi zene és tánc lett. A magyar táncmozgalom átlépte Magyarország határait, de átlépte Európa határait is. Ez az a mozgalom, amely az egész világ magyar és nem magyar ifjúságát összefogja.

Kallós Zoltán

KALAMAJKA

Ez is Borivóknak való!

Boros énekek és mulatónóták a magyar népi szőlő- és borkultúra folklórhagyományából

For Wine-drinkers Only!

Musical highlights of the Hungarian wine-folklore

1. **Kocsma előtti legénytánc** (Nyugat-Dunántúl) 4'24"
Lad's dance in front of the tavern (West-Transdanubia)
2. **Sebes forduló** (Erdély, Székelyföld) 4'15"
Quick turning-dance (Transylvania, Székely county)
3. **Részeges ember halotti búcsúztatója** (Felföld, Tóboviedék) 7'10"
Funny funeral ceremony (Highland, Tabor county)
4. **Szüreti dalok** (Közép-Dunántúl) 4'38"
Harvest songs (Mid-Transdanubia)
5. **Piros kancsó, piros bor** (Erdély, Kalotaszeg) 1'51"
Red jug, red wine (Transylvania, Kalotaszeg)

6. **Hajnali és még hajnalibb** (Erdély, Székelyföld) 4'12"
Morning song and somewhat later (Transylvania, Székely county)
7. **Pince, pince...** (Felföld, Somor) 4'58"
Wine-cellar, wine-cellar... (Highland, Somor county)
8. **Gyöngytánc és seprütánc** (Nyugat-Dunántúl) 3'40"
Pearl-dance and dance with the broom (West-Transdanubia)
9. **Ha bémegyek a Bableves-csárdába** (Erdély, Felcsék) 4'40"
If I enter the Bean-soup Tavern (Transylvania, Felcsék)
10. **Mégis huncut a német** (általában elterjedt) 4'57"
The German is a treacherous creature (generally known)
11. **Szőlőőrző dalok** (Dél-Dunántúl, Sárköz) 4'49"
Songs of the grape-guarding maids (South-Transdanubia, Sárköz)
12. **Ez ám ez...** (Somogy, Dél-Dunántúl) 1'14"
This is the one... (Somogy, South-Transdanubia)
13. **Vendégküldő** (Erdély, Szék) 7'06"
Dismissal of guests (Transylvania, Szék village)
14. **Soproni hajnali nóta** (Nyugat-Dunántúl) 4'00"
Morning song from Sopron (West-Transdanubia)

AKÓ CD 001

A Táncház Egyesület sorozatának rendhagyó darabja (Új élő népzene 4., FMVMCD-MC 004) 1999 februárjában jelent meg. A korábbi felvételeken alapuló válogatást Havasréti Pál és Kiss Ferenc szerkesztette.

Az 1998 őszi meghirdetett szokásos pályázatunkra (Új élő népzene 5., FMVMCD-MC 005/1-2) ismét sok magas színvonalú felvétel érkezett. A zsűri – Marosi Júlia, Sipos János és Vavrincz András – javaslata alapján ezúttal dupla CD-n és két hangkazettán hallhatók a nyertesek. A stúdiófelvételekre Diósdon, a Főnix Stúdióban került sor, Jánossy Béla hangmérnök és Havasréti Pál szerkesztő-rendező segítségével.

A CD-k a Sony ausztriai gyárában készültek, a kazettaborítókat a Tücsi Nyomda, a hangkazettákat a Hungaroton Records sokszorosította.

1. Römer Ottó és Judit – Széki lassú
2. Pántlika énekegyüttes – Somogyi dalok
3. Nagy Gábor – Szikora János dudás emlékére
4. Szeredás együttes – Kartali lassú és bukós csárdás
5. Öves együttes – Oláhos kezes, vert kezes, batránescă
6. Kovács Nóri – Este a Gyimesbe' jártam...
7. Széles András – Bús az idő a nap nélkül...
8. Kerekes Boglárka, Czerán Csaba – Náfedeles a mi házunk
9. Göncöl zenekar – Nagysármási dallamok tárogatón
10. Tárnoki Beatrix – Édesanyám sok szép szava...
11. Tükrös együttes – Asztali nóta és csárdás „Peci” bácsitól
12. Népzenei Műhely – Kicsik és nagyok
13. Bárdosi Ildikó – Vágják az erdei utat...
14. Téglás zenekar – Învârta és țigănește iute

1. Pikó és bandája – Bogártelki keserves és hajnali
2. Dánfi zenekar – Román verbunk, fecioreste rar, legényes
3. Bognár Szilvia – Úgy elmenek...
4. Fábri Géza – Keresel
5. Csik zenekar – Felcsíki táncmuzsika
6. Hajdú Kinga – Erdő szélén...
7. Űsztürü zenekar – Doina, învârta és hațegana
8. Vándor Vokál – Szadila moma...
9. Avar Panni – Baranyai dallamok tambura-szamicán
10. Boldogi asszonykórus – Boldogi népdalok
11. Dűvő együttes – Vasvári és frisse
12. Szélesné Kiss Anikó – Hortobágyi dalok citerán
13. Vasi Népdalstúdió – Szent István ének

Táncháztalálkozó '99

Csürrentő, Balla Tibor, Forgács Zsuzsanna, Boglya, Göncöl, Harsáczki Katalin, Dsupin Pál, Nagy Gábor, Dűvő, Herczku Ágnes, Gombai Tamás, Kiss Eszter, Mali Katalin, Kalamajka, Rómer Ottó és zkr., Polgár Lilla, Zurgó, Söndörgő, Rece-Fice, Vándor Vokál, Dongó Szokolay Balázs, Balogh Sándor és zkr., Kovács Nóri, Szalóki Ágnes és zkr., Pikó és Bandája

"amit tudok ..."

Szászcsávási Zenekar

A néphagyomány kutatóinak, gyűjtőinek, előadóművészeinek szerencsére gyakran megadatik az a lehetőség, hogy érdeklődésük tárgyát, ebben az esetben a zenét, a személyes kapcsolatok élményeivel gazdagodva ismerjék meg, és tolmácsolják.

Ez a lemez is többszöri találkozás és egy öt napos szilveszteri mulatság, együtt-zenélés gyümölcse. Egy Küküllő-menti falusi banda – a szászcsávási zenekar, egy fiatal népzenei együttes – az Üsztürü, és egy svájci magyar táncsoport – a Figurás együttes közös élményéből született. Ebben a légkörben volt lehetőség a kutató, gyűjtő igényeinek megfelelő, de a zeneszeretők számára is élvezhető és eredeti, természetes formájában meghagyott előadásmódot rögzíteni. Több különböző szempontot vettünk tehát figyelembe: az első, hogy a zenészek valóságos közönség nélkül is inspiráló légkörben játszhasanak. Így tudunk hangulatos, hosszabb lélegzetvételű,

magával ragadó muzsikát felvenni, mely akár zene vagy tánctanulásra is alkalmas. A második: minél több dallamot megörökíteni stúdió körülmények között. A harmadik, hogy az improvizatív, a primások által irányított, eredeti ízlésvilágú előadásmódot megtartsuk. Végül, hogy a banda csodálatos összehangoltságú közös játékát megszólaltassuk, és a három primás szikrázó egyéni stílusát is megismerhessük.

Ennek érdekében a CD anyagának felépítése a következő: az első 43 percben a primások együtt zenélnek. Külön-külön is eljuttassuk a dallamokat a főprimás után, és végül közösen is. A főprimás Jámbor István (Dumnezeu). Ő váltja a dallamokat improvizatív módon. A második számban Mezei Levente (Leves), a harmadikban Csányi Sándor (Cilika) mutatkozik be főprimásként.

Jámbor István középkorú zenész, kiforrott, érett egyéniség, technikailag pontos,

nyugodt, könnyed, elegáns és magabiztos. A hegedű szinte testének része. Tartása van, igazi primás. Figyel a zenekarra és megkapja a zenekar figyelmét is. Megtisztelik vele. Mezei Levente húszas éveinek végén járó fiatal zenész, a mesterek példáit követi, de fiatalságával játékos, energikus, szabad madárcsiripeléssé formálja a hegedű hangját. Mindehhez megvan a kellő technikája is.

Csányi Sándor korban a kettő között van, rendkívül improvizatív szellemű, akinek muzsikája őt, magát is elragadja. A stabil zenekar előtt jól bontakozik ki szertelen tehetsége.

A brácsások: Mezei Ferenc (Csángáló) és Jámbor Ferenc (Tocsila), valamint a bőgős: Csányi Máttyás (Mutis) büszkén és magas színvonalon kísérik primásaikat. Dinamikusak, erőteljesek, ritmikában színesek, fantáziadúsak, de a harmónia mindig a dallamot követő, a primások játékát erősíti. Izgalmas dolog a különböző stílusok kihívásainak megfelelni, lehetőség a kíséret tagjainak egyéni kibontakozására is.

Hallgassuk hát ezt az erdélyi bandát: hat önálló személyiség, zenészként és emberként is, akik még csak nem is mind azonos generáció tagjai. Hogyan muzsikálnak egy zenét külön-külön, mikor egyéniségüket csillogtathatják, és együtt, mikor a közösség örömét és erejét élvezik.

Redő Júlia és Szász József

Ez a CD a Rece-Fice együttes második önálló hanghordozója. (Az első 1993-ban jelent meg kazettán). Szándékunk az, hogy képet adjunk a balkáni népek és a magyarországi délszláv nemzetiségek gazdag népzenei hagyományairól, az egyes tájegységek és népcsoportok jellegzetes dallamai, játékművei segítségével. A műsor összeállításakor azt is szem előtt tartottuk, hogy a számok segítségével bemutatathatók legyenek a régió jellegzetes hangszerei, és hogy az archaikus dallamok és hangszerek mellett megszólaljanak a népzene újabb rétegeit tükröző modernebb hangszerelésű feldolgozások is. A hangszerek - és persze a Rece-Fice együttes - történetét külön tanulmányban mutatjuk be, amely a CD-ROM sávon megtalálható.

Miért FAROST?

Először is azért, mert a farostlemez, (miként az a borítón is jól kivehető) RECÉS. A történet azonban régebbre nyúlik vissza. Első (és egészen eddig egyetlen) kazettánk kiadása után hamarosan felmerült, hogy kellene csinálni egy másikat, egy jobbat, szebbet, kicsit színesebbet, tudományosabbat, amin lemérhető a közben eltelt egy (kettő, három stb.) év munkája. El is kezdtük csinálni, '94 őszén felvettünk négy számot, (azok közül kettő hallható ezen, persze újonnan felvéve), de aztán mindig közbeszólt valami. (Sérülés, tagcsere, egyéb sürgős feladatok stb.) Aztán a félretett pénz is elköltöttük első táborunk veszteségének fedezésére. Már-már úgy tűnt, sose lesz lemezünk.

Ebben a hangulatban készültünk ötödik születésnapunkra, melyet 1997. december 15-én ünnepeltünk az Almássy Téri Szabadidőközpontban. Gondoltuk, ilyen alkalmakkor szokás kiadni egy új lemezt, aminek a születésnapi buli egyben a bemutatója. Aminek autogramos példányai a gyűjtők és

rajongók féltve őrzött kincsei. Hogy a buli ne múljon el lemez nélkül, (és a gyűjtők meg a rajongók ne maradjanak autogram nélkül), CD-méretű farostlemezeket osztottunk szét a közönség között.

A koncert olyan jól sikerült, és olyan sokan érdeklődtek, mikor lesz már igazi CD, hogy elszántuk magunkat a végső harcra. Ennek eredményét tartja most Ön gépének CD-ROM olvasójában.

ifj. Vitányi Iván

Nagyvárosi bujdosók

A Nagyvárosi bujdosók egy tematikus lemez, ahogyan manapság mondják: concept album. A dalokban, szövegekben és természetesen az előadásban is sok mindent felhasználtam abból, amit 25 év munkája során megtanultam a népi kultúrákról és azok mai használhatóságáról. Az általam „dalkísérő” szövegeknek nevezett prózai mellékletek nem énekelhetők, viszont hol szorosan, hol lazán kötődnek a dalok gondolatvilágához. Kiegészítik azokat. Rólam és szeretteimről szólnak, no meg azokról, akiket soha nem lehet megszeretni. Emlékek a generációról és a bujdosásról. Fölsejlenek bennük a gyerekkor, az iskola, a félelmek, az eszmélés meg a tűz, a zene és a vízek, a hagyomány tisztelete és a lázadás, tájak és népek, mesék és utazások, a mítosz és a hivatal, kötelesség és szerelem, az önrombolás és a kötelékek, otthon, haza, a szoknyák suhogása, sorsunk, a gyermek szeme, a könyvek szaga, a szabadság szárnyai, no meg a derű és jókedv, a bor és a tánc, Károli Gáspár és az utca nyelve. Persze mindvégig jelen van Luciferkó is. Azokat a bujdosókat, akiknek a legtöbbet köszönhetek, név szerint is megemlítem.

Nekem ők nyújtottak mindig, még ma is biztos menedéket. Mindegyikük a művészetek és látomások birodalmán át vezetett engem is egyfajta tisztánlátás felé. Közülük ki versben, ki a muzsikában, ki a sivatagban, vagy a celluloid tekeresek, esetleg szögesdrótok mentén bujdosott. Vagy a színek olajos illatába, vagy a népköltészetbe, vagy a táncba, játékba menekült valami elől. Mindannyian városlakók voltak. Hiszem, hogy tébolyult bolyongása közben a tönkrement emberiséget ők és a hozzájuk hasonlók terelik folyton-folyvást a jó irányba. Örökkön, örökké.

Kiss Ferenc

Romanyi Rota

„Phiravelman kalyi phuv”

Cigány népdalok Nagyecsedtől a Balkánig

A Romanyi Rota 1985-ben alakult Budapesten nagyecsedői (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) roma fiatalokból azzal a céllal, hogy hitelesen, de egyéni hangon mutassa be az anyanyelvű cigány folklór különböző dialektusait. Első lemezük 1994-ben jelent meg az Etnofon Kiadónál. (Romanyi Rota: „O cérhárikó”) 1995-ben elnyerték a „Népművészet Ifjú Mesterei” címet. 1998-ban szerepeltek Gyöngyössi Bence: „Romani Kris” című filmjében és a film zenéjét tartalmazó CD-n. Az együttes két tagja (Balogh Ferenc, Nagy István) közreműködött a Transglobal Underground: Rejoice, rejoice című új CD-jén. A most megjelenő Romanyi Rota lemezen magyarországi (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye), kárpátaljai, erdélyi, romániai, szerbiai, macedonai és görögországi cigány népdalok feldolgozásai hallhatók. (Martin György, Vig Rudolf, Kovalcsik Katalin és az együttes saját gyűjtései alapján.)

Vendégművészek: Balogh József „Simon” (Nagyecsed) – ének, Balogh Kálmán – cimbalom, Novák Csaba – bőgő

– FONÓ Records –

Demény Piroska: Aranyosszék népzeneje (Néprajzi Múzeum, Budapest, 1998)

Demény Piroska (Demény Dezsóné Szabó Piroska) 1917. június 27-én született Tordán. Iskoláit szülővárosában végezte, majd Putnokon érettségizett. Kolozsvárott szerzett 1940-ben zongora szakos, majd 1951-ben zenetanári oklevelet. Attól kezdve egészen nyugdíjazásáig a kolozsvári zenei középiskola tanáraként kereste kenyerét. Az iskolai tananyagtól függetlenül évtizedeken keresztül több generáció zenésznek készülő magyar fiatalal ismertette és szerettette meg a népzene, olyan időszakban, amikor ezt a tevékenységet az iskola vezetősége és a hivatalos szervek nem nézték jó szemmel. Tanítványai közül több olyan zeneszerző, koreográfus, egyetemi és középiskolai tanár, színpadi és táncmuzsika zenész került ki, aki népzenei alapismereteit tőle szerezte, s később elismert művésszé vagy zenei szakemberré vált Romániában vagy Magyarországon.

Az ötvenes években Demény Piroska külső munkatársként részt vett a bukaresti Folklór Intézet Jagamas János vezette kolozsvári fiókjának gyűjtőútjain. Az általa ekkor följegyzett dallamok közül néhány rangos kiadványokba is bekerült.¹ 1971-től kezdve szinte haláláig (1994. április 10.) a tanítás mellett rádiós (kisebb részben televíziós) népzenei műsorok szerkesztése és az ahhoz szükséges terepkiutazás töltötte ki a teljes szabadidejét. Jelen kötet bevezetőjében részletesen beszámol erről a munkájáról,² amelynek eredményeként gyűlt össze az itt közreadott anyag is.³

A könyv kéziratanyaga a nyolcvanas évek első felében készült el, akkoriban azonban fokozatosan beszűkültek a nemzetiségi kultúrával foglalkozó művek kiadásának lehetőségei Romániában, ezért a szerző már 1986-ban magyarországi kiadónál is próbálkozott, ám ez csak annyi „eredménnyel” járt, hogy ott a kézírathoz csatolt fényképek elvesztek. 1994-ben, immár a szerző halála után fia, Demény Attila jóvoltából a kézirat a Néprajzi Múzeum tulajdonába került. Kérésre az aranyosszéki hangfelvételek egy részét is előkeresték, s így sikerült összeállítanom a mellékelt CD-lemez anyagát. A szerkesztés során arra törekedtem, hogy a Demény Piroska kottás példatárában szereplő legfontosabb dallamkategóriák képviselve legyenek hangzó formában, még akkor is, ha csak egyetlen versszakkal kerültek elő a gyűjtés során, ugyanakkor a változatképződés folyamatába is lehessen bepillantást nyerni. A hosszú évek alatt nem hangarchívumi körülmények között tárolt felvételek restaurálásra szorultak. Eltérő műszaki színvonaluk, továbbá a helyszínek és hanghordozók sokfélesége miatt a CD-lemez akusztikailag-zeneileg nem egységes hangzású, ilyen egységesség mesterséges elérésére a hangrestaurálás során nem törekedtem.

A szerző a dallamlejegyzések esetében nem hivatkozott hangzó felvételeinek azonosítóira, s a gyűjtés időpontjaként csak évet adott meg, ugyanakkor egy-egy évben többször is járt ugyanannál az adatközlőnél, illetve a kötet szerkesztésének idején kiegészítő gyűjtéseket is végzett. Ezért a hangfelvételek és a dallamlejegyzések azonosítását nem lehetett teljes bizonyossággal elvégezni. Így a zenei felvételek válogatása során pusztán arra törekedtem, hogy a kötetben közölt dallamlejegyzések hangzó párhuzamai ugyanabból az évből és ugyanattól az adatközlőtől származzanak. Ezáltal a CD-n közölt anyag nem mindig pontos tükrözi a lejegyzésnek, néha kiegészítése (változata) annak. A hangszeres dallamok esetében a hangfelvétel a kottához képest néha dallamrész-ismétléseket, többszöri elhangzást, hozzátoldott közjátékot is tartalmaz.

Demény Piroska dallamlejegyzési módszere nem a felvételről hallható fizikai-akusztikai valóság, hanem az adatközlő tudatában jelen levő pszichikai-zenei kép megragadására törekszik. Gyakran a dallam versszakváltozataiból elvonható általánosabb formát kottázta le, különösen akkor, ha az egyes versszakváltozatokban bizonytalanságokat észlelt az adatközlő előadásmódjában. A lejegyzés részletessége nem terjed ki a hamis hangok nyílakkal való jelzésére, illetve az egyes dallamrészek ismétlése során történő dallam- és ritmusváltozások következtetéses jelzésére. Néha az ismétlés jelölése is elmarad, de a négy soros dallamok esetében előforduló hatsoros szövegstrófák utótagismétlésre engednek következtetni. Az oktávtrések énekes előadásmódban nincsenek bejelölve, a lejegyzés a dallam zeneileg „helyes”, oktávtrézés mentes alakját tükrözi.

Közreadói munkám célja kizárólag egy kiadatlan kézirat sajtó alá rendezése volt, egy olyan kéziraté, amely a hetvenes-nyolcvanas évek romániai népzenei kutatásának egyik eredményét tükrözi. Ezért nem tartottam szükségesnek sem a bevezető tanulmány, sem Demény Piroska dallamrendszerezési elveinek kommentálását vagy egybevetését az azóta megjelent szakirodalmi anyaggal. Ugyanígy nem kívántam megjegyzéseket fűzni a dallamokhoz, pl. abban a tekintetben, hogy némelyik esetében a revival ténye eléggé nyilvánvaló.⁴ A kézirat keletkezése óta eltelt közel másfél évtized miatt azonban a benne szereplő tények némelyike pontosításra szorul. Ugyanígy magyaráznom kell a magyarországi olvasó számára egy-egy olyan műv elődéstörténeti tény, amelyet az eredetileg erdélyi olvasóközönségnek szánt fogalmazás nem részletez kellőképpen. Megjegyzéseimet szögletes zárójelben, a szerző jegyzeteivel egységesen számozva, láb-

egyzet formában közlöm. Ettől eltekintve a kézirat eredeti szövegén lényegileg nem változtattam, leszámítva a gépelési hibák javítását, illetve a helységnevek eredeti formájának helyreállítását, amelyek a kéziratban a Ceaușescu-rezsim akkori kívánalmi miatt megváltoztatott formában szerepeltek (pl. Magyarózd helyett Ózd). A kották esetében az ütemjelző kiírását mellőztem, javítottam a nyilvánvaló elírásból származó hangmódosítási és ritmikai hibákat.

A kiadvány használatát a kötet végén elhelyezett mutatók könnyítik. A gyűjtőpontok nevei a magyar néprajzkutatásban alkalmazott 1913-as helységnévtárral megegyező alakban szerepelnek, kettő kivételével:

1. Detrehemtelep ma Alsódetrehem község része;
2. Szentmihályfalva az egykori Alsó- és Felsőszentmihály egyesüléséből létrejött község. Mindegyik település az egykori Torda-Aranyos vármegye területén található.

A kötet kiadásával egy olyan erdélyi népzene gyűjtő munkájának állítunk emléket, akinek nem adatott meg hivatásos kutatóként tudományos műhelyben dolgozni, élete java részét mégis a zenei néphagyománnyal való foglalkozás töltötte ki. Demény Piroska Aranyosszék népzeneje című kötete nemcsak egy, a szakmában fehér foltként nyilvántartott vidék zenei emlékyagát tárja

elénk a maga teljes gazdagságában, hanem a szerző bevezető tanulmánya a népelet mélyébe nyújt bepillantást, az éneklésmód, a tánc, a szokások kutatói számára is tartalmaz értékes adatokat, s nem utolsó sorban az erdélyi magyarság nehéz évtizedeinek népzene kutató- és rádiózástörténeti krónikája.

Pávai István

¹ Moldvai csángó népdalok és népballadák. A Folklor Intézet Kolozsvári Osztályának gyűjteményéből szerkesztette Faragó József és Jagamas János. A zenei anyag összeállításában részt vett Szegő Júlia. Állami Irodalmi és Művészeti Kiadó, Bukarest, 1954; Romániai magyar népdalok. Közzéteszi Jagamas János és Faragó József. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1974.

² Lásd még: H. Szabó Gyula: Százszor húsz perc. A Hét 1976/4 (Bukarest); László Ferenc: Vettem violát – századszor. Utunk 1976/20 (Kolozsvár); Balla Zsófia: Vettem violát – századszor. Művelődés 1976/7 (Bukarest).

³ A Demény Piroska gyűjtötte népdalok lejegyzései szórványosan közlésre kerültek a Művelődés hasábjain, illetve néhány a Magyar Népzene Tára IX. és X. kötetében (Magyar Népzene Tára IX. Népdaltípusok 4. Szerkesztette Domokos Mária. Budapest, 1995; Magyar Népzene Tára X. Népdaltípusok 5. Szerkesztette Paksa Katalin. Budapest, 1997).

⁴ Erre a szerző is utal a bevezetőben a gyermekdalok kapcsán.

NÉPTÁNCISKOLA

Megjelenés előtt Tímár Sándor könyve
a Püski Kiadó gondozásában

„Alapvető emberi jog, hogy minden gyermek megtanulhassa édesanyjának beszédnyelvét. Ugyanez a jog a játék és a tánc esetében is meg kell illesse gyermekeinket.

Ez a tankönyv segítséget kíván nyújtani a mozgáskultúra és a magyar néptánc oktatásában, a táncot, játékot tanítóknak, tanároknak, együttesvezetőknek, óvónőknek, sőt még a szülőknek is. Arról is szó esik, hogy a néphagyományt hogyan lehet megőrizni a falusi hagyományörző együttesekkel, régi lakodalmi szokások felújításával, vagy a falusi gyermekközösségekben. A nagyvárosokban már elindult táncmozgalmak képesek a halódó falusi néphagyományokat újraéleszteni itthon is, és a magyar példa nyomán külföldön is.

A tánc hétköznapi életünk mozgásrendjénél sokszor nehezebb: szervezett, esztétikai szempontok szerint válogatott, szuverén kifejező erővel rendelkező mozgás. Él a ritmika sokféleségével, igazodik a kísérő zenéhez – összességében egy csodálatos világ részesei lehetünk, ha a táncokkal megismerkedünk. A tánc a népek, kultúrák, történelmi idők szerves függvénye, a mindenkor történelmi idők kifejezője. Minél több táncot ismerünk meg, annál közelebb kerülünk a világ valóságához. A táncot művelők részesei lehetnek e csodálatos világnak, de nemcsak a tehetséges, rátermett művelők részesülhetnek

ebben, hanem azok is akik csak nézik a táncot. Nagyszerű dolog az, hogy élményhez jutva azok is részesülhetnek a tánc örömeiben, akik nem tudnak táncolni, vagy a látott táncot gyakorlatban nem ismerik.

Hogyan is kerül a megszülető ember kapcsolatba a táncsal, mikor kell a táncsal találkoznia egy gyermeknek, hogyan kezdődik a mozgáskultúrával, az élettel való ismeretségünk?

Az ember élete a világmindenség rendjében nagyon rövid. Kurta életünk első harmadában kell a legfontosabb ismereteket megszerezni abból a sok tudnivalóból, ami az életünk fenntartásához szükséges. E zsúfolt tanulási időből is kiemelkedik a gyermek életének első három éve. Elég csak az anyanyelv megtanulására gondolnunk. De a gyerek ezen túl is hatalmas ismeretanyagot gyűjt össze magában, mely segíti a nálánál nagyobb világában való eligazodást.

Mindez nagy érdekesség, sok örömet, de sokszor szomorúságot is okoz az apró embernek. Ismereteinek kipróbálása, alkalmazása a világban gyakran ütközést hoz a gyermektársak és a felnőttek világával is. Egymás megértésének, a másik ember tudomásul vételének és elfogadásának érdekében születnek az énekes játékok, az ifjúság körében a közösséget formáló táncos összejövetelek. A játék és a tánc olyan párbeszéd, mellyel megértjük

egymást; kipróbálhatjuk erőnket, ügyességünket. A tánc alapszabályai megtanítanak minket a közösségi lét legfontosabb törvényeire.

A mai világban divat eldobni a „régit” csupán az „új” kedvéért. De ezt nem tehetjük a játékaikkal, dalainkkal, táncaikkal. Különbet s még jobbat azért nehéz találni – de talán nem is lehet –, mert a hagyományos paraszti kultúra soha nem volt merev, végleges, mindig formálódott, változott, tökéletesedett az idők követelményei szerint. Ma is magában hordozza a régit, de benne van az új is, amire annyira vágyunk, benne van történelmünk is – tehát a műveltségünk önmagunkat s létezésünket jelenti.

Hagyományos kultúránk sok száz év alatt kialakult „sűrítmény”, mely rendkívül sok nevelői tapasztalatot is hordoz magában, és amelyről, ha a világ fejlődési versenyében részt akarunk venni, nem mondhatunk le!

A versenyben a civilizáció értékei és a még elérhető hagyományos kultúránk ötvözetével előnyökkel járhat – ha élni tudunk vele. Ennek különösen fontos szerepe lehet a nevelésben. Ismerve gyermekeink lelki érzékenységét és óriási befogadóképességét, hiszem, hogy nemzeti kultúránk hagyományos pedagógiai tapasztalataival és azzal a kincssel, amit az énekes játék- és táncfoglalkozások rejtenek magukban, megkönnyíthetjük és meggyorsíthatjuk a szükséges modern műveltség ismereteinek befogadását. Ennek a táncpedagógiai módszernek minden eleme hosszú évek gyakorlatában kipróbált és bevált. Eredményeit külföldi tanítványaink száza, kulturális missziót teljesítő felnőtt és gyermektáncgyűjtéseink sikerei már sokszorosan igazolták a nagyvilágban.“

Tímár Sándor

TABLE OF CONTENTS

- Page 3 A short portrait of an elderly Hungarian shepherd flute player, Mr. Kocsis János "Bori" of the village of Szék (Sic) in Transylvania. By Soós János
- Page 3-4 Thoughts in connection with the '99 Néptánc antológia Takács András, ethno-grapher from Bratislava (or "Pozsony" in Hungarian), reflects on the positive influence which the Hungarian folk dance movements have had through the years from the fifties to the present on the Hungarian, Slovak and even Czech folk dance movements in former Czechoslovakia and present day Slovakia.
- Page 10-11 Kocsán László has compiled this essay on the tales told by hussars - the special troupes of Hungarian cavalrymen. "...after lights out time the quarters officer in charge gave the shrill and irrevocable order, "Look for a story!" to a different soldier each night. The soldier in question had to crawl around under the beds in his night shirt until such time as he was able to reply, "I humbly report that I have found one!" Then he was allowed to get back in bed and tell his story, tale, joke, whatever he knew from home or had made up."
- Page 12-13 Music, dance and handicraft summer camps
- Page 14-15 A report on the Néptánc antológia '99 which was held at the Erkel Theatre and recreation center at Almássy tér in Budapest on Jan 23-24, 1999. Szigetvári József reviews of this two day festival of performances of selected choreographies by adult folk dance groups, children's groups and groups of authentic traditional dancers from specific towns across Hungary.
- Page 15-23 Information, announcements
- Page 15 Announcement of the third conference on folk music teaching at the Cultural Center in Gödöllő, Hungary on April 23, 1999 from 10:30am - 6:00pm.
- Page 17 There are two craftsmen named Tanka Tamás and Bárány Szilveszter who live in the town of Tapolca in southwestern Hungary who still make all kinds of shoes and boots for dance by hand. See article in Hungarian for the address and telephone number of their little store.
- Page 21 Farewell to Szalóczy Miklós, died. January 5, 1999, age 49 years. He was a music teacher and folk musician, who amongst many other musical endeavors worked for nearly 20 years with the Jászság Folk Dance Ensemble in Jászberény. dr. Mrs. Horti Báthó Edit
- Page 24-25 It's been ten years since the death of Bársony Mihály, hurdy-gurdy master craftsman and musician from the Hungarian plain. Here, some correspondence between him and Budapest folk musician Bártha Z. Ágoston has been printed as well as an announcement for the Hurdy Gurdy Festival in Tiszaalpár, Hungary from July 29th through August 1st, 1999. By Szerényi Béla.
- Page 26 A review of the November 28th, 1998 evening performance of young singer, Bakó Kati and her friends in Kiskunhalas, Hungary, featuring songs, dance and music from both Transylvania and Hungary. The event marked the 10th anniversary of Kati and her family's move to Kiskunhalas from the town of Csíkszereda (Miercurea Ciuc) in Transylvania. By Mrs. Szakál György
- Page 26 Recent news about folk dance groups, bands, events, performances, festivals in Nograd County (northern Hungary) and across the border in southern Slovakia. By Hájas Tibor and H. Nagy Anikó
- Page 33 Announcement of release of a new CD of arrangements of authentic village gypsy music from the Carpathian Basin and Balkan countries by the Romanyi Rota Ensemble. Released by Fonó Records of Budapest.
- Page 35 Congratulations to Sebestyén Márta and members of the Muzskás Ensemble; Éri Péter, Hamar Dániel and Sipos Mihály, upon receiving the shared Kossuth Prize, highest state recognition and honour for contribution in the arts!
- Page 36 Kossuth Lajos - national king
Part VII. of the series on how Hungarian history is reflected in folklore.
Here are citations of how two other key figures in Hungarian history (namely Mátyás and Rákóczi) have blended into the figure of Kossuth Lajos and how the story of Kossuth is related in folk legend, verse and song. By Juhász Katalin and Szabó Zoltán.

Sue Foy

KOSSUTH-DÍJASAINK

1999. március 15-én

- a magyar hagyományos népzene hazai és nemzetközi népszerűsítésében
végzett álhatatos tevékenységükért, művészi munkásságukért -
megosztott Kossuth-díjat kapott

Sebestyén Márta előadóművész, népdalénekes
és a Muzsikás együttes tagjai: Éri Péter, Hamar Dániel és Sipos Mihály.

Gratulálunk nekik!

Angyalok ők, és ördögök; az Éggel kommunikálnak és a Másvilággal. Ismerik Létet, Életen túl és Halálon innen. Eljátsszák azt, ami elérhetetlen. Ahol megjelennek, megtelik a levegő pontosan azzal a kimondhatatlannal és leírhatatlannal. Annyit érzünk "csak", hogy ez jó, nagyon jó.

Megérintik a Titkot. Igen a bennünk lévő közös Titkot. Megszólítják. Úgy szólítják meg, hogy átlépjük a határt, a magunkban lévő határt. Eggyé válnak velünk, s mi eggyé válunk velük.

Fölemelnek bennünket, aztán kútba dobnak, hétfelé darabolnak, gyógyfüvekkel összeragasztanak, s a végén bearanyoznak. A szárnyas Sárkány Szelleme testünket-lelkünket átjárja. Valóban: hétszerte szebbek és erősebbek lettünk...

A Napot cirógatjuk, a Holdat elringatjuk, a csillagokat csókolódzunk...

NYÍRBÁTORI AN'IX

Metamorphosis

A szívárványhíd az egyetlen,
ahol angyalok és
ördögök úgy járnak-kelnek,
hogy alig lehet szétismerni őket
(Weöres Sándor)

Hattyúdal Színház

Kép és szöveg: Révész Róbert

Kossuth Lajos a «nemzeti király»

Történelmünk tükröződése a folklórban VII.

1849 április hatodikán Isaszegen a szabadságharc tavaszi hadjárata döntő csatájának megnyerését követő napon Kossuth Lajos Gödöllőn a királyi kastélyban tábornokai elé terjesztette a Habsburgok trónfosztásának tervét. Elképzelését nemcsak Görgey, hanem az akkor már Debrecenben ülésző országgyűlés többsége is ellenezte. Kossuth azonban hajthatatlan volt.

Az április 14-ére összehívott országgyűlésen egy képviselő indítványára a tárgy fontosságára való tekintettel az ülést a Nagytemplomba helyezték át. Ez a lépés Kossuth szempontjából stratégiaileg igen szerencsésnek bizonyult, hiszen a képviselőkön kívül így szép számban jelen lehettek a debreceni polgárok is ezen a sorsdöntő összeövetelen. Azt már tudjuk, hogy Kossuth szónoki képességeivel már eddig is hatalmas tömegeket nyert meg a forradalom ügyének, mért ne alakult volna ez most is így. Kossuth a szószerkekre lépve a Habsburg-ház bűneit kezdte sorolni szenvedélyes hangú beszédében: „...azon a véleményen vagyok, hogyha valaha ezen Ház Magyarország fölött uralkodnék: nem találkozhatnék bíró az országban, ki a gyilkost, a rablót, a tolvajt, a gyujtogatót büntetni merje, midőn a trónuson ül a rabló, gyujtogató, gyilkos és tolvaj... Az ausztriai háznak Magyarország trónusán ülése nemcsak a jobb érzésnek, de az erkölcsiségnek széttiprása volna az ember kebelében”.

A gyülekezet hatalmas éljenzéssel, immár egyhangúlag, közfelkiáltással fogadta el Kossuth indítványát és teljhatalmú kormányzó elnökké nevezte ki. Ez a történelmi pillanat mély nyomot hagyott nemcsak a debreceni polgárság, hanem az egész magyar nép lelkében, ami a negyvennyolcas folklórban is rendkívül markánsan tükröződik. Kossuth immár az igazságosztó mesebeli királyok nyomdokába lépve maga is királyként jelent meg az egyszerű emberek tudatában. Szép példája ennek az a népdalszöveg, amelyet az 57 éves bátmonostori születésű Pap Mihály repertoárjából jegyzett le Molnár Rózsa 1947-ben. A szöveg első része gyakorlatilag Kossuth trónfosztó beszédének szavaira rímel. A Bach-korszak sanyarú időszakára utaló 1860 körül lejegyzett utolsó versszakban

Kossuth a várva várt igazságtevő szerepében jelenik meg.

Egyezernyolcszáznegyvennyolcadik évbe

*Az Úristen letekintett a földre
Körülnézte széles Magyarországot,
Hogy hol csatáznak a szegény magyar
jobbágyok.*

*Csatázzatok ti jó magyar jobbágyok,
Kossuth Lajos lesz a ti királyotok
Ferenc József nem is való királynak,
Mert két ura volt az édesanyjának.
Két ura volt az ő kedves édesanyjának,
Két neve van Ferenc Jóska fiának.*

*De szeretnék én Kossuthal beszélni,
De még jobban a szobájában sétálni.
Megmondanám én a Kossuth Lajosnak,
Hogy hány forint az adója a
magyarnak.*

Ugyanezek a gondolatok jelennek meg a Pál István tereskei dudás egyik jellegzetes dudánótájának dallamára énekelhető népdalszövegben is, amelyet egy 1860-as évek-beli paraszti kéziratból ismerünk:

*Majd megsegít a magas ég,
Kossuth Lajos visszajön még.
Visszahozza a koronát,
Mátyás király igazságát.*

A prózai elbeszélésekben mondákban és mesékben számos népmesei motívum jelent meg Kossuth Lajos személyéhez kapcsolódva. „Még a származását, neveltetését is mesei fátyolba öltözteti az emlékezés” – írja Ortutay Gyula. A meseivé formálás egyik állomása, amikor ismert Mátyás történeteket alakítanak át Kossuth nevére. Van olyan történet, amelyben Kossuth menekülését és a korona elrejtését kapcsolják össze Mátyás megkoronázásának mondájával. A következő gyűjtött rövid kis elbeszélésben Kossuth királlyá választásának mesei formáját fedezhetjük fel: „Kossuth király volt. Szegény szolgafíú volt. Egy Jánosi nevűvel szántottak. Éppen királyválasztás volt. A fiú egy száraz üsztöge fát bevágott a földbe: «Akkor leszel király, mikor ez

az üsztöge kihajt!» Hát kihajtott. Ő lett a Kossuth király.” (Borsodi öreg pásztor, 1948.)

Heves megyében, Egerbaktán lejegyzett történetben a közismert Mátyás mesét ismerhetjük fel Kossuth alakjára alkalmazva: „Kossuth híres ember volt. Egyszer más ruhát vett és bement egy községbe. Nem tudták, hogy ő az. A bíróhoz ment be éppen, aki akkor vert egy szegény embert és dolgozni hajtotta. Vágta is a fát, nem szólt egy szót sem, de egy tőkébe beleírta a nevét. Aztán másnap is megjelent, de akkor már kiötözve és kérdezte a bírót, hogy hogyan bánnak a szegény emberekkel. A bíró azt mondta, hogy mindenkivel jól. Erre Kossuth mondta, hogy nézze meg a nevét az egyik tőkén. Megijedt nagyon a bíró, mert látta, hogy a gonoszást nem tudja eltitkolni. Kossuth be is csukta.”

Nemcsak Mátyás hanem Rákóczi alakja is gyakran egybemosódik a mondákban Kossuth alakjával. A Szeged vidéki öreg parasztkörében igen erősen élt az a hit, hogy Kossuth Lajos tulajdonképpen nem más, mint Rákóczi Ferenc, aki azért tért vissza, hogy újra harcolhasson a nép szabadságáért. Erről a Szegedi Híradó egyik 1885. évi számának rövid tudósításából értesülhetünk. Remekül példázza ez a hírlapi közlés, hogy a halhatatlan hős motívuma miként kapcsolhatja össze két különböző hős alakját a nép ajkán élő történetekben.

Ismerünk olyan történeteket is, amelyek már jobban kapcsolódnak a valóságos eseményekhez, ugyanakkor mesei, anekdotikus elemeket is tartalmaznak. Például együtt borozgat a fiatal Kossuth a királlyal, s eközben – mint a furfangos, cseles mesehősök – íratja alá az uralkodóval a magyar szabadságra vonatkozó iratot: „Kossuth Lajos ügyvéd volt. Aztán Magyarország kormányzója lett. Egy királyi lakomán vett részt egyszer. Jó kedve volt a királynak és Kossuth gyorsan kihasználta az alkalmas pillanatot: Borozás, nótázás közben aláíratott a királlyal egy levelet. Ebben volt a magyar szabadság megírva.” (Szép István, 88 éves, Mezőszentgyörgy, Veszprém megye, 1948.)

*Juhász Katalin
Szabó Zoltán*